

LISTY MARKÉTĚ

Tereza Brdečková

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Listy Markétě

Novely o tajemství

Tereza Brdečková

Znění tohoto textu vychází z díla [Listy Markétě](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Odeon v Praze v roce 2008.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Tereza Brdečková: Listy Markétě), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 11. 10. 2024.

OBSAH

LISTY MARKÉTĚ	8
1. Ryba a čarostřelec	9
2. Ryba a štěstí	16
3. Lékařova kariéra	27
4. Dívka a hrdina	38
5. Hrdinova smrt	41
6. Ryba se vrací	45
7. Souboj	47
8. Rodinné starosti	51
9. Dora	59
10. Shaneova sláva	62
11. S kým a jak trávit noci	65
12. Obklopen přízní	71
13. Dora a Shane	74
14. Něco tu musí být	80
15. Noční výlet	86
16. Markéta	93
SOBECKÝ ITINERÁŘ	96
I	97
II	98
III	99
IV	102
V	105
VI	106
VII	112
VIII	115
IX	121
X	126

XI	129
XII	132
POZOROVATEL.....	134
I	135
II.....	136
III.....	139
IV.....	146
V.....	150
VI	158
SPÁNEK.....	159
I	160
II.....	162
III.....	168
IV.....	172
V.....	174
VI	177
VII	182
VIII.....	184
POŽÁR V MUZEU	187
I	188
II.....	188
III.....	191
IV.....	192
V.....	193
VI	194
VII	197
JAN RICHARD VE STRÍBŘE	199
1. Murano	200
2. Stříbro a Cheb	207
3. Domů.....	217

Přivedli Johna pod šibenici
A zbejvala jen chvílička
já zaslech jeho slova poslední:
Pravdu má jenom bouchačka
(americká lidová)

Váš výstřel vám zůstane. Jsem vždycky hotov
k vašim službám.

Od těch dob neuplynul ani jediný den,
abych nemyslel na pomstu. Nyní přišla má hodina.
(A. S. Puškin)

LISTY MARKÉTĚ

1. Ryba a čarostřelec

Z rekomanda, které mi přišlo minulý týden do Londýna, jsem pochopila, že se mne Dora Rybová snaží připravit o pražský byt. Mělo mě to napadnout už před rokem. Právně nemá Dora velkou naději, ale na rozdíl ode mne v tom bytě bydlí. Až přijedu, musela bych ji osobně vyhodit a vyházet za ní její kožené bundy, černé punčocháče a walkmany. To neudělám. Nejspíš prostě přestanu do Prahy jezdit do té doby, než se podaří Doru vystěhovat podle pravidel.

Ani mě to nemrzí. Mám po světě tři malé byty, pár známých, dva bývalé manžely, dvě dospělé děti a šest koček. Starý domov mi nijak nechybí. Po devětaosmdesátém jsem se nikdy úplně nevrátila, pořád se mi v Praze chtělo něco kritizovat a neměla jsem se za to ráda. Všechno, co v mé zemi kdysi utvářelo mne i lidi, které jsem milovala, postupně bledne – k úlevě všech živých. Nebýt Dory, už bych ani já necítila potřebu vracet se k Shaneovu osudu, vždyť je uzavřený. Znáám desítky příběhů, které považuji za stejně zajímavé, ale obvykle je nevyprávím. Nechci nikoho poškodit, protože lidé bývají uzavření, ale zároveň neopatrní. Chtějí láskyplnou pozornost, ale ve skutečnosti vůbec nepředpokládají, že o jejich slovech bude posluchač přemýšlet. Říkají toho na sebe daleko víc, než si dovedou představit. Proto mě zajímají řeči vedené u vedlejšího stolu nebo při dlouhé cestě vlakem na protější sedadle, uvolněné tváře v anonymitě velkoměst a letovisek, jasně čitelné, a přitom přesvědčené o své neviditelnosti. Nevyslovený příběh ale nemá smysl, neexistuje. Na rozdíl od Dory v mém bytě.

Myslet na Doru už bude pro mě vždycky totéž jako myslet na Shanea a Tonyho, a tím také na Dořiny rodiče Markétu a Viléma Rybovy. Na to, jak těžko čitelné bývají závěry vyvozované z příběhů

lidí, kteří žili v tak odlišných, zkraslených, ba dokonce umělých časech jako já, Tony, Shane či Markéta. Naše osudy hnal motor politických proměn a ideálů, které jsme nesdíleli, ale přesto jsme v nich uvízli příliš hluboko, ať jsme stáli na kterékoli straně. Přesto jsem přesvědčena, že obě historie – ta Rybova i ta o Shaneovi a Tonym – vyrůstají přímo ze země jako dávné pohádky o démonech. Jsem Dorou teď vlastně znovu z Čech vyhnána a stejně jako poprvé si potřebuji utvořit ucelený obraz země, kde jsem se před sedmdesáti lety narodila a kde se všechno změnilo rychleji, než se dalo čekat. Je mi jasné, že nad tím, co se přihodilo mezi Shanem a Tonym za posledních třicet let, se do letošního července zavře voda. Většinu z toho vím od Dory, z Listů Markétě vydaných v Mnichově a od Tonyho – proces má být uzavřen v červnu. Shanea jsem naposledy viděla těsně po převratu. Tehdy stál ve společnosti příštích státníků na tribuně a u nohou se mu vlnily statisíce demonstrantů.

Loni v březnu se do Prahy chystal jeden francouzský reportér a ptal se mě, čím se Shane proslavil. Vysvětlila jsem, že ve své době to byl generační idol, legenda. Že jeho písničky – hlavně tu o jehňátkách – zná dodnes každý. Novinář chtěl vědět, jakou hudbu tehdy Shane hrál.

„Hrál rock?“ ptal se. „Dělalo to rámus?“

Odpověděla jsem, že hrál na lacinou akustickou kytaru, a ještě špatně, stylem, jemuž se v Čechách říkalo folk, ale hlavně se jako chlapec proslavil českými verzemi amerických balad – vlastně hrál country and western. Kde se vzala vášeň pro střelce, dobrodruhy, zlatokopy a osamělé osudy v zemi, kde z jedné vesnice do druhé není nikdy dál než deset minut na kole? Dodala jsem, že Shane asi nesložil víc než dvacet vlastních písniček.

„Mais il a eu une énorme présence,“ vysvětlila jsem mu. „Nedal se přehlédnout.“

Novinář připustil, že to je všechno možné. Sám se před mnoha lety účastnil v Československu jednoho takového koncertu, kde účinkující působili chabě, ale atmosféra v maloměstském sále byla vynikající. Nikdy mu nedokázali vysvětlit, o co tam vlastně šlo.

„Za moc to nestojí,“ zhodnotil nakonec Shaneův osud, když jsem mu řekla víc. Myslel tím, že to nestojí za moc jako materiál pro reportáž.

Šot o Shaneovi se ale nakonec objevil na TFI – byla to první zpráva z České republiky od chvíle, kdy vznikla. O Shanea ale přitom vůbec nešlo – i když se tu o něm mluvilo jako o „legendárním lidovém bardovi“. O souboji tu nebyla ani zmínka.

* * *

Začátkem léta roku 1961 se mi podvodem podařilo získat invalidní důchod a zkoušela jsem pod pseudonymem psát detektivky. Jako vždycky jsem v červenci odjela s dětmi na Rychštejn. Bylo to příjemné místo, lovecký zámeček s oborou, kde se dalo zapomenout na okolní svět. Lidé z přilehlého městečka nesměli s výjimkou neděle vstupovat do francouzského parku ani do obory. Zámek – o jehož dnešních majitelích nic nevím – byl tehdy rekreačním zařízením ROH pro pražské lékaře. Ti se tam v létě a o Vánocích procházeli spletí chodeb ověšených jezdeckými grafikami. Provoz zajišťovalo pár starousedlíků, z nichž mnozí tu pracovali už za hraběte Švamberka, jemuž Rychštejn kdysi patřil. Správce Jireš býval jeho osobní komorník. Pomáhal mu stěhovat osobní věci z velkých komnat do stále menších pokojů, když už nebylo na uhlí, procházel s ním účty, nosil mu snídani do ledové postele a nakonec otevřel dvířka sanitky, kterou hraběte odváželi do domova důchodců.

Zámek byl konfiskován v roce 1949. Za dvanáct let si tu lékaři a jejich rodiny zvykli a cítili se jako doma. Rok od roku byly jejich pohyby ladnější a vztah ke starožitnostem citlivější. Na Rychštejn jsem jezdila s manželem, málo, nerada a se studem, jenže bylo obtížné tak pohodlnému životu nepřivyknout nebo ho zavrhnout. Tehdejší existence byla tak strastiplná, tolik zatížená stáním ve frontách a srážkami s úřady, že se nám všem nakonec zdálo jedině přirozené, že alespoň o prázdninách máme nárok na trochu úlevy. Obklopeni přátelským personálem jsme denně shledávali, že život je mnohem hezčí, než se nám jinak zdálo. Na Rychštejně nebyly jiné starosti, než jaké bude počasí, jaký film večer dovezou, zda rostou houby anebo aby nebyl vyhlášen bezmasý den. Postupně se rodila nová šlechta. V Praze jsme o životě na Rychštejně známým nevyprávěli. Bylo to naše společné tajemství.

Doktor Vilém Ryba tehdy žil se svou první ženou. Pracovali ve stejné nemocnici, chodili společně domů, trávili spolu léto a všechny večery. Můj manžel a já jsme s nimi hráli karty. Ryba často mluvil o „svém věku“, který mu jednou něco dovoloval, a jindy mu v tom bránil. Také často opěvoval jednoduchý, střídmy život a obyčejné lidi, ale jeho četba a známosti ho usvědčovaly z tehdy zcela nepřijatelných dekadentních postojů. Byl prošedivělý, ale nemohlo mu být víc než pětáctýřicet. Chodíval se skloněnou hlavou a s rukama složenýma za zády jako postava z románu odloženého na půdu. Všechny děti se ho bály, přestože je odmalička léčil. Často jsem s ním zůstala jako poslední sedět večer v jídelně, zatímco jeho žena si nahoře v malé kuchyňce vařila na noc čaj. Dobře se pamatuji na jeho plandavé kalhoty, podobné těm, které nosil Chruščov, a odřené manšestrové sako. Byl ale přirozeně elegantní a zdálo se, že svůj nedbalý zjev pečlivě promýšlel. Jednou mě překvapilo, jak nadšeně mluvil o japonském tanečním souboru složeném z dívek s dlouhý-

ma nohama, který pozdě večer viděl v televizi. Mluvil o nich jako o kráse, která už není pro něho. Šla na něho druhá míza.

Jednou mi před spaním – vlastně už cestou do našich pokojů – vyprávěl, co se přihodilo odpoledne: na louce za oborou hráli kluci fotbal a o kus dál střílel Emil Jireš, správčův syn, z luku do terče, stejně mistrovsky, jako jsme ho později vídali házet šipky. Stranou seděl Tony Zlámal, četl si Dona Quijota ve španělštině (určitě to předstíral) a jedl třešně z papírového pytlíku.

Tony patřil k zámeckým dětem, zatímco ostatní kluci byli místní. Tonyho nesnášeli a on jimi pohrdal, jenomže jiné děti toho léta na zámku nebyly a Tony se nudil. Navíc každý věděl, že Tonyho matka přenechala správci své místo v pořadníku na auto, a Emil měl proto nakázáno se Tonymu věnovat a neposílat ho pryč. Tony chodil vždycky pár kroků za partou kluků v modrých tepláčkách, vypadal jako malý lord a dělal, že k nim nepatří. Pro všechny mohl být zábavnou figurkou, ale Emilovi představoval především ponižující povinnost. Myslím, že už tehdy se chtěl Emil, později Shane, s Tonym nikoli utkat – protože jak měřit síly v tak různorodé dvojici –, ale prostě ho zabít.

Ryba se totiž vynořil z lesa právě ve chvíli, kdy se Emil s lukem otočil a vzápětí zadrnčel šíp těsně nad Tonyho hlavou. Nikdo z dětí si toho nevšiml, protože Emil předem nikoho neupozornil. Výstřelu bezprostředně nepředcházela hádka ani rvačka. Chvíli se zdálo, že Tony leknutím omdlí, ale pak si místo toho sáhl nad hlavu, vytáhl šíp a řekl: „Stejně bys mě nedokázal zabít. Míříš moc vysoko.“

„Vstávej, srabe,“ řekl mu Emil.

Tony vstal, ale nepřestal přitom kolem plivat třešňové pecky. V té chvíli toho měl Ryba dost, doběhl ze zadu k Emilovi a srazil ho pohlavkem na zem. Tony si oprášil kalhoty a beze slova odešel.

Příběh měl dohru, jelikož Ryba považoval za rozumné správce upozornit na synovy střelecké hrátky. Tonyho poslali do Jirešova přízemního bytu, kde byla cítit plíseň. V rohu svítilo akvárium s rybičkami a u okna seděla mezi hromadami zaprášených květin babička, kterou nikdo nevidal venku. V tom bytě se Emil v devětačtyřicátém roce narodil a jeho matka tam prala plenky pro děti rekreantů, stejně jako předtím prala pyžama hraběti Švamberkovi a ještě dříve důstojníkům SS, kteří zámeček zabrali za války. Sama jsem Emilovu matku viděla jen jednou, mnoho let předtím. Pak někam zmizela. Správce říkal, že pracuje „v ústavu“, ale o tom, co tím myslel, jsme se mohli jen dohadovat. Emil vyrůstal vlastně sám.

Jakmile se politické poměry nepatrně uvolnily, staly se symbolem krásného a ryzího života Spojené státy, jejich velikost, romantika, svoboda, folklór plný barvitých postav. Hrdinů a jejich dobrodružství bylo v organizované stísněnosti té doby zvlášť třeba. Amerika znamenala něco výjimečného, zakázaného. Mezi dětmi byl ceněn každý, kdo měl americkou žvýkačku, pohlednici, fotografii z westernu, anebo dokonce pravé džínsy. Modré texasky představovaly zvláště nebezpečný výraz osobní svobody a bylo přísně zakázáno je nosit do školy. Z rozhlasu se ale několikrát denně ozývala balada, jejíž poslední sloka zněla:

*Tu jeden z honců zastavil a pravil, pozor dej
Svou duši hříchu uvaruj a ďáblu odpírej
Bys nemusel pak po smrti se věčně věků štvát
A nekonečnou oblohou to stádo s námi hnát!*

Emil si pořídil bakelitový gramofon a malou desku a poslouchal tu píseň od rána do večera, až nám všem na Rychštejně zaléhaly uši.

Kromě obývacího pokoje měl Jirešův byt už jenom jednu místnost, kuchyni, kde Emil spal pod zdí polepenou hrdiny z westernů, od Toma Mixe až po Johna Waynea. To byla jeho věc. Horší bylo, že neustále mstil nějaké bezpráví. Když se rekreanti před ním hádávali, postavil se na stranu slabšího, přestože na jeho názor se nikdo neptal, a propíchl gumy od auta. Jedné babičce, která zakazovala vnučce lítat s místními kluky, dal na židli slepýše a mně napsal dopis, že pokud budu i nadále poslouchat, o čem se spolu kluci v parku baví, mohla bych být násilím přinucena k opuštění zámečku.

Nemusím zdůrazňovat, že když Tony vstoupil v lakovaných polobotkách a italském svetru k Jirešovům, kastovní rozdíl mezi ním a Emilem udeřil do očí i správce, přestože v posledních letech prošel několika školeními, jejichž smyslem bylo odstranit jeho komornickou úctu k lepším lidem. Emil si vyřezával hrot šípu a babička mlčky hleděla z okna. Jireš řekl Tonymu:

„Emil by se ti rád omluvil.“

„To není třeba,“ odpověděl Tony a snažil se zmizet.

„Nikam nechod,“ zadržel ho správce. „On se ti omluví rád.“

Emil zvedl hlavu a řekl Tonymu zřetelně a nahlas:

„Prosím tě, polib mi prdel.“

Rozhostilo se ticho a pak se ozvala babička:

„Vraž tomu klukovi jednu, takhle se k pánům chovat nebude.“

Jireš se rozmáchl a vrazil synovi tak silnou ránu, až mu luk i šípy vypadly z rukou. Zatímco Emil klečel a sbíral, opakoval Tony:

„Já jsem nechtěl, aby se mi omlouval.“ Pak zůstal v rozpacích stát, dokud Emil neodešel do koupelny, odkud se ozývaly jeho vzlyky.

2. Ryba a štěstí

Na Rychštejn jsme se pak vrátili až za sedm let. V červenci osmašedesátého roku jsme vstoupili do jídelny vyzdobené loveckými trofejemi (postupně se ztrácely, stejně jako hromady knih, kulečnickové koule, intarzované zásuvky prádelníků, kousky slonoviny, zlaté třásně a porcelán) a v čele dlouhého stolu seděl Vilém Ryba s Markétou.

Jejich Dora loni trvala na tom, aby úplná Rybova korespondence Markétě vyšla v jednom českém nakladatelství v Mnichově. Vysvětlovala jsem jí, že bez Markétina souhlasu to není možné. Dora namítla, že změní Markétino příjmení a nikdo nepozná, pro koho dopisy jsou. Nenechala si ten nápad vymluvit, sehnala někde peníze. Vyšel z toho svazek ve skoro bibliofilské úpravě, ale pochybuji, že se něco prodalo. Do knihy se nakonec nedostala ani Markétina fotografie, a tak se musím spoléhat na paměť: v osmašedesátém byla Markéta Rybová o něco silnější, než připouštěla tehdejší móda, která oblékala všechny ženy jako malé holčičky, ale její příliš vypracované nohy nikomu nevadily. Měla jasnou tvář, ještě nepoznamenanou, s velikou bradou a vysokými lícními kostmi. Zpod vlasů svázaných vzadu modrým šátkem se dívala jako zvíře z houští. Bylo jí třiatdvacet let a krátce předtím odešla z vysoké školy, aby se mohla věnovat jen Rybovi a rok staré Doře.

V průběhu toho léta jsem měla s Rybou debatu, ve které se vyslovil, že ho rozčiluje dětinskost doby, v níž je mu dáno žít. Lidé se prý vůbec nechovají jako dospělí, jásají nad věcmi, kterých ještě nedosáhli, domnívají se, že teď světu ukážou, a odmítají vidět, co se na ně řítí. Ryba byl první člověk, od kterého jsem slyšela,

čemu jsem sama odmítala věřit – že přijdou Rusové a po několika manifestacích nás svět klidně opláče.

„Proč se nechovají zodpovědně?“ křičel, a když jsem se ho ptala, kdože, kroužil kolem sebe špacírkou: „Všichni!“ Ukazoval přitom na filmaře, kteří toho léta na Rychštejně natáčeli Juráčkův film Případ pro začínajícího kata. Po nádvoří pobíhal zajíc oblečený do fraku a v loveckém salonku pil štáb šampaňské a rozbíjel skleničky, které patřily státu, tedy nikomu. Cítila jsem se trapně, ale netroufala jsem si napomenout ani štáb, ani Rybu. Jestli se skutečně zbavil své první ženy tak, jak se říkalo, neměl si s filmaři co vyčítat.

Markéta studovala psychologii a jeden seminář ji zavedl na lékařskou fakultu, kde Ryba přednášel. S jeho první ženou jsem před časem mluvila. Není na tom špatně a byly doby, kdy se dokonce chtěla velkoryse postarat o Rybu i Doru, všechno odpustit, ale Ryba ji vztekle vyhodil.

„Už to nebyl on,“ řekla. Markéta v něm podle všeho probudila to, co považoval za dávno pohřbené, a ještě víc. Dříve než v osmašedesátém jsem u něho nevidala náruživou hru prstů, jimiž trhal a hnětl všechno, co měl právě před sebou, takže všude po něm zůstávaly chlebové kuličky, hromádky papíru a rozlámané sirky. První žena také tvrdila, že „to dříve neměl“. Žili prý spolu v úctě a míru a potom, co jim zemřelo krátce po narození jediné dítě, se láskyplně starali jeden o druhého.

„To víte, taková holka – a on měl postavení,“ řekla mi.

To ale nebylo přesné. Markéta Rybu milovala a vzdala se všeho, aby s ním mohla být: přítel, kteří se jí začali vyhýbat, matky, kterou pak léta neviděla, vzdělání i práce. Ryba byl pro ni vrcholná autorita. Pokud s ní nebyl, vyprávěla lidem, kam šel a co tam dělá. Jeho pleš jí připadala nádherně mužná, jeho rozmary jí potvrzovaly jeho tvůrčího ducha a zapomnětlivost a přezíravost podle ní dokládaly,

že pořád myslí na druhé. Když Ryba seděl na lavičce, kouřil a četl noviny, připadalo jí, že vyvíjí pozoruhodnou činnost, jejíž smysl jí bude vždycky unikat. Ryba pronikavě šířil pánskou atmosféru, směs puntičkářství a nepořádku, něhy, věčnosti a vzteku, jasného úsudku a nedostatku představivosti. Všechno, co u něho Markéta později tak nenáviděla, bylo tehdy předmětem jejího obdivu. Pokud šlo o něho, byl ztracen, jakmile se ho poprvé dotkla na schůzce, o kterou ho sama požádala. Neměl sílu ani vůli se bránit. Najednou se proměnila doba, a jak byl přesvědčen, také on sám, a všechno bylo v květech. Všichni kolem něho desetkrát za den prohlašovali, že nadešel čas být volný a upřímný. Zamyslel se tedy nad sebou, řekl ženě, že jejich společný život nikdy neměl smysl, a rozvedl se s ní. Protože vůbec nic neměli, nemohl být ani velkorysý. Svou první ženu prostě zničil.

Jenže jemu samotnému zbyly výsady, a nebylo jich málo: služební auto, známosti na vysoké úrovni ještě z války a Řád Klementa Gottwalda. Jeho názory i postoje ovlivňovala rozhodujícím způsobem stranická příslušnost, a v jeho případě byla dílem nejhlubšího přesvědčení. Ryba vstoupil do strany ještě před válkou. Až do smrti prohlašoval, že se podílel na uskutečnění posledního velkého snu lidstva, a nepřestával poukazovat na úspěchy, jichž bylo dosaženo zejména na venkově. Upřímně toužil osobně napravit všechno, čeho se dopustil Stalin, a vždycky bral vážně ten mýtus o společnosti s jedinou vůlí, kde všichni chtějí totéž a spějí k jedinému cíli.

Věřil, že obraz života je správně namalován tak, jak ho vídal denně v televizi, kolektivně na Rychštejně sledované ve velké klubovně. Vědomí, že je součástí celku, ho uklidňovalo a často se jím ve chvílích úzkosti přikrýval jako peřinou. V osmašedesátém navzdory černým obavám také věřil, že přece jen přišel čas, kdy neposlušná skutečnost splyne se svým televizním obrazem, že se na něj poslušně položí jako pauzovací papír.

Také Markéta byla součástí obrazu. Většina dopisů, které jí na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let napsal (a nikdy neodeslal), svědčí o tom, že mu vězela v srdci jako tříska, že splývala se sladkým spočinutím na Rychštejně, červenou gamzou a volným tempem tehdejších let. Z dopisů vysvítá, že za každou cenu chtěl mít ženu z nového, prosvětleného světa.

* * *

Také toho léta se Tony na Rychštejně sešel s Emilem, kterému kluci začali říkat Shane. Tehdy byli oba příliš zabraní do poslouchání desek a kouření cigaret, do řečí o politice a o holkách, takže se nepohádali, nebo o tom aspoň nic nevím. Už na jaře byl Shane hodně známý a o pár měsíců později z něho byl národní idol. Otec ho přinutil vyučit se automechanikem. V té době to byl zlatý důl, protože lidé nechávali opravovat auta, dokud se úplně nerozpádlala, a náhradních dílů bylo málo. Emil se tím řemeslem ale cítil ponížěn a nikdy o něm nemluvil. Někdy v šestašedesátém roce si koupil lacinou kytaru (myslím, že jinou nikdy neměl) a naučil se hrát jednoduché doprovody. Pak si udělal lešení na foukací harmoniku, které vypadalo jako obludná zubní rovnátka, a natřel ho na žluto.

Jako hodně kluků začal zpívat a hrát kovbojské písničky. Nejdřív je odposlouchával z desek a od ostatních, pak je začal sám skládat. Nikdy je nezapisoval. Díky tomu nikdo přesně neví, co všechno Shane složil. Zpočátku se styděl, a protože si nebyl jist úspěchem, vydával své písničky za cizí. Během příštích let mnoho skladatelů prohlásilo jeho písničky za své a nechali si je pojistit autorskými právy. Jindy se pod jeho písně vloudila poznámka „americká lidová“ a Shane svoje autorství neměl jak dokázat. Možná ani nechtěl.

Jeho balady o americkém Západu poletovaly vzduchem, každý je znal a nikoho nezajímalo, kdo je napsal. Ví se jen, že složil Řadu vozů s plachtou a také Mrtvou ruku, k níž ho inspiroval osud Billa Hickoka zastřeleného zezadu se čtyřmi pokerovými kartami v ruce. Mnozí mu připisují autorství Tak kopni do tý bedny a Tennessee, ale prokázat se to nedá. Místní straničtí funkcionáři kritizovali jeho „projevy amerikanismu“, a Shane se bránil, že jeho písně jsou autentickým projevem amerického lidu. Takové útoky byly tehdy ale už vzácné, po celé zemi se hrála americká i britská hudba a je možné, že spíše než písničky úředníky dráždil jeho zjev.

Už v devatenácti letech vypadal Shane jako hrdina a nikdy se to nezměnilo. Byl to tajemný příchozí se zastřenou minulostí a bez budoucnosti, byl ten, kdo spí na kamenech, a i když málo mluví, zdá se mnoho rozumět. Vypadal, že vůbec nikoho nepotřebuje, měl mnoho obdivovatelů, ale žádné důvěrníky. Všichni ve městě také věděli o jeho střeleckém nadání, které by ho určitě vyneslo k mistrovským titulům, kdyby projevil zájem ho pěstovat. A pak tu byla jeho síla, ale o té jsem dlouho slyšela jenom mluvit.

Shane nikdy nebyl v cizině a z Rychštejna se dostal jedině při nedělních výletech do přírody, vzácněji do Prahy. Kromě desek s kovbojskými písničkami, jejichž anglickým originálům nerozuměl, znal už jen maloměstský život na Rychštejně. Měl velký úspěch u dívek, ale příliš o ně nestál. Nevěřil, že ho berou vážně. Měl krásný basový hlas. Určitě poslouchal nahrávky Johnnyho Cashe, ale jednou jsem ho v televizi slyšela zpívat moravské lidovky, kde jeho cit pro frázování a intonaci vyzníval daleko původněji.

Když začal veřejně vystupovat, třídní propast mezi ním a zlatou mládeží ze zámku zmizela. Všichni společně sedávali před bránou na zábradlí, kouřili, a kdykoli někdo něco provedl, bral Emil podle starého zvyku provinění na sebe. Během léta jeho sláva narůstala.

Často s kytarou v ruce nastupoval do pražského autobusu a jezdil do televize nebo do studia, kde s malou kapelou nahrával první dlouhohrající desku. Jednou v Mikrofóru vysílali blok jeho písniček a natočili s ním rozhovor. Působil pateticky a nepůvodně, ale na závěr v něm zazněla přirozená nota, když odpovídal na otázku, co považuje v životě za nejdůležitější:

„Neubližovat lidem a zvířatům.“

* * *

Ryba míval ve zvyku chodit navečer, když pominulo horko, na procházku s Markétou a Dorou, která tehdy začínala chodit. Park rok od roku pustl a stával se z něj prales. Jednou porazila bouřka starý dub, ten spadl přes cestu, a kdo ho nechtěl přelézat, musel si nadejít čtvrt hodiny po silnici. Ryba ho pokaždé namáhavě zdolal, pak mu Markéta podala dítě, vyšplhala na kmen a on ji snesl v náručí. Protože nebyla žádné pírko, jednou ji upustil a ona si vymkla kotník. Cestou domů se zastavili u zábradlí obsypaného mládeží. Markéta stála na jedné noze a chvíli se na to téma žertovalo. Někdo řekl, že na odtažení několik set let starého stromu bude zapotřebí sehnat koňský potah, protože traktor se k němu nedostane, jiný, že by se dal rozřezat motorovou pilou.

Druhý den jsem šla toutéž cestou a uviděla jsem něco zvláštního: Shane stál zapřažen u padlého kmenu jako mula, kolem hlavy mu kroužilo hejno much a snažil se odtáhnout kmen stranou. Jeho počínání vypadalo tak pošetile, že jsem ho dál nesledovala a pokračovala jsem kolem po silnici, jenže dalšího rána ležel kmen podél uvolněné cesty a Shane z něho osekával haluze. Ptala jsem se, zda ho posunul sám.

„Jasně,“ smál se a utíral si pot z čela.

V první srpnové dekádě nabraly události spád a lidé na zámečku začínali být neklidní. Jen Markéta nosila na slaměném klobouku květiny, smála se, strkala sportáček s Dorou a těšila se do Itálie, kam měla s Rybou koncem srpna odjet.

Ryba dostal krátce předtím docenturu a čekala ho také stáž v Ženevě. Měl všechny důvody ke štěstí, ale byl mnohem méně zábavný než dřív. Uprostřed televizní reportáže o Dubčekově cestě do Čierné nad Tisou byl duševně nepřítomný a Markéta ho marně tahala za rukáv.

Jakmile ho o několik dní později v noci probudil rachot letadel, nebyl ani chvíli na pochybách. Nahý se posadil na posteli a pustil rádio. Pak ho zase zavřel, aby nevzbudil Markétu a Doru, díval se do tmy a počítal, v jakých intervalech přelétají tryskáče. Byla to svého druhu úleva. Čekat na ně bylo daleko těžší než je teď skutečně slyšet.

„Nejdražší Markéto,“ napsal jí po letech, „na tu chvíli se pamatuji přesně. Ne kvůli zmařeným nadějím, na to jsem byl už starý. Ale proto, že následovalo tolik let, kdy už nebyly žádné chvíle, žádné myšlenky, žádné lásky. Na Rychštejně rozdali večer předtím jako obvykle jídelní lístek na druhý den. Schoval jsem si ho. Jsem asi jediný, kdo ví, že jedenadvacátého srpna tam bylo k obědu telecí na paprice. Snědl jsem ho místo tebe, protože ty ses od rána nepřestala cpát čokoládou. Napomínal jsem tě, že budeš tlustá, a taky jsem tě už předem takovou viděl a byl jsem z toho nešťastný.“

* * *

Většina hostů si tehdy prodloužila pobyt až do půli září, protože se báli jet do Prahy po hlavní silnici, kudy projížděly transportéry, ale také po okreskách, kde na ně prý cíhali ruští ozbrojenci ukrytí

ve snopech. Jen několik se jich rychle vypravilo „na pomoc“ do pražských nemocnic, odkud nám telefonovali, že jsou tam zbyteční a bezmocní.

Překvapilo mne, že Dora má z těch dní jasnou vzpomínku: sedí na trávě, v rukou převrací dřevěnou kachničku uvázanou na čer-veno-modro-bílé stuze. Slyší svist kosy, jak její otec opodál seká. Vedle ní v nákupní tašce zvoní o sebe dvě lahve piva a v dálce po klikaté silnici přijíždí kolona transportérů. Její matka s ústy plnými čokolády ji bere do náruče a na nebi se ozývá dunění.

V srpnu se obyvatelé zámku semkli do houfu s jedinou vůlí. Ryba tam ale nepatřil. Odmítl podepsat všechna patetická prohlášení a petice, ironizoval slova rozhlasových hlasatelů a nezúčastnil se ani improvizované stranické schůze. Řekl Markétě a potom všem, že od toho okamžiku je každá snaha marná, a jakýkoli jiný postoj než svůj vlastní označil za trapnou blbost.

Markéta navrhla, aby nasedli do auta a rychle odjeli do Itálie, kam měli už vyřízené vízum. Měli by to udělat už s ohledem na Doru, protože do Ženevy by se pak nemuseli dostat.

Ryba ji ale ujistil, že nemá v úmyslu jet do Itálie ani později do Ženevy, protože by se už nikdy nemohli vrátit zpátky do Česko-slovenska.

„No právě, a co má být?“ křičela Markéta.

Řekl, že mu je přes padesát, a jestliže se v životě tak zásadně zmýlil ve svém přesvědčení, nemůže jen tak začít někde znovu. Namítla, že si kromě jiného začal také s ní.

„Omyl, ty sis začala se mnou,“ odpověděl.

Když se rozplakala, objal ji a začal ji svlékat. Vyděsila se a utekla, ale za chvíli ji nějaká zneklidňující zpráva přivedla za ním. Pak už o odjezdu nemluvili až do konce září a Ryba byl vlídný a pozorný. V Praze jí řekl, že o tom přemýšlel, a pokud chce odejít, zůstává

pro ni cesta volná. Každý má právo na vlastní život, a pokud byl tak nerozumný, že si ji vzal, je čas to napravit. Markéta si ho opatrně prohlížela. Pak odpověděla, že přijímá, protože to tak bude pro všechny lepší. Ryba řekl, že všechno zařídí, nikdy jí nic nevyčte a nepřestane ji milovat, a vlídně ji políbil na tvář. Markéta zářila úlevou a on si ji prohlížel se spokojeným úsměvem.

Pak dodal, že by rád vyřešil ještě něco důležitého. Dora tu zůstane s ním.

„Jak to myslíš?“ ptala se Markéta a on potvrdil, že si ponechá dítě. Dodal, stále s úsměvem, že by pro Doru v takovém případě bylo lepší, kdyby matku vůbec nevidala a kdyby se jí Markéta vzdala i formálně. Dora prostě nikdy neopustí Československo a svého otce. Zděšená Markéta se ptala, co ho k takovému nápadu vede.

„Prosím tě, co by mi zbylo?“ ptal se Ryba.

„Co je mi po tom?“ řekla mu.

„Ty jsi ale kurva,“ zašeptal Ryba a zajel jí rukou mezi stehna. Když se mu chtěla vymknout, vrazil jí facku. Pak stáli proti sobě a oddychovali s pootevřenými ústy jako psi.

Markéta u něho zůstala. Deset let se pak den po dni k té scéně oba v duchu vraceli, obraceli ji naruby a zase zpátky jako rukavici. Ale protože o ní pak už spolu nikdy nemluvili, staly se z ní dvě zcela různé verze. Pro Markétu se doktor Ryba postupně proměnil v nebezpečnou studenou příšeru. Bylo směšné spojovat ho s obrazem Erbenova Vodníka, ale myšlenka na rozsekané dětské tělo a kaluž krve pode dveřmi se jí dodnes vrací ve snu a Markéta ji zalévá kvasnicovým pivem.

Naproti tomu Ryba se chtěl – jako vždycky – jen domoci spravedlnosti. Na Doru měl podle svého nejlepšího svědomí právo, proto-

že ji zplodil, živil a staral se o ni. Jedna věc byl poslední velký sen lidstva, který ztroskotal, ale druhou věcí byly nepsané přírodní zákony. On přece věděl, co přivádí duše do neštěstí – nejsou to proměnlivé paragrafy vymyšlené lidmi jako marný obranný val proti vášním vyvěrajícím z hloubi duše a věků, ale ryzí zákonitosti, které si muži i ženy přinesli z temna jeskyň: boj o moc, právo silnějšího, poslušnost žen. Markéta i Dora mu patřily jednou provždy a nedalo se na tom nic změnit.

* * *

Markéta se narodila v říjnu roku devatenáct set čtyřicet pět. Má mnoho známých mezi bývalými agenty tajné policie, ale původně to nevěděla. Od maturity se každý rok setkávala s celou třídou. Za deset let se jich pak sešlo už jenom sedm – ostatní emigrovali. S těmi, co zůstali, si povídala nerada. Všechno se zastavilo po roce šedesát devět, když jí bylo čtyřiaadvacet.

Později v Mnichově mi vyprávěla, jak si časem zvykla. Jen pozorovala, jak Dora roste a Ryba upadá, příležitostně měla milence, střídala nudná zaměstnání a četla samizdaty přepisované na stroji.

Jednou jela sama na pár dní na hory a na vlek s ní nastoupil mládenec na běžkách. Už od úpatí kopce jí líčil, co křivd napáchal režim a jak zatočil se všemi nadanými a poctivými lidmi, jak jeho samotného připravil o možnost studovat a prosadil ho do kanceláře plné fízlů. V polovině sjezdovky přišel zledovatělý úsek. Chlapci na něm ujely běžky a nakonec vypadl z kotvy a řítit se po zádech dolů. Markétě se citelně ulevilo: jednak ji už nikdo nestrhával na zledovatělou stranu dráhy a za druhé ji spolu s ním opustilo i jeho kňourání.

Markétě se často zdálo, že žije v kotci plném kničících vepřů. Ale nebyla z něho cesta: jinak se dalo žít jen mezi disidenty. Toho

se Markéta bála. Neměla vůbec chuť nechat se zvat k výsledkům a přijít o pas, na který se dalo jet aspoň do Bulharska. Ryba by jí to ani nedovolil. A kromě toho jí mnoho disidentů připadalo hloupých a zdálo se jí, že jejich postoje pramení hlavně ze špatného svědomí. Upozorňovala Rybu, že nejtvrdší odpor režimu kladou právě lidé, kteří mu připravili cestu. Ryba říkal, že je to koneckonců jejich povinnost, a Markéta se ptala, proč tedy tyhle poměry připravovali. Řekl jí, aby se radši starala o sebe, že se tak nejspíš podobným chybám sama vyhne.

Doufala, že tohle nemůže být všechno. Chtěla ještě milovat někoho živého, držet ho za ruku, cítit v jeho těle napětí, a ne ochablost. Chtěla slyšet nečekané a zajímavé věci, sama je říkat, něco se naučit a k něčemu být. Dlouho si myslela, že se stane zázrak. Zatímco na něj čekala, začala chodit se Shanem. Nic jiného než milovat se se v takové době stejně nedalo dělat.

3. Lékařova kariéra

Odjakživa bylo jasné, že Tony půjde studovat medicínu. Adéla, jeho matka, ho k tomu nemusela nutit. Lékař byla postava hodná úcty a v Tonyho očích ho nemohl zastínit Pavel Korčagin ani později Serge Gainsbourg. Tony úcty za každou cenu potřeboval, protože ponížení ho nepotkávalo čas od času, ale žil v něm trvale. Ve škole byl nejdříve zrádce a potom zase pokladník pionýrské organizace a vzorný žák, který se neustále hlásil, spíš z potřeby vzdorovat povykujícímu stádu za sebou než zavděčit se učitelce. Učitele neviděl ve třídě nikdy a za jedenáct let se ve škole potkal jen se dvěma muži: se skupinovým vedoucím, jehož uši mu připomínaly květák, a později s tělocvikářem, který chlapce nutil tančit u gramofonu. Kromě nich blíže poznal už jen manžela své matky, ale nemohl ho považovat za plnoprávnou součást svého života. Byl tu zřejmě proto, aby mu natíral plané neštovice tekutým pudrem a aby se dalo jezdit na Rychštejn.

Když bylo Tonymu třináct, vyvstal před Adélou problém, jak ho dostat na střední školu, protože byl poznamenaný nevhodným původem. Dobře se učil, ale to nerozhodovalo. Adéla už po svatbě naléhala, aby její druhý muž Tonyho adoptoval, ale ukázalo se, že k tomu chybí oboustranná vůle. Manžel řekl, že bude rád Tonymu přítelem i rádcem, ale nikdy otcem.

V době, kdy zahájila druhou ofenzívu, bylo Tonymu dvanáct a otčím byl už poddajný, ale tehdy se zase vzepřel Tony. Řekl, že se jmenuje celý život Zlámal a nechápe, proč by to měl měnit, ostatně bůh ví, koho si Adéla vezme příště. Varovala ho, aby si nehrál, že jde o jeho budoucnost. Odpověděl, že podle jeho mínění jde spíš

o její budoucnost. Na Adélu to udělalo dojem. Napomenula ho jemně, aby se mírnil, a zmlkla, jak měla ve zvyku, když muži pocítili potřebu se před ní zásadně projevit. Začala ho brát vážně.

Tony si toho všiml a hluboce ji za to ctil. Všechno, co později v životě činil, dělal hlavně proto, aby ho ostatní brali vážně, ale jeho žízeň po úctě okolí byla neuhasitelná. Jako všechny děti kolem něho slýchal radu, aby si o sobě mnoho nemyslel. Vzal si ji k srdci a většinou sebou upřímně opovrhoval. Díky tomu se mu pak zdálo, že vážně ho berou jen pacienti a některé ženy. Když na prahu dospělosti pochopil, že matka věří v jeho neomezené možnosti, začal ji za to hluboce a věrně milovat.

Zavřel pak oči nade vším. Žádný Adélin čin nebyl dost odporný, aby se za něj styděl. Odpustil jí dokonce, když obíhala pražské střední školy se stranickou legitimací a obálkou s úplatky. Příjemné mu to nebylo, ale musel o tom mlčet – už kvůli ní! Nikdy se nedozvěděl, zda by bez ní vůbec vystudoval, zda by se skutečně stal lékařem.

Jednou jsem u Tonyho pila slivovici z kávového šálku. Řekl mi, že Adéla byla solí této země. Podařilo se jí docela nenásilně spojit ideály prostějovské paničky se životem uvědomělé komunistky a dát mu přitom zdání, že svět je úplně v pořádku.

Tonyho matce Adéle je dnes přes osmdesát, špatně chodí, ale žije sama ve vysočanském činžáku, který jejímu druhému manželovi vrátili v restituci v době, kdy už byl na smrtelné posteli. Dům nelze prodat, je plný nájemníků a stojí na ošklivém místě. Adéla by se ale raději udávila, než by se ho vzdala.

Tony tam nikdy nebydlel. Adéla se usídlila sama v bytě s vysokými stropy ve druhém patře, odkud vede balkon s balustrádami na hlavní ulici s divokým provozem. Je to balkon jako stvořený jen k tomu, aby z něho domácí kynul průvodu procházejícímu

kolem o státních svátcích. Adéla je tedy znovu domácí a může Tonymu odkázat majetek – vysočanský činžák. Chtěla nechat opravit aspoň přízemí a pronajmout ho jako hospodu, jenže tři přízemní místnosti měl vyhrazeny nějaký sochař a jí se nepodařilo ho vystěhovat. Tony se na ni často zlobil, že si nedá nikdy pokoj. Chodí k ní málo a nerad – raději ji bere autem na výlet nebo na obědy do drahých restaurací, kde Adéla ustavičně kritizuje úroveň obsluhy i kvalitu jídel.

Jako malý chodil Tony do Pionýra a do modelářského kroužku (dodnes se mu udělá špatně, když cítí lepidlo na papír), ale také na francouzštinu a na klavír. Matka chtěla, aby chodil i na tenis, ale to rozhodně odmítl. Sport nenáviděl a kromě toho měl tenisový trenér také uši jako květák. To ho nepřekvapovalo. Hrubost a ošklivost byla znakem kladných lidových hodnot, a z podílu na nich byl on příliš dlouho vyloučen. Bylo třeba skrývat, že je tomu rád. Skupinový vedoucí úplně stačil.

Tony byl malý a seděl v první lavici. Když ve čtrnácti přišel na střední školu, vyrostl do Vánoc o dvacet centimetrů. Dodnes se proto hrbí a bolí ho záda. Byl bledý a nedokázal udržet rovnováhu – jako strom vyhnáný umělým hnojivem. Považoval za stále obtížnější být zároveň klavíristou, svazákem, francouzštinářem a příštím lékařem. Pomyšlení na krev nebo mrtvé mu zvedalo žaludek a několikrát omdlel. Přesto do všech dotazníků uváděl, že chce být chirurgem. Špatně spal a to mu vydrželo. Říká, že v něm energie proudí opačným směrem. Když se ho ptají, jak to myslí, jen se usměje.

Uznání a láska mu postupně splynuly v neoddělitelný pojem. Být milován znamenalo být ctěn. Tony si potrpěl na odstup. Neměl rád intimní blízkost a prolínání tajných světů, které provází hluboký

vztah. Vůbec netoužil po tom, aby ho někdo dobře znal. Úplně mu stačilo, že se důvěrně znal sám. Nevěřil, že by mu hluboká láska, která by přesáhla jeho obzor, dokázala přinést něco jiného než zkázu. Věřil ale, že taková láska existuje, bál se jí a nikdy o ní nemluvil.

Jako středoškolák nikdy netoužil po spolužačkách, chtěl dospělou ženu, jako byla Adéla. Přesto nakonec jedné spolužačce poslal vytríbený dopis. Chodil s ní pak do parků, hrál před ní divadlo a naučil se svádět. Když viděla, jak je křehký a zranitelný, pochopila jeho výjimečnost. Tony byl nadšený pokaždé, když kvůli němu plakala. Její slzy a poddajnost připomínaly děje, které našel v knihách, a to ho přivedlo k názoru, že lidé rádi opakují mnohé, o čem se někde dočetli.

Spolužačka ale znala jen povinnou četbu. Tony měl doma předválečnou knihovnu po otci a byl ve výhodě. Časem se z něho stal svůdce, který nenechal projít kolem žádnou dívku bez toho, aby se na ni jednoznačně, smutně zahleděl. Pak otvíral dveře, pomáhal do kabátů, vykal a doprovázel domů. Měl obrovské úspěchy.

Mnoho lidí se mne dnes ptá, jestli byl Tony vzteklý, zda se často hádal anebo měl sklon se mstít. Nikdy jsem to na něm nepozorovala – byl hezký, úspěšný a zdvořilý a klidný. Pro to, co se stalo, mám jediné vysvětlení: Ani Tonyho, ani Shanea nikdo za celých čtyřicet let doopravdy neznal. Zato oni dva se podle všeho znali velmi dobře: Tony nenáviděl v Shaneovi to, čeho se marně snažil sám zbavit – zvířecí, násilnickou divokost. A Shane u něho nesnášel, čeho nikdy nemohl dosáhnout: uhlazenost usazenou hluboko už po několik generací. Ta Tonyho musela vynést mezi privilegované lidi za jakéhokoli režimu, aniž by se s ním zkompromitoval.

* * *

Jedenáctiletka byla obdobím černého roláku a Serge Gainsbourga, prvních překladů Sartra a předstírané nudy. Rolák nosil, protože to bez něj nešlo, ale především se od něho hezky odrážel jeho bledý profil.

Tony byl krásný, i když jeho pravidelná tvář o něm nic neříkala. Dalo se z ní vyčíst jen tolik, že se sám cení velmi vysoko a že je unavený, anebo snad na pokraji nějaké nemoci. Soudil, že v černém svetru vypadá dostatečně existenciálně, aby to zakládalo určité právo na soukromí. Tehdy si opsal odstavec, který našel ve Druhém sešitu o existencialismu Václava Černého. Odstavec byl už podtržen inkoustovou tužkou a okraj popsal kdysi jeho otec zcela nečitelnými poznámkami plnými vykřičníků. Stálo tam:

Omezenost člověka je jedinou možností, jak získat intuici neomezenosti. Náráz o „mez“ naší „situace“ je jedinou chvílí, kdy námi šlehne tucha plnosti a uskutečňujeme se jediné bleskem v životním ztroskotání: nejobjasnější pravdivost existence, jediná její schopnost transcendentního rozměru, je v zážitku krachu.

Hovory o štěstí z transcendentního zážitku krachu patřily k Tonyho oblíbeným tématům, i když se nikdy nedozvěděl, zda mu známí naslouchají ze zdvořilosti, nebo se zájmem. Úplný životní krach, selhání, jehož prostřednictvím lze poznat sama sebe, si Tony vždycky představoval jako hygienicky krásný okamžik, trochu jako nanebevzetí z barokních obrazů. Jinak se nesnažil tu myšlenku samostatně rozvíjet – jen se mu líbila.

Pořizoval si výpisky z knih, o nichž s nikým nemluvil, protože se mu zdály příliš romantické: četl Stendhala, France, Montherlanta a nějakou dobu i Stefana Zweiga, dokud se nedoslechl, že je to „Thomas Mann pro chudé“.

Pokud šlo o Gainsbourga, ani po sedmi letech soukromé výuky francouzštiny Tony nerozuměl tomu, co zpívá, protože jeho

řeč ničím nepřipomínala spletitý a samoučelný gramatický řád, jemuž ho učili. Nikdy žádného Francouze neviděl a měl tajně za to, že ho profesori podvádějí a místo francouzštiny ho učí nudné, česky znějící zvuky – stejně většina z nich působila na předválečných gymnáziích a Francie, kterou navštívili naposledy v lepším případě po pětačtyřicátém, v ničem nepřipomínala vzrušující Paříž koncem alžírské války, její plastikové bomby, geniální filmaře a ruch univerzit.

Důležité ale bylo, že nikdo ze známých Gainsbourga neznal. Nebyl to proto Gainsbourg, ale Tony, kdo na večírky přinášel něco nového! Už ne Amerika, ale něco mnohem rafinovanějšího – Francie! Říkal vždycky, že pustí něco jako divadlo Semafor, a byla to pravda. Jeho úspěch s Gainsbourgovými deskami nebyl všeobecný, zato bylo jasné, že Tony je jiný.

I po letech oceňuje vřelou pospolitost šedesátých let. Lidé seděli doma, protože nesměli cestovat a dávno už zapoměli, že to kdysi bylo možné. Nejedli zeleninu, protože chyběla v obchodech, a vstávali za tmy, ať už pracovali v Akademii věd, nebo na poště. Četli stejné noviny a hleděli na jediný televizní program, nosili skoro stejné boty a šaty. Bez pocitu sounáležitosti vyvolaného kolektivní nenáviděnou nutností obouvat za deště přezůvky zvané šedý mor, bez všemi sdílené touhy vidět jižní moře a bez výpadků elektřiny v dopravních špičkách by pražské jaro nikdy nemohlo být tak hezké.

Markétu znal Tony z přednášek. Věděl, že je na psychologii a že na Rybovy neurologické přednášky chodí nepovinně. Sedávala pokaždé na stejném místě a ráda diskutovala, i když se jí Ryba na nic neptal. Pokaždé zvedla ruku a Tony pozoroval linii jejího hradra vystupující proti zaprášenému oknu. Nebylo těžké si všimnout, že Ryba často přechází posluchárnou napříč, aby pozoroval totéž.

Brzy nato uviděl její fotografii v galerii Foma. Byl to Markétin akt. Ačkoli byla obrácená k objektivu ze tří čtvrtin zády, poznal ji podle tvaru prsu pod zdviženou rukou. Nejdřív si nebyl jistý, ale na vedlejší fotografii od stejného autora nastavovala oblečená Markéta tvář dešti. Dlouhým srovnáváním dospěl Tony k jistotě a byl by Markétu rád poznal blíž. Fotograf byl slavný a k pózování bylo tehdy třeba odvahy.

Po večerech vymýšlel, jakými slovy se na ni příště po přednášce obrátí, jenže jednoho dne spatřil Viléma Rybu v rozhalené košili, jak vede Markétu kolem ramen přes Karlovo náměstí. Na tohle Tony nestačil. Ryba pro něho představoval stejně asexuální zjev jako Jungmannův pomník. Markéta pro něho zůstala mnohoznačná a schopná nečekaných věcí.

* * *

Často se říká, že v sedmdesátém čtvrtém roce nastoupil Tony na Rybovo místo do nemocnice, a svého profesora tak vlastně vyřídil. To není přesné. Tonymu nemá smysl cokoli vyčítat. Ryba měl před důchodem a jeho postavení v nemocnici bylo neudržitelné. Několikrát žádal nového primáře a pak i vedení nemocnice, aby mu dovolili dokončit výzkum o vztahu nespavosti k některým mozkovým poruchám. Tony odjakživa špatně spal a to ho možná přivedlo nejdřív ke stejnému tématu a pak na pracoviště, kde ho chtěl rozvíjet pod Rybovým vedením.

Během příštích let ale Ryba tak zpusťl, že už nikomu nemohl být vzorem ani rádce, a ze všeho nejvíc vadil těm, kteří ho původně měli rádi. Byl zarostlý, vzteklý, nepoddajný jako špatné svědomí a nedalo se s ním nijak vyjít. Brzo na něho přátelé křičeli, že by se bez nich v nemocnici neudržel ani minutu. To byla pravda,

protože nakonec podepsal úplně všechny protesty a petice, které mu přišly pod ruku, a ještě před prověrkami vystoupil ze strany. Brzo všichni ztratili náladu se na něho dívat a nakonec mu pomohli ti nejhorší, lidé z nového vedení. Dovolili mu, aby si své papíry a přístroje odnesl do koupelny v přízemí a pokračoval tam v práci. Na fakultě už léta učit nesměl. Tehdy hodně pil, i když na jeho výkon to nemělo vliv. Pro lidské zdraví měl neomylný cit. Žil v koupelně, pil a večer chodil domů. Markétě žertem říkal, že mu mezi prsty začínají růst plovací blány. Takhle za žádných okolností neskončím, přísahal si Tony.

* * *

Jakmile Tony nastoupil do nemocnice, bylo jasné, že je to jeho poslání. Jeho obětavost zaskočila Adélu i jeho samotného. V té době se nedalo prací dosáhnout peněz, uznání ani cest po světě. Pro Tonyho se učení a později nemocnice staly lékem proti nespavosti, proti zákeřnému smutku, samotě i nudě. Nemocný byl rébus, který bylo zapotřebí vyřešit. V soustředění na stavy, do nichž kolem něho upadala lidská těla, nalézal Tony rovnováhu. Už nemusel být jako Gainsbourg. A navíc ho posvátná úcta lidí k bílým plášťům nikdy nepřestala těšit. Byl mágem.

Časem odešel od Adély, protože si vodil domů hodně dívek a nechtěl ji rozčilovat. Bydlel pak v dlouhé řadě podnájmu, kde mu záleželo hlavně na dostatku soukromí a tichém okolí. Rybovi se ale v nemocnici vyhýbal a necítil se před ním dobře. Bylo nakonec opravdu divné, a také se o tom hodně mluvilo, že šestadvacetiletý chlapec s první atestací zastává místo, na které Ryba čekal půl života. Tony vždycky zrychlil, když měl cestu kolem koupelny, kde Ryba nejen psal, ale také přijímal pacienty. Ve skutečnosti po

Rybově společnosti toužil, zdálo se mu, že by ho povznesla. Neměl rád příjemné lidi a nevěřil jim. Pro celou jeho generaci neurologů představoval Ryba autoritu, a k té patřilo i jeho chování. Všeobecně se předpokládalo, že Ryba je nesnesitelný, protože má dobré srdce a vysokou úroveň.

Na rozdíl od Markéty neměl Tony nikdy v úmyslu emigrovat. Odjet natrvalo do ciziny by znamenalo buď vzít s sebou ovdovělou Adélu, a podstatně si tak zhoršit startovní podmínky, anebo ji nechat doma a nikdy ji už nespátřit. Tony si proto přál aspoň několik měsíců v cizině pracovat. Co všechno pro to byl ochoten udělat, ví jen on, ale nikdy se nikam nedostal. O to víc se soustředil na práci v nemocnici. Ráno se probudil a byl ihned klinickým neurologem. V noci se mu zdály encefalogramy, některé z nich pokládal za vlastní. Když se ho lidé ptali na věci související s mozkiem a se smrtí, nedokázal odpovědět jinak než jako lékař – popisoval tkáně a jejich funkce.

Sám na sobě vyzkoušel tolik léků proti nespavosti, že rozhovor o pilulkách s ním byl pro pacienty rozkoší. Říkal jim, který prášek si mají vzít na usnutí a který na hluboký spánek, jak si mají počínat, když se v noci probudí, které léky se dají brát dlouhé měsíce a které jen výjimečně. Vyptával se na jejich sny a vyprávěl jim své. Právě Tonyho popisy probdělých nocí, jeho bloudění bytem a nočními ulicemi mne přivedly na myšlenku, že Tonyho potlačený a bezvýznamný život mimo nemocnici ohrožuje samu podstatu jeho bytosti.

Jeho mimopracovní čas zavalila nekonečná nuda. Nejhorší nebyla léta hned potom, co přišli Rusové. Lidé říkali: Je to nejméně na pět roků. Ale začátkem osmdesátých let už asi bylo každému jasné,

že takhle to zůstane navždycky. Tony nakonec měřil čas dlouhými, většinou neléčitelnými nemocemi svých pacientů. V jeho oboru se toho moc spravit nedá.

Roku osmdesát sedm se vážně zamiloval, jak byl přesvědčen. Na plese, kam si dívky nosily střevíce v igelitových taškách, mu představili třicetiletou kolegyni, zralou a něžnou, oblečenou do šatů zvláště lomené barvy, kterou se pak v myšlenkách marně snažil pojmenovat – byl to odstín, který po celý život pokládal za šedomodrý, ačkoli lidé obvykle tvrdili, že je zelený. Po několika dnech mu doktorka zavolala, přestože se k ní choval vyzývavě jen ze zvyku. Udělalo se teplo a seděl s ní v pouliční kavárně. Nevěděl, co si s ní počne. Byla poměrně krátce vdaná, měla malé dítě. Líbila se mu, ale každým slovem i pohybem ho táhla do temného, neznámého světa, kam za ní nechtěl, protože si nebyl jist ani sám sebou. Nemluvili o ničem důležitém, když najednou ucítil její ruku na koleni, a byl to tak strašný pocit, že se mu poddal a zavřel oči. Bylo to jako těžká droga, to chápal. Když se pak na ni podíval, seděla s oběma rukama položenýma na stole a usmívala se na něho, ačkoli stále dotek cítil. Později popírala, že by mu sáhla na koleno, a skutečně to pak nikdy neudělala. Vывedlo ho z rovnováhy, když za pár týdnů zavolala znovu – vždycky pak telefonovala jen ona. Nechal se vést, poddával se jí, její láska byla jako vana plná teplé vody. Znovu a znovu jí opakoval, že to není správné. Říkala, že chce být jen s ním. Jezdil s ní do nejrůznějších malých měst, kde se s ní miloval v hotelích. Psal jí dopisy ke kamarádkám a třásl se, když na ni myslel. Dokázal s ní být třeba desetkrát za jednu noc a pak byl týden vyčerpaný, zatímco ona mu nepřestávala telefonovat a psát a měla růžové tváře. „Proč já?“ ptával se jí. Říkala, že to nemůže vědět. Milovala tajemství a sama ho byla plná, všechno na ní vzbuzovalo touhu,

i kapesník zapomenutý na stole. Po roce pochopil, že je nepro-
niknutelná a že si na ni příliš zvykl. Řekl jí, že to musí skončit.
„Proč?“ ptala se. „Protože si na tebe zvykám,“ řekl Tony. „Ty mě
opouštíš, protože mě miluješ a protože mě chceš a protože si se
mnou rozumíš,“ bránila se. „Ano,“ přisvědčil.

4. Dívka a hrdina

Osmašedesátý rok neskončil najednou. Ještě nějakou dobu se doufalo. Ryba chodil v Praze do klubů mezi politiky a spisovatele. Diagnostikoval jejich náhlé rakoviny, infarkty, bürgery a mrtvice, choroby, které číhaly v hloubi jejich těl desítky let na příležitost. On sám tehdy stárnul před očima. Neholil se, na brýlích mu byly vidět mastné otisky prstů. Změnila se i jeho chůze a občas jsem ho přistihla, jak si sám měří puls.

Koncem srpna osmašedesát se Shane rozjel do Prahy a v den, kdy se „bojovalo“ o rozhlas, natočil svou nejslavnější písničku. Její refrén zněl:

*Jehňátka s očima v sloup
železné hroby
samopal mířící hloub
věncem je zdobí.*

V rozhlase pak vysílali Jehňátka stejně často jako Jezdce na obloze v době Shaneova dětství. Píseň si dlouho držela prvenství v hitparádě. V Čechách ji znal úplně každý, stala se z ní vlastně hymna umlčených. Ještě po patnácti letech se lidé, když chtěli zažít příjemnou chvíli a přesvědčit se navzájem o čistých úmyslech, sesedali do koutů nebo hluboko do lesa a sborem zpívali Jehňátka, Shaneovu krvavou baladu, která zněla jako chorál. Povídat si o ruské invazi nebo zpívat společně Jehňátka za silvestrovské noci či o prázdninách se stalo důvěrným aktem jako něžné milování. Byla to jediná písnička, jejíž autorství Shaneovi nikdo nikdy ne-

upřel. Její bolest a touha po svobodě byly to nejlepší, co Shane kdy dokázal. Tak se aspoň všeobecně soudí.

Francouzský reportér se mne tehdy ptal, jestli Jehňátka byla opravdu tak dobrá. Nikdy jsem o tom neuvažovala a teď jsem popravdě odpověděla, že podle dnešních měřítek to byl nesnesitelný patetický ploužák. Jenomže přicházejí chvíle, kdy patos pomáhá přežít. I mně se tehdy zdálo, že Shaneova slova vyjadřují mé vlastní zoufalství, bezmoc a vůli překonat další temná léta. S příchodem svobody v roce '89 se ale Jehňátka stala trapným doličným předmětem bezradnosti všech, kdo se jejich poslechem po léta ukájeli. Horší byl už jen společný Shaneův duet s populárním tenorem, k němuž ho v prosinci '89 přinutili organizátoři z Občanského fóra.

* * *

O prázdninách devětašedesátého roku odvolali Rybu z Rychštejna do Prahy. Nějakého funkcionáře ranila cestou domů v autě mrtvice a jeho internista potřeboval konzultaci. Pro Rybu poslali narychlo vládní šestsettrojku. Jak měl ve zvyku, odložil malou Doru ke správci Jirešovi, protože Markéta nebyla k nalezení.

Jsem si vědoma, že to, co říkám, je pouhá domněnka: téhož odpoledne jsem v lese potkala Markétu a Shanea. Šli vedle sebe se svěšenýma rukama a zdvořile mě pozdravili, ale kolem nich se šířila tak pronikavá aura touhy, že jsem vůbec nepochybovala o pravém stavu věcí. S nikým jsem o tom nemluvila, ostatně jsem byla v duchu už jinde. Za pár měsíců jsme odjeli s manželem a dětmi do rakouského tábora a pak do Ameriky.

* * *

Podle dopisů vydaných v Mnichově Ryba Markétě často vyčítal, „že nikdy neměla potřebu věřit v něco vyššího“. On sám byl přitom skeptický a ustavičně všechno ironizoval. Když si Markéta stěžovala, že je pohřbená zaživa, ujistil ji, že v žádném hrobě se neválí po zemi tolik lahví. Nikdy se nesnažil zažehnout v ní plamen, k něčemu ji vést. V posledních patnácti dvaceti letech svého života byl úplně chladný. Zřejmě ho těšilo pozorovat, jak Markéta strádá, a přitom si nemá na co stěžovat, protože on sám vzorně vedl domácnost, uklízel, často vařil a staral se, aby nic nechybělo. Dora ale říká, že byl tajný otrokář. Doma se prý staral proto, že potřeboval mít neustále přehled. Prohřešky proti řádu, který nikdy jasně nestanovil, trestal mlčením, opovržením, ranami nebo výbuchy vzteku.

Nikdy například Doře nedovolil, aby ho políbila. Říkal, že to nesnáší, že je mu jakýkoli dotyk nepříjemný. Postupně přestal chodit i na mariáš, který byl pevnou součástí jeho volného času od mládí. Nechtěl mluvit se starými známými a na nové lidi nebyl zvědavý. Nechtěl mluvit vůbec. Přál si, aby si lidé našli nějaký jiný prostředek dorozumění než slova, v jejichž váhu už nevěřil. Neměl rád denní světlo, ale ani silné žárovky. A čím osaměleji sám trpěl, tím nesnesitelnější se pro všechny kolem stávaly jeho roztrpané manžety, sešlapané boty a jediný svetr s obrazem volavky. Na konci života nechtěl už nikoho vidět a byl potouchlý a zlý.

5. Hrdinova smrt

Shane jezdil do půli sedmdesátého roku po venkovských klubech a zpíval kovbojské písničky a Jehňátka, někdy sám a příležitostně s kapelou. Pořadatelé mu stále častěji kladli na srdce, aby Jehňátka vynechal, ale vždycky je zahrál. Později se hodně mluvilo o tom, že byl „zakázaný“. Upřímně řečeno, kromě Jehňátek neudělal nic, co by se novým poměrům přičilo, a je pravděpodobné, že by jeho sláva i bez ruské invaze časem opadla.

Pak musel pracovat jako automechanik, nejdříve v Rychštejně a později v Praze. Vzal si hezkou a obětavou dívku a narodily se jim dvě děti. Nesnášel sídliště, a tak bydleli v rozbitém dělnickém domku na Klíčově a v neděli jezdili na výlety. Později chtěl mít čas na rodinu a auta ho nudila stále víc. Prostřednictvím konkurzu (a starých známých) se dostal do rozhlasu jako hlasatel ranních zpráv. Málo lidí si dnes uvědomuje, že je Shane po léta budil zprávami o stavu vody na českých tocích dnes v sedm hodin ráno. Byl to dvacetiminutový projev o milibarech, torrech, milimetrech a splavnosti, hlášení určené vybraným odborníkům, které působilo jako špionážní šifra.

V sedmdesátém třetím roce byl prohlášen za mrtvého. Ráno odhlásil zprávy, a když pak šel do vedlejšího studia na cigaretu, viděl a slyšel přes skleněnou desku muže, který četl zprávu, že on, Emil Jireš, známý z takzvaného pražského jara pod pseudonymem Shane, podlehl včera v Praze na Klíčově otravě toluenem, na němž byl závislý. Začal klepat na sklo a později chtěl prokopnout zvukotěsné dveře, ale hlasatel se jen omluvně usmíval a krčil rameny. Shane si šel stěžovat k řediteli. Psal dopisy na ministerstva. Hledal

postranní cestičky k tajné policii, aby získal vysvětlení. Všichni krčili rameny, že tohle není jejich věc. Postupně pochopil, že mu nezbyvá než přijmout svou smrt a zůstat v rozhlase, anebo se vrátit do autoopravny. Zůstal. Přirozeně ho mnoho známých vídalo, ale široká veřejnost zprávě celých šestnáct let věřila a zmínky o tom, že byl viděn živý, považovala většina lidí za legendu o zjevení. Shane potkal několik vrstevníků, kteří tvrdili, že byli na jeho pohřbu. On sám objevil náhrobek se svým jménem – ale bez letopočtu – na rozhraní vojenského prostoru na Moravě. Zpráva o jeho smrti prohloubila v těch letech všeobecnou depresi, ale probudila zájem o jeho písničky. Pustil tedy do oběhu kazetu natočenou u sebe doma. Chtěl na začátek něco namluvit. Řekl: „Nejsem mrtvý a nehodlám umřít. Neudělám jim radost.“ A pak to zase smazal, bál se o místo v rozhlase. Kazeta se rychle rozšířila a brzo ji někdo vyvezl za hranice a vydal jako poslední Shaneovu nahrávku. Je technicky tak špatná, že ji mé děti vždycky odmítaly poslouchat.

Za Shanem začali chodit disidenti. Zvali ho, aby zpíval v bytech, aby přijel na čísi chalupu, aby zahrál o narozeninách. Dělal to nerad. Když přišli, aby podepsal Chartu 77, odmítl, takže ho řada nových známých kritizovala. Jednomu z nich řekl:

„Já se nebojím, ale pro mne nemá cenu zpívat pro vás. Vy přece znáte pravdu. Já chci mluvit k lidem, kteří mají jiné názory než vy a já.“ Mezi disidenty se začalo říkat, že je zbabělec a vyhýbá se povinností, k nimž ho zavazuje autorství Jehňátek.

* * *

Čas běžel a Shaneovy dcery vyrostly. Když konečně přišel převrat, objevil se vedle příštích státníků na tribunách a v televizi. To bylo zmrtvýchvstání a lidé byli doslova omráčení. Když kráčel po stej-

ných ulicích, kde ho ještě před měsícem mójely lhostejné tváře, sahalo mu lidé na kabát, plakali a padali mu kolem krku. Někteří mu malovali prstem na čelo křížek, jiní už na vzdálenost mnoha metrů zdvihali pravici s prsty vztyčenými do tvaru V. Brzo se ale ukázalo, že být mrtvý bylo výhodnější. Neznámí volali k němu domů a žádali ho, aby lépe plnil představy, do nichž si ho promítali: říkali, že by měl mluvit spisovněji, koupit si lepší kytaru a nový svetr, vysvětlit, co po celá léta dělal. Že by měl častěji hrát pro nemocné, těšit umírající, respektovat závazky, které plynou z všeobecné úcty. Jednou zavolal mužský anonym a řekl jeho ženě, že přišel čas zúčtovat s takovými, jako je Shane. Dopustil se přece na celém národu podvodu tím, že se léta nechal vydávat za mrtvého. Na Shanea padl smutek. Ze dne na den se pak přestal objeovat na veřejnosti. V rozhlasě odmítl říkat cokoli jiného než ranní zprávy o řekách. Vytáhl svou starou kytaru a začal doma cvičit. Zpíval Běžte, telátka malý, Malou Mohee, Řadu vozů s plachtou a Poslední lynč v Kentucky. Tu jsem měla nejraději. Pak začal jezdit po venkovských klubech jako kdysi – zpočátku bylo ještě vyprodáno, ale postupně diváků ubývalo, až nakonec v sálech sedělo jen pár věrných, většinou Shaneových vrstevníků.

Jednoho večera oznámil ženě a dcerám, že se rozhodl odejít z rozhlasu.

„Budu jenom zpívat,“ řekl jim.

„No dobře, a z čeho budeme žít?“ ptaly se.

Shane udeřil pěstí do stolu a volal, že není žádná kasička. Všechny tři ho zděšeně sledovaly.

„Určitě mě vezme nějaká agentura,“ řekl. A když rodina udiveně mlčela, dodal:

„Chtěl bych začít znovu, než bude pozdě.“

„Přece už je pozdě dávno,“ řekla mu žena.

„Třeba není,“ odpověděl. A pak v noci, když s ní byl sám, ji objal, sbalil si do tašky pár věcí a ona se na to dívala mlčky a s úlevou. Jejich společný život byl jen útočiště v minulých dobách, dnes zbytečné a trapné. Jejich manželství nemělo s nimi samotnými nic společného.

Stála pak v kuchyni v županu u okna a dívala se, jak Shane s trampským stetsonem na hlavě kráčí nehostinnou periferií na autobus.

6. Ryba se vrací

V té době bydlel Tony v branické vilce, kde měl pronajatý pokoj s kuchyní. Neměl tam skoro nic, jen pečlivě ustlanou postel, knihy složené v krabíčkách a na zdi obraz od pacienta. Na šálčích, z nichž jsem u něho při jedné příležitosti pila slivovici, byla rudá hvězda a nápis „JZD Hošťany“.

Začátkem léta k němu do nemocnice přivezli Viléma Rybu s mrtvicí. Už tam nepracoval žádný z pamětníků a Tony nikomu neřekl, že ho zná. Vypadalo to, že Ryba zůstane ochrnutý, ale všechny překvapil. Poškození zřejmě nebylo tak rozsáhlé, jak se zprvu zdálo, a Ryba se po pěti týdnech postavil na nohy. Tony to sledoval zpozvědí, protože Rybovým případem se na jeho žádost zabýval někdo jiný.

Když se Ryba probрал z bezvědomí, Tony se k němu přihlásil. „Tak co, pane docente?“ řekl mu.

Ryba zavrčel: „Těbůh, ty pacholku,“ a otočil se ke zdi. Dora chodila za otcem každý den a nosila mu k jídlu ruské sardinky, které on vášnivě pojídal hliníkovým příborem. Sotva na ni promluvil, ale když jednou nepřišla, poskakoval celé odpoledne o berlích na chodbě, pak si lehl a zíral nehybně do stropu jako ještěrka.

Léto bylo ten rok nesnesitelné. Jabloně podél cest osychaly jako na podzim a život ve městech ochromilo vedro. U Tonyho na klinice leželi pacienti ve dvacetilůžkových sálech pod barokní klenbou jako v konírně, bzučely tam mouchy, hrály tranzistory a šuměly basy ze sluchátek walkmanů. Muži na oddělení mlčeli, aby zbytečně neutráceli síly, potili se a ovívali novinami.

Jednoho pátečního rána vešla sestra do pokoje a pustila naplno rozhlas po drátě. Ryba se zvedl, vyšel na chodbu a zapálil si ciga-

retu. Když za ním volala: „Už nikam nechodte, pane docente, bude vizita,“ lhostejně si ji změřil. Otevřel si okno do zahrady, ale už tak brzo ráno bylo venku neplodné horko k zalknutí. Z rádia zpíval chraplavý hlas píseň, cizí Rybovu uchu i zkušenosti. Zatímco stál a pokoušel se vzpomenout si na jinou melodii, kterou míval rád, ztratil dech a hrudník mu rozrazila bolest. Zhroutil se na parapet a stál tam nejméně minutu, než si ho personál všiml.

K jeho posteli přivezli plentu a přístroje. Resuscitaci vedl Tony, protože internista nebyl k nalezení. Říká, že ve chvíli, kdy Ryba ještě na okamžik otevřel oči, zahlédl on sám za bílého dne ubíhající oblohu plnou hvězd.

Když Ryba zemřel, ponechali jeho tělo ve společnosti živých. Skoro celý den od nich dělila majestát jeho smrti jen plenta.

7. Souboj

Tonyho odpočinek se poslední léta stále více omezoval na svádění dívek. Zakládal si na tom, že je podobný Kunderovým lékařům. Chodil se sestřičkami, s děvčaty v indických šatech, která potkával na ulici, s pacientkami, s manželkami známých.

Nebyly to jen povrchní styky. Víím, že mnoha z nich pomohl finančně, že jeho duchaplnost vnesla do jejich nudy nečekané světlo, že vždycky zanechával dobré vzpomínky. Zatímco Shane vzbuzoval většinou u lidí rozpaky a nikdy neměl přátele, měl Tonyho vlastně každý rád. Jeho odstup nikoho neskličoval. Tony každému – a zejména ženám – ponechával vlastní prostor a nikoho nenutil se přizpůsobit.

Venkovská samota, kam ten pátek odpoledne mířil, stála kdysi uprostřed švestkových sadů, ale stromy před pár lety umořila šarka a museli je vykácet. Tony tu před časem jedné přítelkyni chtěl zasadit strom, ale trval na tom, že to musí být jabloň, taková, která poroste dlouho do vysokého kmene a plodit bude nejdříve za dvacet let. Ale nikde takový strom neměli.

To odpoledne byla chata zavřená, na dveřích nevisel žádný vzkaz a Tony nevěděl, jestli se spletl, anebo jestli se jeho vdaná přítelkyně rozhodla odejít bez rozloučení. Rozladilo ho to a myslel na Rybovu smrt, které věnoval méně péče, než míval ve zvyku. A to kvůli programu, který nevyšel!

Mohl se vracet do Prahy po dálnici, ale místo toho si vzpomněl na hru, kterou několikrát s tou ženou cestou sem hrál, a rozhodl se, že až do Prahy nepoužije ani kilometr hlavní silnice.

Tak se dostal na úpatí kopce, po němž vystupovaly postavičky v kloboucích s tornami na zádech. Tony je sledoval a dorazil k pří-

rodnímu amfiteátru, kde hrály malé country skupiny na banjo a jiné nástroje a zpívaly lépe i hůře své písničky. Za chvíli se na scéně objevil Shane obklopený postaršími strýci, kteří ho představili jako velkou hvězdu, a mladinké publikum začalo uctivě tleskat.

Tony ho nejdříve ani nepoznal, jen chůze a divná tvář se žhavými očima mu něco připomínaly. Shane za poslední léta sešel, měl špatné zuby a dlouhé prošedivělé vlasy mu ustupovaly vysoko nad čelo.

Začal zpívat americké balady, ale když někdo z obecenstva vykřikl nahlas: „Jehňátka,“ s úsměvem odmítal. Tony se ptal vedle stojící dívky, odkud Shaneovy písničky zná, a ona se nadšeně rozpovídala. Bylo vidět, že Shane je pro ni muž s velkou, neproniknutelnou minulostí. Tony jí nabídl, že jí Shanea představí, a velmi si ji tím naklonil.

Shane ho poznal okamžitě, vyptával se, vyprávěl o sobě, kupoval pivo. Během rozhovoru stoupl i Tony v očích té dívky a po několika pivech jí nabídl malou procházku. Byla celkem ochotná, ovinula mu nahou paži kolem krku a půvabně se kymácela. A Shane, který už chvíli jen skloněný brnkal na kytaru, najednou řekl jasným hlasem:

„Nech ji, Tony, je pro tebe moc mladá.“

Protestovala, že je jí sedmnáct.

„Mohla by třeba být moje vnučka,“ připouštěl Tony a držel ji přitom za šíji jako štěně. „Potřebuje morbidní zkušenost.“

Shane žil v té době sám a často se urážel. Někdy jen proto, že nechal někoho domluvit a špatně porozuměl, jindy nebyl ochoten vysvětlovat, co se mu nelíbí. Často vyprávěl, jak v životě zatočil s každým, kdo ho chtěl ponížít. A nikdy nebyl zvědavý na cizí řeči. Bylo to bezpochyby nedorozumění, ale skončilo hádkou. Tony s dívkou nikam nešli a Shane navrhl, že Tonymu rozbije hubu.

„Uklidni se, neblázni,“ ztrapňoval se Tony a přitom s obavami sledoval, co Shaneovi zřejmě unikalo: kolem nich se začal uzavírat kruh trampů různého věku v zelených košilích a kožených vestách a s klobouky na hlavách. Nebylo poznat, jací jsou to lidé, zda jsou inženýři, dělníci nebo redaktoři. Někteří se sotva drželi na nohou a jiní měli bujnou zálesáckou náladu. Za chvíli začali skandovat hesla, kterým Tony nerozuměl. Pak mu vysvětlili, že podle jejich pravidel by se neměli se Shanem prát jako koně, ale stanovit si regule pro skutečný souboj.

Tony uvažoval, jak vyklidit pole, ale už to nebylo možné, trampové ho nechtěli pustit. Byl by se musel, jak uvažoval, rvát nejdříve s nimi. Chtěl požádat Shanea, aby to všechno urovnal, ale ten už se bavil se dvěma muži, kteří pak k Tonymu přistoupili jako sekundanti. Odbyl je, že jsou idioti, jenže v tu chvíli mu dívka řekla:

„To jste tedy srab.“

Bylo ke třetí hodině ráno, když se Tony a Shane na sebe na daný signál vrhli. Tony cítil, že mu Shane zkroutil ruku za záda a přinutil ho kleknout, ale pak stisk povolil a on zahlédl Shaneovy nehybné oči. Tony vyskočil, rozehnal se druhou rukou a spíš náhodou ho trefil do obličeje. Shaneovi se spustilo z nosu takové množství krve, že Tony musel jít do auta pro lékárníčku, ošetřit ho a zeptat se podrobněji na jeho zdravotní stav. Řekl mu přitom, že u něho v nemocnici včera zemřel Ryba, a snažil se chovat přátelsky. Zdálo se, že je všechno na dobré cestě. Přihlízející se postupně rozešli a usnuli v trávě. Tony se chystal Shaneovi navrhnout, že ho vezme do Prahy, ale Shane, stále skloněný a krvácející, mu s chladným kapesníkem za krkem řekl:

„Tu ránu ti vrátím.“

„No prosím,“ souhlasil Tony, otrávený tím, jak mají lidé k sobě daleko.

„Tony, je mi to líto, ale rád bych tě přitom zabil,“ pokračoval Shane.
„To uděláš chybu, ty blbečku. Potřebuješ doktora,“ odpověděl Tony a odjel.

Shane chvíli poslouchal, jak se mění zvuk motoru v serpentínách, a tiskl si k nosu kapesník. Když uléhal pod strom, našel si mimoděk místo vedle té dívky. Svítalo, byla zachumlaná do cely a ukazovala mu jen šíji a ruku s pečlivě opilovanými nehty.

8. Rodinné starosti

Koncem války se dostala Tonyho matka do brněnské věznice. Dlouho se o jejím uvěznění mluvilo, i když tam skončila omylem, vlastně místo souseda, který zabíjel načerno prase. Gestapo také brzo nahlédlo svůj přehmat. Vysoký důstojník se pak přišel její bohaté rodině omluvit, přinesl zrnkovou kávu a zůstal na oběd.

Adéla se v té době zatvrdila, ne však vůči gestapu. S napětím sledovala postup osvobozeneckých armád, a když se jí situace zdála přehledná, vstoupila do komunistické strany, přestože byla dědičkou dvou hanáckých fabrik. Její otec ji za to zbil na štukovaném balkoně vedoucím na prostějovské hlavní náměstí a řekl:

„To bylo poprvé, co ten pitomý balkon byl k něčemu dobrý.“

„Ještě mi budete všichni vděční,“ prorokovala Adéla.

Za dva roky se narodil Tony. Za další dva roky zavřeli jeho otce Aloise Zlámala spolu s dalšími Baťovými úředníky do téže věznice, kde kdysi seděla Adéla. Za dalších šest měsíců ho díky Adéliným stykům propustili, a to dříve, než se čekalo.

Doma našel Adélin mladého milence. Plakala, chtěla žít s oběma, tvrdila Zlámalovi, že ho chce chránit. Milenec byl prověřený stranický kádr, studoval právě medicínu a předsedal svazácké organizaci. Byl o pět let mladší než Adéla, pohledný a silný. V soukromí to byl tichý a celkem slušný člověk a Zlámalovi projevovat úctu, jaká přísluší starším. Zlámal nechtěl opustit Tonyho, a tak žili ve třech. Tony se pamatuje na tu dobu jen matně. Vzpomíná si, jak jeho otec v kuchyni odblaňuje skalpelem hovězí a matka s milencem přihlížejí.

Později přijal Zlámal dělnické místo v Praze a milenec se stěhoval s nimi. Adéla začala chodit do práce a Tony do maličké školky podob-

né kravínu. Jednou postavila učitelka děti do řady a poručila jim, aby si po řadě plivly na syna baťovského inženýra, na Tonyho. Nevěděl, že jeho otec je inženýr, a o Baťovi slyšel poprvé. Zeptal se tedy.

„Je to vlastizrádce,“ ječela učitelka.

Tony se doma ptal Adély, zda je vlastizrádce on, nebo Baťa.

„To jsou jen takové nesmysly,“ řekla mu.

Krátce nato se rodiče rozvedli. Otec odešel a brzo poté se Adéla provdala za milence, tehdy mladého lékaře, který právě zaujal slibné pozice na univerzitě.

To všechno později Doře vyprávěl. Překvapilo ho, že se ničemu nesmála. Naopak, začala ho obviňovat. Řekla mu, že je jí konečně jasné, proč je „takový“. Zeptal se jí, jaký. Odpověděla, že to ví nejlíp sám.

„To se ti povedlo,“ řekl jí.

* * *

V dětství bývala Dora odkázaná jen na sebe a na pohled z okna. Nebylo zapotřebí, aby chodila do školky, protože rodiče pracovali na směny, a pak, Ryba si to nepřál. Bydleli v pátém poschodí bez výtahu a do parku bylo daleko. Dora se mezi děti dostala jen výjimečně a později ve škole se jí nepodařilo mezi ně zapadnout.

„Rozejdeme se,“ navrhla Markéta znovu v době, kdy Dora už chodila do školy.

„Klidně,“ souhlasil s úsměvem. „Doru si nechám já.“

„Jsi starý. Měl bys o tom přemýšlet,“ řekla Markéta.

„Dobře, uzavřeme to zítra,“ souhlasil.

Druhý den jí řekl vlídně:

„Myslím, že bys měla odejít, jsi ještě mladá. Nikoho si už nena-
jdu. Slibuju ti, že ji vychováám sám a nikoho k ní nepustím. Minule

jsem to přehnal. Samozřejmě se jí nemusíš zříkat a můžeš ji občas navštěvovat.“

Markéta odešla do kuchyně a třískala nádobím. Ryba k ní přistoupil zezadu, objal ji a pošeptal jí do ucha:

„Sbal se a vypadni, ty kurvo.“

Roztrásla se a začala vzlykat, zprvu aby ji litoval, ale postupně v ní narůstalo několik let staré zoufalství. Ryba ji pozoroval bez hnutí, snad s potěšením. Markéta si nakonec vyčerpaně sedla na koberec a prosila:

„Neber mi moje dítě, neber mi ho!“

Ryba ji zvedl za loket jako kus hadru:

„Jestli ještě cekneš o tom, že odcházíš, vyhodím tě a nechám vyměnit zámek.“

Už se nedovíme, jak a kdy Markéta obnovila svou známost se Shanem, nejspíš ho potkala při nákupech na Vinohradech. Nemluvili a zmizeli v nejbližším průjezdu, kde se beze slova objali. I další schůzky vypadaly náhodně a rozcházel se, aniž se domlouvali na příště. Nebylo co řešit. Bylo to už v době, kdy byl Shane prohlášen za mrtvého, a scházet se s mrtvým bylo bezpečné. Shane si tehdy zvykl dávat Markétě drobné nenápadné dárky, které jí ho měly připomínat. Jednu dobu se Doře zdálo, že celou jejich domácnost prostupuje trampsko-indiánský duch. Všude nacházela figurky z dubové kůry, kožené řemínky spletené do copánků a opeřené šipky. Později předměty zmizely.

Když se Markéta vracela domů, nacházela často na podlaze vysypané zásuvky svého stolu a prádelníku. Ryba jí důkladně prohlížel věci. Někdy u nich klečel, ještě když vešla.

„Sluší ti to,“ říkal jí. „Kdopak ti koupil ty šaty?“ Anebo:

„To je hezká hudba. Kdopak ti dal tu desku?“

Markéta v té době pracovala v jedné tiskárně a poslali ji na marxistické školení. Ryba ji jemně uchopil za krk jako králíka a řekl:

„Jestli se nevrátíš, Markéto, tak ji zabiju.“

Pro jistotu se rozhodla, že nikam nepojede. Přestala také chodit na místo náhodných schůzek se Shanem. Chodila z práce rovnou domů a dodnes vzpomíná na klidné večery bez televize i beze slov, naplněné posvátným strachem. Sedávala proti mlčícímu Rybovi a předstírala, že čte. Nejenže se bála, také se nudila. Když se podívala do zrcadla, přetévalo jí břicho přes sukni a na horním rtu se jí rýsoval knír. Ryba si přivydělával k důchodu v pokladně na nádraží a po večerech četl. Skláněl nad knihou teď skoro lysou lebku a jeho prsty si bez ustání pohrávaly se záložkou nebo trhaly papír na kousky. Markéta je pozorovala jako živočichy nezávislé na jeho vůli. Byl by si mohl najít lepší místo, aspoň jako noční hlídač v muzeu, kde se scházela ta nejlepší společnost, ale nechtěl. Seděl na nádraží Praha-Vyšehrad a prodával lístky do Berouna, Plzně a Hořovic. Říkal, že chce být mezi lidmi.

Markéta myslela na Paříž. Tehdy i později v Mnichově, kdy Paříž byla pro ni minulostí. Myslela si, že chce žít na Západě, svobodně, ale postupně poznala, že vždycky chtěla jen do Paříže, kterou znala z vyprávění a filmů. Chtěla chodit po širokých ulicích, poslouchat akordeon a kameloty, přidušená prasknutí dveří v metru, plout mezi kachlíky chodeb a posedávat sama na terasách kaváren. Nikoho neznat a mít všechno před sebou, jako bulváry, které nikdy nejsou rovnoběžné.

Když se vracela domů, seděl už Ryba v kuchyni a hrál s Dorou karty nebo jí štíhlými prsty zašival prádlo. Učil ji číst, učil ji německy, a pak zas mýjely týdny, kdy si dcery ani nevšiml a ona se tomu nedivila a seděla sama na podlaze.

Markéta si pověsila nad postel (sdílela ji s Rybou, protože nechtěl nikdy ani slyšet o tom, že by spali každý v jiném pokoji) plakát. Byla to zvětšená fotografie s nápisem Le baiser de l'hotel de ville, černo-bílá, s mladou dvojicí zakloněnou v objetí mezi poletujícími holuby před pařížskou radnicí. Nevzdávala se naděje, že se tam podívá.

Když bylo Doře deset, bylo už možné zaplatit si zájezd do západní Evropy. Markéta prosila Rybu, aby si vyjeli na prázdniny a ukázali Doře jiný svět. Pravidl, že svět je pouze jeden. Markéta se vzbouřila a prohlásila, že pojede s Dorou sama. Následovala hádka, během které zavřel Ryba Doru do koupelny a Markétu zbil. Pak jí navrhl, ať si jede sama, ale kouká být brzo zpátky, protože nemůže zaručit, co by se s Dorou mohlo stát.

„Jak to myslíš?“ ptala se Markéta.

Pootevřel zásuvku a ukázal jí holicí břitvu. Zůstala a vyhodila břitvu do popelnice. Pár měsíců nato chtěla odjet k matce na prázdniny a Doru vzít s sebou jako každý rok. Jenomže Dora začala najednou křičet, vylezla otcí na klín a prohlásila, že s ním zůstane v Praze a bude se o něho starat.

„Přece nebudeme v létě ve městě,“ hladil ji Ryba po vlasech. „Pojedeme všichni na chalupu a budeme chodit na houby.“

„Tam bychom ale nakonec jeli stejně,“ namítala Markéta. Dora sklouzla z otcových kolenou a zmizela za dveřmi.

„Přestaň ji navádět,“ sykla Markéta.

Ryba si ji s přimhouřenýma očima prohlížel a pak jí tou podivnou rukou přešel po linii boků.

„Na co čekáš, miláčku?“ ptal se jí.

Dora toho léta přece jen odjela k babičce, ale sama. A když se vrátila, byla matka pryč. Ryba jí vysvětloval, že jí Markéta brzo napíše, že se vrátí. Asi po týdnu nepřišel večer domů a Dora měla strach. Zazvonil u dveří teprve před půlnocí, neměl klíče a byl

opilý nebo pod nějakými prášky. Zamkl se v pokoji a křičel „lásko, lásko moje“ až do rána. Doře bylo deset let. Celou noc na něho střídavě klepala a vyděšeně se choulila pod kuchyňským dřezem. Když ho ráno viděla vycházet z pokoje, začala křičet hrůzou. Ryba ji ani tehdy neobjal. Čekal, až se uklidní, a pak jí ukázal telegram, jímž její matka oznamovala, že se rozhodla zůstat v Paříži.

* * *

Tenkrát před prázdninami se Markéta naposledy sešla se Shanem a milovala se s ním na klepadle vinohradského dvorku. Pak vybrala všechny společné úspory, poslala Doru k babičce a sama odjela s cestovní kanceláří do Paříže. Vzala s sebou maturitní vysvědčení a nějaké šperky, ale opakovala si, že ještě není rozhodnutá. Pomyšlení na Doru příliš bolelo. Jenže v Paříži to bylo lepší, než se odvažovala doufat. Hodila všechno za hlavu, byla znovu mladá, naučila se otáčet se na ulici po mužích, zahazovat nedopalky na chodník, první francouzská slova. Úplně zapomněla, že patří jinam.

Pak prázdniny skončily, Markétě vypršela výjezdní doložka a téhož dne odpoledne požádala o azyl. Zatelefonovala své matce. Dozvěděla se, že Ryba ráno přijel a vyhrožoval všem, že je udá. Matka to vyděšeně líčila Markétě, která stála v budce na Saint-Germain-des-Prés a bylo jí do smíchu. Od chvíle, kdy její pobyt ve Francii stál mimo československé zákony, se přestala bát, že Ryba Doře ublíží. Strach, který ji po celý život svazoval, byl najednou pryč, zmizel přesně onoho prvního září odpoledne. Už nikdy z nich nebudu mít strach, opakovala si. Bylo to neuvěřitelné. Čeho se vůbec tolik let bála? Toho vyřízeného starce z vyšehradského nádraží? Hrstky komunistů v tesilových sakách?

Řekla matce, že až si najde práci, objeví i způsob jak dostat do Francie Doru. Jenomže následující měsíce strávila v poměrech,

o jakých do té doby četla jen v Rudém právu. Nepřicházelo v úvahu, aby s ní Dora sdílela špinavé podnájmy s tureckými záchody na chodbě a běhala po ulici, zatímco Markéta pracuje. Bydlela v garsonce na Rue de la Roquette a myla dole v restauraci nádobí. Od října do Vánoc nepromluvila s nikým jediné přátelské slovo. Ve volném čase brázdila pěšky město. Chodit rychlým krokem po Paříži bylo analgetikum. Zapomněla přitom vždycky na bolavá záda, na Doru i na nezaplacené účty za topení, a ještě načerpala sílu. Krátce před Vánoci si všimla, že cestou mluví pro sebe. Jednou střídala nad dřezem jako obvykle mladou Filipínku a všimla si, že pláče. Lámaně se zeptala, co se jí stalo. Dívka zavrtěla hlavou, utřela si nos do rukávu a rychle odešla. Markéta si řekla, že by za ní měla jít. Ale věděla, že by ji nedokázala obejmout a utěšit, stejně, jako by se jí Filipínka nedokázala svěřit. Ona sama by jí také neuměla vyprávět o Doře a Rybovi. Zatímco si uvazovala zástěru, uvažovala, po čem se jí nejvíc stýská. Potřebovala přátele, trochu tepla. Nebylo možné strávit zbytek života jako na výletě. Když nastala příležitost, nasedla na vlak a odjela do Mnichova, kde měla hodně známých.

Byla tam několik týdnů, když se dala do řeči s hezkým emigrantem a večer se cestou z hospody vedli za ruce. Na rohu jednoho schwabingského náměstí se zastavili:

„Měla by ses vrátit, Markéto,“ řekl jí. „Tvoje dítě je v nemocnici. Nevypadá to dobře.“

„Co se stalo?!“ křičela.

„Tvůj manžel chtěl přijet a přivézt tě zpátky, ale nepustili ho, tak ti vzkazuje.“

Markéta chtěla říci, ty fízle, ale muž měl příliš velký vliv v krajském spolku.

Od té doby dostávala z Prahy pohlednice psané Rybovou rukou: Vrať se, Markéto, dokud je čas. V jejím půjčeném bytě zvonil

telefon, ale nikdo se nehlásil. Zkoušela volat do Prahy, ale Ryba pokládal sluchátko, kdykoli ji uslyšel.

Trvalo až do Vánoc, než jí odpověděl na pozdrav. Řekl jí:

„Co pořád chceš, kašlu na tebe. Přišlo ti poštou, že máš dva roky nepodmíněně.“ Postupně mu přestala volat.

Dořin hlas uslyšela až o jejích čtrnáctých narozeninách a trvalo další dva roky, než ji přivítala u sebe v Mnichově. Tehdy už ničím nepřipomínala tu maminku, na kterou se Dora pamatovala.

9. Dora

Dora lže, kudy chodí. Je těžké odhadnout, kdy si vymýšlí, protože žije ve vlastním světě, a kdy se chce něčemu vyhnout. Její lži se vzájemně proplétají, doplňují se a někdy si naopak odporují. Občas mezi nimi probleskne bystrý úsudek anebo spojení dvou lží vytvoří dvojím zápořem pravdivý obraz.

Markétě vyprávěla, že studuje, ale když jí matka našla v Němecu stipendium, ukázalo se, že ve skutečnosti ukončila jen několik semestrů na různých školách.

Tvrdí také, že v den otcovy smrti a celý následující víkend nebyla doma, ale pokaždé uvede jiný důvod:

Pracovala ty dny v kiosku na Slapech, byla se známými, vyjelela si do Vídně. V každém případě byla pryč. Proto se k ní sestra z nemocnice nedovolala a telegram o Rybově smrti našla teprve v pondělí ráno, kdy se s nákupem pro něho vracela domů, kde mu chtěla vyzvednout knihy.

Když se s Tonym setkala v jeho lékařském pokoji, byli oba nevyspalí, až se kolem nich všechno vznášelo. Dora byla rozcuchaná, měla koženou bundu, šortky a naboso obuté tenisky.

„Kde jste zaparkovala motocykl?“ ptal se Tony omámeně a hleděl na její štíhlé nohy.

„Jaký motocykl?“ nechápala Dora.

Tony se omluvil a připojil, že ji naposledy viděl v kočárku. „Je mi to líto,“ řekl pak. „Nedalo se nic dělat.“

„To je v pořádku, on s tím počítal. Já ale ne.“

„Zavolejte pohřební službu,“ poradila jí lékařka od psacího stolu.

„Já vám pomůžu,“ sliboval Tony. „Vždyť jsem ho znal odjakživa. Odpoledne tam s vámi zajdu.“

„To těžko,“ poznamenala doktorka, „dneska se odsud před šestou nedostanete.“

„To je pravda, zajdeme tam ráno,“ řekl Tony.

„A kdy, prosím vás?“ řekla doktorka. Také ona se dívala na Doriiny nohy. „Měla byste se pořádně obléct,“ dodala.

Na chodbě si Dora postěžovala:

„Tak tohle se mi stává pořád. Takhle se mnou mluví všichni.“

„Mluvila taky se mnou,“ namítl Tony. „Je smutná, že nemá tak hezké nohy.“

„Já už si to všechno nějak zařídím,“ řekla nakonec a neozvala se mu až do pohřbu. O jeho datu se dozvěděl teprve z parte vyvěšeného ve vrátnici. Bylo napsáno tak, aby se zdálo, že Ryba nikdy nepřestal působit v oboru. V krematoriu se ale sešlo jen pár starších lidí, Tony je ani neznal. Viděl, že Dora stojí sama, a dal se s do řeči. Mluvili o Rybovi, Dora se usmívala a pak je nějaký zřízenec společně posadil do první řady. Bylo trapné protestovat, tím spíš, že z reproduktorů se ozvala píseň Hugo Wolfa a nebylo slyšet. Hosté se pak seřadili do zástupu a tiskli jim oběma ruce.

Později se jí zeptal, zda opravdu nemá blízké příbuzné. Řekla, že ano, ale že se jí nechtělo s nikým mluvit. Opatrně se zmínil, že znával Markétu, že bývala krásná.

„Nestýkáme se,“ řekla Dora krátce.

Chtěl ji pozvat na večeri, ale navrhla, aby zašel k ní, protože mu chce po Rybovi něco dát.

Tony se tak poprvé dostal do malého bytu na rozhraní Nuslí a Vršovic. Dnes je to docela hezký kus města, Tonyho to překvapilo. Ještě před několika lety tam strašily jen stažené rolety agitačních středisek a slepá okna. Vlekl se za krásnýma nohama do pátého patra bez výtahu

a v bytě na něho padl zmizelý svět. Kuchyň vymalovaná válečkem, linoleum, odřená křesla, gramofon s jedním reproduktorem. V kuchyni nad gaučem visela malinká reprodukce holandského zátiší. Tam spala Dora. V celém bytě neležel ani jediný předmět, který by se dal spojovat s přítomností mladé ženy. Ani v koupelně, jak později zjistil.

„Vy nezanecháváte stopy?“ ptal se jí.

Dora otvírala zásuvky a vyhazovala na zem papíry. Pak řekla, že to, co mu chtěla ukázat, nemůže najít. Tony se chtěl poroučet, protože cítil nebezpečí. Byla ale veselá a prosila, ať ještě zůstane. Ptal se, jak žije. Říkala, že studuje, že chodí prodávat k Himi's, že jezdí za matkou do Německa. Netroufal si namítnout, že před hodinou říkala něco jiného. V pokoji bylo horko, slunce pálilo do střechy. Když Dora otevřela okno, z ulice rachotily kamiony a stoupal pach školních výletů jeho dětství, vůně nafty, limonády, kelímků od piva a levných cigaret. Tony vstal, a když ho Dora objala zezadu kolem břicha, chtělo se mu utéct. To také udělal. Vyprostil se z jejího objetí, políbil ji na čelo a rychle odešel.

V noci se doma uklidňoval, že se pravděpodobně jen měl stát nástrojem Dořina rouhání vůči prostředí, kde ji Ryba přinutil žít. Nemohl usnout. Chodil po bytě, vyjedl obsah ledničky, vypil jednu dvanáctku. Dora se mu nelíbila. Byla dětinská, výstřední a nepřírozená. V polospánku se znovu ocitl čelem k frontě kondolentů. Napadlo ho, že viděl umírat mnoho lidí, a chtěl je spočítat. Počítal je tedy jako ovečky jdoucí přes lávku a zdálo se mu, že nechal Doru jít jako Eurydiku do podsvětí mezi stíny, kam by si sám nikdy netroufl. Nepočítal už tváře zemřelých, počítal tomografické snímky, encefalogramy, rentgeny. Nakonec tvrdě usnul v křesle. Probudil se svěží, o hodinu později, než zvonil budík. Když za chvíli proběhl kolem vrátnice, pohlédl ze zvyku na rozpis služeb a viděl, že tuto noc měl být v nemocnici. Bylo to prý poprvé, co na něm pozorovali neobvyklé příznaky.

10. Shaneova sláva

Shane potřeboval k životu málo a po odchodu z domova se cítil dobře, byl volný jako válečný pilot. Bydlel nejdříve v autě, v ojetém stejšnu, a časem ho zaparkoval na vysočanském dvorku, kde jeden sochař za svým ateliérem skladoval sádrové sochy. Trochu mu pomáhal a postupně se tam sám zabydlel. V autě měl srolovaný spací pytel, tábornické vybavení a spousty kazet. Sprchovat se chodil do sochařova ateliéru.

Poměrně snadno našel agenturu ochotnou ho zastupovat. Ptali se ho, jaký chce honorář, a když vyřkl astronomickou částku, řekli:

„Měl jste k nám přijít hned po převratu, teď to nikoho nezajímá.“

Ptali se ho také, zda zpívá něco nového. Odpovídal, že na tom pracuje. Řekli, že to nespěchá, posluchači se stejně zajímají jen o jeho starší věci.

„Ano, lidi je potřebují,“ souhlasil Shane. Mladík za stolem na něho vyvalil oči:

„Myslíte? Já nevím, od té doby, co jste v čítance, vám to asi moc nejde, ne?“

Jehňátka skutečně byla v čítance pro osmou třídu. Shane se tím nijak nepyšnil, připadalo mu to přirozené. Nemyslel si, že je lepší než ostatní. Trval ale na vysokém honoráři, protože ten ho i po letech řadil mezi rychštejnskou zlatou mládež. Mezi lidi, kteří k obživě nepotřebují práci.

Mladík však zjevně nepočítal s tím, že by na Shaneovo představení vůbec někdo přišel. Zařadil ho jako součást programu několika skupin a nabídl mu procento z prodaných vstupenek a nízkou

základní sazbu za vystoupení. Byl také ochoten poskytnout mu několik desítek tisíc půjčky. Shane přijal a peníze poukázal manželce. Při podpisu rozskřípal mladíkovi drahé plnicí pero, a když odcházel, musel se ve dveřích hypermoderního interiéru sklonit.

„Vypadá jako Bronson,“ vzdychla starší úřednice.

Ale mladík se na Bronsona pamatoval ještě méně než na čítanku z osmé třídy, kterou měl ostatně v ruce teprve před několika lety.

Z následujícího údobí plného nezdarů později Shaneovi uvázanou tři vzpomínky:

V bývalém okresním městě blízko jeho rodiště navštívilo jeho koncert dost početné publikum. Jedna starší žena mu před začátkem přišla stisknout ruku a řekla mu:

„Bude to jako kdysi, nevynechali jsme jediné tvoje představení. Těch potíží, co jsem kvůli tomu měla v práci!“

Shane dostal strach, že je to nějaká jeho bývalá spolužačka, ale jak vyšlo najevo, byla to o několik let mladší sousedka z Rychštejna, pro kterou složil několik písniček.

Když si pak v zákulisí na zkoušku brnkal, přišel místní strážník a řekl mu, že se představení ruší, protože někdo ohlásil, že v kulturním domě je časovaná nálož.

„A co lidé?“ ptal se Shane. „Přece si zaplatili.“

„Odešli,“ pokrčil strážník rameny.

V sále opravdu zbyli jen dva diváci – i sousedka z Rychštejna byla pryč. Byl ochoten zahrát jim na lavičce v parku, ale pospíchali domů, v parku nebyvalo po setmění bezpečno. Když nasedal do auta, pluly po obloze cáry mraků a z kulturního domu vyváděli v poutech asi dvacetiletého mládence.

O pár měsíců později ho poslali hrát na velkou benefici do Lucerny. Znovu seděl v zákulisí a čekal, až na něho přijde řada, za-

tímco kolem procházely na scénu rockové kapely. Když se přiblížila hodina jeho vystoupení, vzal kytaru a chtěl tam jít také, ale málem ho srazil moderátor, který běžel kolem a volal:

„Přijel prezident! Chce slyšet Psí vojáky!“

Shane ho upozornil, že teď je na řadě on.

„Počkej tak hodinku,“ křičel moderátor, aby přehlušil potlesk vítající hlavu státu.

Shane ještě chvíli stál s kytarou v ruce a pak se oblékl a jel tramvají domů do auta.

Jednou seděl v obchodě nějaké gramofonové firmy a podepisoval novou desku svých starých písniček. Deska vyhrávala z reproduktoru na ulici a Shaneovi se některé písně zdály mnohem horší, než když je skládal. Mladý hlas křičel do mikrofonu a zval kolemjdoucí na jeho autogramiádu, ale skoro nikdo nevešel.

Pak se před obchodem zastavila Dora Rybová a nahlížela dovnitř. Nechala si podepsat desku a řekla mu:

„Matka si ty písničky často hrávala.“ Když uslyšel její hlas, vzhlédl a prohlížel si ji. Nakonec ji uchopil za zápěstí obtočené náramkem z kožených provázků.

„To je po ní, po matce,“ řekla Dora.

Shane si pečlivě prohlédl její obarvené vlasy a černé brýle, pak náramek a požádal, aby mu ho na okamžik půjčila.

„Ona už nežije?“ ptal se Shane.

„Ne, umřela,“ řekla Dora. „Utopila se.“

11. S kým a jak trávit noci

Tony se nenarodil v porodnici, ale doma, v gründerském brněnském bytě s vysokými stropy. Zároveň s doktorem nechala rodina zavolat dětskou sestru a ta se o Tonyho starala celý rok. Měla uniformu. Když jí postupně všichni v domě slíbili, že se nebudou do ničeho plést, uložila Tonyho do dětského pokoje, pak zamkla na klíč a odešla. Křičel několik hodin. Sestra vysvětlila všem, že je to nutné. Kdyby ho Adéla příliš často brala do náruče, byl by rozmazlený a zkřivila by se mu páteř. Řekla rovněž, že dítě se musí krmit z lahve přesně jednou za tři hodiny, a tehdy také Tonyho budila, třebaže někdy usnul chvilku předtím. Adéle se to zdálo divné, ale cítila se příliš unavená. Za týden si rodina zvykla na Tonyho náрек a vrátila se ke starému životu, pokud to změněné politické poměry dovolovaly.

Adéla si nechala udělat trvalou a přesunula se do kavárny, kam ji sestra často s pohrdáním posílala. Když byl Tonymu rok, dali ho do jeslí a později do školky. Dnes je nejraději sám, protože v dětství se mu to nikdy nepodařilo. Nebyly s ním potíže. Ani s většinou jeho spolužáků. Po celé zemi vyrůstaly plačící a později poddajné a tiché děti. Matky je krmily jednou za tři hodiny z lahve, nechávaly je plakat do vysílení, upíraly jim plyšové hračky do postele, protože nebyly hygienické, a podle rad vysílaných v rozhlase je přímo či podvědomě vedly k tomu, aby stály pěkně v řadě a byly pokud možno nenápadné. Doma si jich nikdo příliš nevšímal, pokud se jejich zoufalá potřeba lásky neprojevila naplno nějakou zvráceností. Markéta kradla peníze a Tony příbory, jen u Shanea nebylo co krást.

Shane strávil dětství v tak zjevném poddanství, že ho nemohl přehlédnout. Souhlasil s otcem, že nemá právo na pohodlí, měkké křeslo, velký byt a na jemné dívky udržované vysokými náklady. Byl ale odhodlán utkat se s každým, kdo by mu proto bránil stanout v jedné řadě s ostatními. Ve škole byl pionýrem a jezdil na tábory a brigády. Jenže sotva zapadl za rychštejskou fortnu, spatřil otce, jak se uctivě láme na nádvoří. Nebylo to jednoduché. My ostatní jsme se z nepřírozeného pohodlí na rychštejském zámku vzpamatovali, jakmile jsme se v září vrátili domů, jenže Shane tam žil pořád. Nemohl přijmout za své, že zámek patří lidu, když na něho odevšad z umělého prostředí probleskoval původní svět. V něm zůstávali komorníci věrnými poddanými a nikdy neříkali čest práci, a docent Hužera, který i řízky jedl výhradně lžící, byl venkovský lékař, který si rád sedne v lese na pařez, když ho unaví cesta od jednoho pacienta k jinému. Shaneův otec nebyl dělník a k lidu patřil jen nerad. Věřil dokonce, že se na zámku zjevuje říšský protektor Daluge. Aby mohl být Shane hrdinou ve škole nebo v družině, musel by takového otce zavrhnout. Ale nebyl ani z dobré rodiny, aby mohl být hrdinou v zámku, mezi dětmi rekreantů. Byl trochu jako syn kata nebo hrobníka. S Tonym, Markétou a ostatními (ačkoli o tom nikdy nemluvili) se shodoval na jediném: pravý a jediný svět skončil jako Atlantis v osmačtyřicátém. To byla doba, kterou všichni označovali za jediné vhodnou k životu – dokonce i Ryba. Vyrostli tedy ve falešné době. Pak ji zapomněli stejně rychle, jako jim pomalu ubíhala. Shaneovi bylo osm let, když poprvé uviděl při cestě za nákupy ve městě Tonyho, jak se vznáší pro sovětskou zmrzlinu, přes rameno má přehozenou lehkou vlněnou bundu, na hlavě placatou čepici a v ruce knihu. Dospěl k závěru, že za mokré plenky, které musel, pokud přšelo, rozvěšovat po zámecké půdě, mohou rekreanti. Nikdy později

o tom už nepřemýšlel ani nepochyboval. Téhož odpoledne ho otec našel v jednom salonku, kde se hrávaly šipky, jak se s naprostou přesností ze vzdálenosti dvaceti metrů strefuje do terče. Nepochválil ho však.

Řekl mu: „Zase tady všechno rozmlátíš.“

* * *

Příště se Tony s Dorou setkal ve vinárně, kde vřískalo rádio. Její černé oblečení a fialově nalíčené rty mu šly na nervy. Když se nad tím zamyslel, nechtěl ji vlastně už vidět, ale přesto začal pár týdnů po Rybově pohřbu vytáčet její číslo. Nebrala telefon, a tak se šel postupně podívat do všech obchodů Himi's, až ji v jednom skutečně našel, jak mile a úslužně rozpráví se zákazníkvy a rozkládá před nimi trička. Vydělá si víc než já, řekl si v duchu.

Do baru plného mladých lidí v černém s všelijak obarvenými vlasy, kteří vypadali jako sbor z Wagnerových oper, ho zavedla ona. Vzala s sebou ještě kamarádku z obchodu, ale ta brzo splynula se společností u vedlejšího stolu. Zdálo se mu, že hudba hraje stále hlasitěji. Ptal se Dory, zda chodívá často na taková místa, kde se lidé vzájemně neslyší. On sám by si s ní rád popovídal. Křičela na něho „cože?!“. Chodil k baru pro skleničky a prohlížel si ji. Mezi ostatními by ji nepoznal. Z větší vzdálenosti než tři metry byli hosté všichni stejní. Vypadala mladší, sotva na dvacet. K půlnoci vypnul barman hudbu a Wagnerův kompars odcházel. Zůstal s Dorou sám uprostřed převrácených židlí. Pak ji odvezl taxíkem domů, a protože mu jí bylo líto, pohládl ji po tváři, ale když ho chtěla obejmout, odtáhl se a podíval se na ni zblízka. Uviděl oči zašlé doby svého dospívání, oči z filmů ze šedesátých let, kdy byly detaily hlav tak často komponovány do pravého dolního rohu, oči

z časů, o nichž nedokázal říci, zda byly opravdu výjimečné, anebo si je dobře pamatoval jen proto, že byl mladý.

Když se druhý den vracel z nemocnice, snášelo se babí léto. Nechal ujet tramvaj a šel pomalu pěšky domů. Díval se po lidech a zkoušel uhadovat konce malých pouličních příběhů. Bylo hezké odpoledne na výlet. Majitelka vily, kde bydlel, ho uvítala zprávou: po neděli mají přijít sekát elektrické vedení v domě. Má se připravit na to, že jeho byt bude v nejbližších týdnech neobyvatelný.

„A kam mám podle vás jít?“ ptal se Tony.

„Neříkejte, že jste o tom nevěděl,“ řekla majitelka.

Za hodinu zvonil ve Vršovicích u Dořiných dveří. Nikdo neotvíral. S úlevou sestoupil pět pater, ale před domem z dálky viděl přijíždět Doru na kole. Zdvořile ji oslovil, pozoroval cestou do schodů krásné nohy v šortkách, sledoval, jak nese v síťovce jogurty, jak nemůže odemknout. Mlčela, dělala mu to těžší. Když viděl, jak se pohybuje pánským interiérem, řekl si, že s tou věcí raději skoncuje, aby ji měl co nejrychleji za sebou, a roztřeseně ji objal.

Dora ho hladila po vlasech a roztržitě se dívala z okna. Přinutil ji pokleknout a uložil se s ní na koberec. Cítil nebezpečí. Vždycky cítili nebezpečí jeden z druhého. Jejich rozkoš byla tíseň a svazovala je pokaždé pevněji, takže nakonec už spolu téměř nemluvili a usedali co nejdále od sebe. Byly to dva záporné póly.

Uprostřed noci se probudil vedle Dory na koberci a zamířil do koupelny. Naboural do dveří, pak se uhodil hlavou o zrcadlo. Rybův byt mu kladl nástrahy. Ve čtyři se znovu probudil v jejím objetí, vysílený, jako by mu celou noc sála krev. Nemohl spát, ale bál se pohnout, až nakonec dostal křeč do nohy. Jakmile se úplně rozednilo, potichu vstal, oblékl se a odešel.

V sobotu večer pokryla bytná podlahu jeho pokoje novinami a začala stěhovat nábytek. Nechybělo mnoho a posunula by Tony-

ho i s postelí. Dlouho se nerozhodoval. Sbalil si pár věcí do tašek, nasedl do auta a jel za Dorou. Otevřela mu na půl prstu a byl přesvědčen, že má u sebe milence. Nechala se ale odvézt na výlet do lesa. Kráčela dva kroky před ním a teprve teď si všiml, že je o půl hlavy větší než on. Večer před domem se jí zeptal, jestli by u ní nemohl asi tak měsíc zůstat. Chvilí si ho prohlížela a pak řekla:

„No tak to zkusíme.“

Od Adély se Tony naučil nést své sobectví statečně a nereptat na jeho následky. Nemocní vidí, že by se jim Tony rozdal, ale on ví, že aby to den za dnem mohl dokazovat, nesmějí pacienti vystoupit ze své anonymity. Nesnáší, když se jeho případy vracejí uzdravené do nemocnice a nosí mu drůbež, houby nebo vajíčka. Když ho zvou k sobě domů. Tony rád řídí a někdy z auta zahlédne rodinu některé své milenky. Vidí auto řízené manželem, ona sedí vedle něho, podává dozadu opáleným dětem sušenky, všichni se těší domů na společný večer. Ale Tony ví, že tohle není pro něho. Budovat šťastnou rodinu je jako stavět loď do lahve. Zůstane vždycky sám, napolo přestěhovaný, s novinami na parketách a s knihami v krabicích. K Doře přišel jen s nejnnutnějšími věcmi. Čekal na ni před obchodem, chodil s ní do rockových klubů, vozil ji do lesa, a když šel pomalu za ní, našlapoval tiše jako zvěř. Radil jí, co si má oblékat, co jíst, jaké brát prášky na spaní. Slíbil, že jí koupí auto. Někdy se vztekala jako kočka, ale většinou rady pokorně přijímala. Je zvyklá, že ji vede něčí ruka, myslel si. Dokud byl mladší, poslušné dívky ho nebavily. Někdy ráno seděla proti němu, klidně se usmívala a odháněla cigaretový kouř. Občas mu dokonce volala do nemocnice a ptala se ho, kdy přijde domů, a on zase jí, co bude k večeři.

* * *

Někdy na podzim ho v Dořině posteli probudil telefon. Volala Adéla a stěžovala si, že ji bolí na prsou. Když dorazil k ní do Vysočan, uslyšel zezdola rány, jakoby kladivem. Adéla vypadala uboze, opadalo z ní listí. Pozvedla ukazovák a divadelně řekla:

„Slyšíš, Tony, jak zatloukají?“ Zastyděl se za její hloupost, ale přešel ho mráz, když dodala: „Čeká nás něco strašného!“ a přitáhla ho přitom k sobě za klopy. Za chvíli s úlevou vypadla z role a řekla: „Běž se podívat, co to sakra dole tříská.“ Šel dolů a postupně stiskl kliky u všech zaprášených dveří. Některé byly otevřené, ale nemohl za nimi najít vypínač. Chtělo se mu čím dál víc spát. Teprve sedmá klika povolila a otevřely se dveře na dvorek. Měsíc a odražená velkoměstská světla kreslily uprostřed obrovskou – tak se mu aspoň zdála – sádrovou sochu. V přízemní dílně za ní svítila řada oken. Za nimi Tony spatřil Shanea, jak s pravidelností hodinového stroje hází šipky do dřevěného terče upevněného pod stropem mosaznými tyčemi. Shane naházel vždycky šest šipek přesně doprostřed, pak je šel vytáhnout a pokračoval. Vypadalo to, že je to jeho přirozená noční činnost, jako spánek u jiných lidí. Proč to dělá takový rámus? řekl si Tony. Vrátil se k matce a řekl jí:

„Nevím, co to může být. Nikoho jsem nenašel, všude je zamčeno.“

„To bude ten cvok, co spí v autě,“ řekla Adéla. „Vždycky si myslel, jak je pro každého zajímavý.“

12. Obklopen přízní

Adéla jezdila na Rychštejn ráda. Byla pyšná na hezkého a úspěšného manžela, a také cítila, že na to má právo. Rodině zabavili majetek, ale ona se dokázala znovu dostat nahoru. A bez vypočítavosti, jen pro své dítě. Rozvést se s Tonyho otcem však nebylo lehké. Bála se, že bude muset vytasit trumfy, říci, že odmítá žít s nepřítelem lidu, ale naštěstí to nebylo nutné. Slýchala o rozvodech, které se táhnou léta a stojí obě strany mnoho na úplatcích. Její soudce byl jen unavený, rozvod jim rozmlouval a poukazoval na malé dítě. Když se formálně zeptal, proč se chtějí rozvést, řekl Tonyho otec:

„Nechci žít se ženou, která mě nemiluje a o kterou já taky nestojím. Připadá mi to ponižující.“

„To přece není důvod k rozvodu,“ namítla soudkyně z lidu.

„Pro vás ne,“ řekl Zlámal.

Ptali se ho, jak to mluví, ale zároveň uznali, že není schopen vychovávat dítě. Zlámal se přitom díval na krutý rys kolem Adéliných rtů. Všechny ženy středního věku v její rodině ho měly. Když je konečně rozvedli, řekl jí, že je ropucha, že je šťastný, že to všechno tak dobře dopadlo, a i když cítí bolest, že už nikdy Tonyho neuvidí, je to pořád lepší než bát se, že se s ním ona bude chtít milovat. O pár měsíců později se s lehkým srdcem nechal tajně převést přes rakouské hranice. Tak se stal Tony synem zrádce. V dospělosti věnoval mnoho času pátrání po otci, ale nikdy ho nenašel.

Na Rychštejn s sebou brávala Adéla vychovatelku. Za nového režimu nebylo možné mít personál v pravém smyslu, ale země byla plná stárnoucích bon, které prožily život v bohatých rodinách

a nikdy si nezaložily své vlastní. Postarat se o vychovatelky, jejichž jediným majetkem byla často jen alba fotografií odchovaných dětí, z nichž některé emigrovaly, jiné žily v uranových lágrech a další vyletěly osvětivským komínem, bylo čestnou povinností soucitných žen, jako byla Adéla. Tonyho vychovatelka se jmenovala Rifka, ale obecně se jí říkalo Růženka. Říkala, že není Židovka – Tony tak získal další potvrzení dávné domněnky, že židovství je zapovězené a stejně nemístné jako jít nahý na náměstí. Do jeho výchovy se pustila s vervou. Za Růženčiny vlády si Tony musel každý večer kartáčovat šaty a leštit boty, ráno se mýt studenou vodou a přísně dodržovat společenská pravidla zmizelého světa. Tepláky byly ze šatníku vyloučeny a návštěvy lednice mezi jídlem byly trestány zákazem vycházek. Růženka ale neodhadla novou historickou situaci: Adéla považovala její výchovu za velmi správnou, v danou chvíli však nevyhovující.

„Toto není dobré, Růženko,“ varovala, „bude jiný než ostatní.“

Když Tony řekl učitelce ve škole rukulíbám, omezila Adéla Rifčinu roli na pouhé hlídání. Ujala se jeho výchovy sama.

Rifka měla dožít u Adély. Tak to bylo domluveno, když se vzdávala platu. Ale brzo zestárla, bylo třeba o ni pečovat a nakonec skončila kdesi ve špitále pro dlouhodobě nemocné. Tony si ji chtěl později vzít k sobě, ale sklerotická Rifka celý den bušila pěstmi do dveří, až dostal z podnájmu výpověď. Jednou se vrátil z práce a našel ji sedět v kombiné v předsíni, kde marně hledala levou botu, aby mohla jít pro mléko. Jemně ji vyzval, aby se vrátila do svého pokoje, a ona mu řekla:

„Dej si pozor na toho chlapa, Tonoušku, chystá se tě zničit!“

„Kdo prosím vás?“

„Ten správčův harant přeci, ten, co kouká jak ten z Viktorky,“ pravila Rifka a zahleděla se mu do očí.

Bylo to léta předtím, než Shane na tribuně Občanského fóra vstal z mrtvých.

Pokud jde o Shanea, Adélina přítomnost ve vysočanském domě ho také nepřekvapila. V dětství se seznámil s několika desítkami lidí a považoval za samozřejmé, že se do jeho života vždy znovu vraceli. Bylo to jako četba na pokračování.

Ale Adéla ho dlouho nepoznala. Byl by se jí musel znovu zjevit jako dítě v modrých teplácích, s lukem na rameni, jinak neměl naději být zařazen. Teprve když jednou ráno vyhodil v autobuse přežvykující dítě z místa pro invalidy, aby si mohla sednout, vzhlédla k němu a řekla:

„Emilku, co pořád dělá tatínek?“

13. Dora a Shane

Jednou večer seděl Tony u Dory a otáčel knoflíkem starého rádia. Zachytil zprávy, a když skončily, ozvala se Shaneova píseň o jehňátkách. Tony nechal odeznít pár taktů a přeladil na jinou stanici.

„Vyšla mu deska,“ upozornila Dora. „Včera ji podepisoval.“

„Já ho znám, není normální,“ řekl Tony.

„A kdo je, prosím tě?“

Tony mlčel. Je lékař, znamenalo to. Musí dobře vědět, kdo je normální.

„Jak – není normální?“ ptala se znovu.

„Je to psychotik,“ řekl Tony. Dora se ptala, co to je, ale nezdálo se, že by ji vysvětlení uspokojilo. Viděla na bláznech hlavně básnicou auru a připadali jí požehnaní. Nikdy jí nevadilo, že jim chybí zdravý rozum.

Tu noc ji navštívil sen, jehož byl Shane hrdinou. Viděla, jak se nad ní sklání, podsune jí ruku pod lopatky, a když ucítila prudkou rozkoš, něžně ji objal a přikázal jí mlčet. Pak jí přiložil pod krkavici ostrý nůž. Dora se klidně dívala, jak jí po nahém těle stéká tmavě rudá žilní krev.

* * *

Teprve ode mne se Dora dozvěděla, že Shaneův hlas ji po léta provázel ráno do koupelny, kam procházela kolem spících rodičů. Ozýval se přesně v sedm a četl dílo, k němuž neodmyslitelně patřil: zprávu o stavu vody na českých tocích. Jakmile jsem ji na to upozornila, divila se jako všichni ostatní, že na to nepřišla dřív. Samozřejmě, že to byl hlas z Jehňátek.

V polovině prosince telefonovala Markéta a zvala Doru na Vánoce. Tony chtěl jet také, ale Dora mu to rozmluvila. Řekla mu, že loni o Vánocích nebyla Markéta střízlivá ani pět minut, prý se skoro utopila v tuplácích kvasnicového piva. Žije s emigrantem s pověstí bývalého agenta StB, nosí saka s velkými vycpávkami v ramenou, aby zakryla svou tloušťku, a vypadá jako dozorkyně v Dachau. Dora neví, o čem s ní mluvit, protože Markéta nepřetržitě nadává na všechno, co se v Praze děje. Kdyby Tony jel s ní, bylo by všechno ještě horší, protože Markéta by se začala předvádět.

Připomněl se tedy Markétě do telefonu, ale projevila tak zdvořilý zájem, že je přesvědčen, že se na něho ani nepamatuje. Měla mladý hlas, stejný jako v době, kdy stála před zámečkem na jedné noze v klobouku s květinami.

Dora odjela v půli ledna, za holomrazu pod šedivým nebem. Ještě než přijela do Plzně, píchla kolo a uvízla v malém městě, kde se nikdy nic nezměnilo a na několika budovách se ještě rýsovala zašlá rudá hvězda. V hotelu slíbili, že jí seženou automechanika, ale ten se nakonec ozval až k večeru, kdy už nemělo cenu pokračovat. Šla se tedy projít. Před kulturním domem uviděla starý stejš se záclonkami, na předním sedadle leželo laso. Malý leták nalepený na lítačkách do haly hlásal, že tu dnes vystoupí Shane. Dora si koupila lístek.

Shaneovi to ten den příliš nešlo. Seděla vzadu, a i když slýchala, že Shane není to, co býval, cítila se zklamaná. Teprve když se o přestávce zdvihli diváci z předních řad, když ji míjeli, uvědomila si, že Shane celou hodinu hleděl do očí mentálně postižených dětí, protože představení navštívil ústav doprovázený dvěma řádovými sestrami.

Ve druhé polovině děti šoupaly židlemi a smrkaly, některé chodily po sále a pokoušely se vylézt na pódium. Jiné zase byly pozorné,

vpíjely se do Emila pohledem a v přestávkách mezi písničkami na něho volaly. Emil zpíval, recitoval a vyprávěl o přírodě. Vysvětloval dětem, o kolik je život v lese lepší než ten, který vedou ve městě. Dora slyšela, že jeho slova jsou zcela mimoběžná, že děti na nich těší hlavně Shaneův laskavý tón a krásný hlas. Jedna z jeptišek zavolala, aby zazpíval Jehňátka, a Shane se proti svému zvyku uklonil a zazpíval. Dora měla nejlepší vůli se zaposlouchat. Ale najednou to byla patetická a zbytečná píseň plná slov nakladených vedle sebe hlavně proto, aby se rýmovala. Dora odešla před koncem.

Když později podupávala před hotelem a mluvila s mechanikem, spatřila, jak se na druhé straně ulice vynořil z kulturního domu Shane v širokém klobouku. Přešla ulici a dala se s ním do řeči. Nejdřív ji nemohl poznat, a pak se zeptal:

„Máte ještě ten náramek?“

Dora mu navrhla, aby si někde dali čaj, ale nebylo kde, v obou blízkých restauracích seděly partičky divných lidí, a navíc Shane nechtěl zůstat nikde, kde hrála tak strašná hudba. Procházeli se tedy tak dlouho, až Dora vymrzla na kost. Řekla mu, že jede do Německa za matkou, a on podotkl, že podle jejích slov matka nedávno zemřela. Odpověděla, že tohle je nevlastní matka.

„Já jsem byl jednou mrtvý patnáct let,“ připomněl Shane.

„Jinak než mrtvého vás ani neznám,“ kývla Dora.

Shane sundal ze svého zápěstí kožený náramek s uzlíky podobný tomu, který nosila Dora.

„Dovez jí to, ať už je živá, nebo ne,“ požádal ji.

„Proč mi tykáte?“ ptala se.

„Protože si to zasloužíš,“ řekl Shane.

„Ne,“ řekla Dora, „chtěla bych si ho nechat.“

„To je na tobě, ale já bych chtěl, aby ho nosila ona.“

„Abyste se z ní všichni nezbláznili,“ rozčílila se Dora.

A protože nechtěla vzbudit dojem, že ve městě zůstává kvůli němu, nasedla do auta a ještě týž večer pokračovala v cestě.

Markéta říká, že se jí Dora tehdy o Shaneovi nezmínila.

* * *

Kdyby měl v té době Shane víc práce, pravděpodobně by na setkání s Dorou tolik nemyslel. Ale pořadatelé tehdy odříkali jeden koncert za druhým a on seděl ve vysočanském ateliéru, házel šipky a hlavou mu táhly nezdravé myšlenky, které se koncem zimy slily do nutkavé touhy znát, co dělá Markéta a jestli vůbec žije. Shaneovi nedělalo snění dobře, ale když se jím jednou nechal ovládnout, potřeboval se s ním vypořádat. Našel si v seznamu telefonní číslo Viléma Ryby a vytočil ho. Uslyšel mužský hlas a ptal se na Doru. Když se dozvěděl, že se vrátí večer, už to podruhé nezkoušel. Rozhodl se jí napsat.

Za pár dní našla Dora ve schránce dopis vyvedený pečlivým toporným písmem, v němž ji Shane prosil o „krátkou schůzku“. Tony se jí ptal, co to čte. Odpověděla, že nic. Od té doby ale nepřestala na Shanea myslet také za světla.

* * *

Čekal na konečné metra v autě a ona ho požádala, aby ji zavezl někam k řece. Jel s ní kousek za Zbraslav. V kopcích naproti vyráželo na větvích mladé listí. Shane prostřel vedle sebe bundu, aby si na ni sedla. Dora tak ujížděla z kopce dolů, kdykoli si chtěla udělat trochu pohodlí. Musel ji vždycky obejmout kolem ramen a vytáhnout. Popojela mu pokaždé, když se chtěl zeptat na něco podstatného.

Řekla mu, že se s ním vždycky chtěla setkat. Celé její školní dětství poznamenaly jeho písničky zpívané na táborech, v noci, když vychovatelky skončily všechny razie. Všichni ho znali. Věděli také, jak vypadal, přestože byl mrtvý. Všichni ho obdivovali, chtěli být jako on. Je pyšná, že s ním teď sedí tady na kopci, a připadá jí velmi sexy. Ale ať se nezlobí, o Markétě by mluvila nerada. Strašně ublížila jejímu otci. Kdyby s ním byla zůstala, mohl tu ještě být.

Dora přitom kouřila marihuanovou cigaretu. Nabízela i jemu, ale odmítl. Řekla, že na „tom“ přece není nic špatného. Přisvědčil, ale dodal, že na něho působí drogy velmi zle. Nerad by s nimi začínal, ví toho o sobě příliš málo. Nakonec jí vzal cigaretu z ruky a objal ji. Doře se líbilo, jak je vysoký a silný. Strhla ho na sebe a milovali se na místě, kam bylo dobře vidět ze silnice. Měla pocit, že Shaneovi je to nepříjemné. Jí samotné se to tak líbilo. Kromě toho se jí nezdálo, že by lidé shlížející na ně dolů jevíli zvláštní pohoršení.

Pak si řekli, že se na stejném místě sejdou za týden a pojedou se společně podívat na Rychštejn. Shane ale tentokrát seděl na nepohodlném svahu marně, ujížděl dolů a toužil po ní. Dora nepřišla. Konečně si nakázal vrátit se domů. Vyčítal si, že její nezralost omylem považoval za projev něhy, a připadal si jako pitomec.

Druhý den agentura zrušila jeho plánovaný koncert v poměrně vzdáleném městě. Protože neměl telefon, zjistil to jako obvykle, teprve když dorazil na místo s kytarou. Dostal vztek, tím spíš, že sochař, jeho domácí, ho požádal, aby ten den v ateliéru nepřespával. Shaneovi táhlo na padesátku, chtělo se mu spát, bolelo ho v krku a neměl kam jít. Podobně jako Tony před několika měsíci se vydal na jediné místo, kam ho to opravdu táhlo: do Vršovic za Dorou.

Dům byl dole otevřený. Shane ho znal. Před lety se tu byl podívat, ale nikdy se do něj neodvážil vkročit. Vystoupal všech pět

pater a v duchu nadával na agenturu, na sebe, na pitomý svět i na Doru. Už nebude jezdit a hrát, říkal si. Vymyslí něco jiného. Postará se o sebe sám, jako vždycky předtím. Zazvonil u dveří, na nichž stále visela Rybova třicet let stará vizitka, a než se nadál, otevřely se a za nimi stál Tony s ručníkem kolem pasu. Bylo to tak prosté, že se nedalo ani pozdravit.

„Hledám Doru Rybovou,“ řekl za chvíli Shane.

„Není doma, Emile,“ odpověděl Tony jemně.

A Shane zase rázoval pět pater zpátky dolů. Nechtělo se mu do Vysočan, kde bydlel v díře s oknem do dvora, zatímco Adéla se roztahovala v prostorném druhém patře. Jsou jak štěnice, říkal si. Nalezli všude. V každém koutě jeho života strašili páni. Tony, jeho příbuzní a milenky. Jel pak za svou ženou a díval se s ní na televizi. Za okny zmítala plískanice holými větvemi dvou akátů. Shane televizi neviděl skoro dva roky a nechyběla mu. Teď se díval na reklamy, pak na nějaký seriál, na zprávy a nakonec na hokej. Dozvídal se různé věci, které neměly nic společného s tím, co on sám dělal, jak vypadal jeho vlastní – jak byl přesvědčen – nepovedený život, ale nesouvisely nijak ani s tím romantickým a někdy k omdlení trapným světem, o němž vyprávěly jeho písničky.

„Nikdy nebudu patřit k nim, za nic na světě,“ řekl ženě a ukázal na obrazovku.

„Pustila jsem to, aby se mi líp žehlilo,“ vysvětlila mu.

14. Něco tu musí být

Tony prohledával Dořin byt. Přišlo to na něho hned poprvé, když tam zůstal sám. Řekla mu tehdy, že jde do práce, ale nevěřil jí. Nevěděl, co přesně doufal najít. Jakmile s ní začal spát, nepřestával myslet na její lži a polopravdy. Jednou ji křížovým výsledkem donutil přiznat, že mu lhala. Bylo jí to jedno. Řekla jen, že se jí nechtělo vysvětlovat mu každou hloupost.

Chtěl namítnout, že přijít domů ve čtyři ráno bez upozornění není hloupost, ale dostal strach, že by ho mohla vyhodit. Byl by ji mohl sledovat na ulici, pátrat, jestli nemá milence. Ale protože se zřejmě nenamáhalo něco před ním schovávat – ani prezervativy, které měla ve všech kabelkách –, prohledával byt, kde o její přítomnosti svědčilo jen pár tmavých šatů ve skříni a plakát na dveřích koupelny.

Když si byl jist, že je Dora z domu aspoň tři hodiny, začal se zásuvkami velkého sekretáře, který stál mezi dvěma okny a ubíral v místnosti světlo. Byly půl metru hluboké a přetékały zažloutlými papíry, naskládanými podle záhadného klíče – anebo snad jen náhodou – do kartonových složek. Našel tu účetní doklady, smlouvy, které se týkaly bytu, komínových vložek a popelnic, Rybovu vzteklou korespondenci s uličním výborem KSČ z poloviny padesátých let, Dořina vysvědčení (z jiných škol, než o jakých mu vyprávěla) a papíry popsané letnými klikyháky – seznam vánočních nákupů pro rodinné příslušníky, plán prázdnin z roku 1974 a vzkazy psané zřejmě Markétinou rukou: „Kup maso“, „Přijdu po školení“, „V kinech zase nic nehrají“.

Dlouho se Tony snažil vracet papíry na původní místo. Snad jen sejmutí otisků prstů by bylo mohlo prokázat, že je držel v ruce.

Když ho to napadlo, používal nějakou dobu rukavice. Později se Dory zeptal, kam si může nastěhovat prádlo. Řekla, že jí to je jedno. Ptal se tedy, zda by nebylo možné vyklidit některou skříň. Třeba sekretář?

„Klidně,“ odpověděla.

„Uděláš to?“

„Proč já?“ ptala se.

„Jsou tam důležité dokumenty,“ podřekl se Tony.

Chvíli si ho mlčky prohlížela.

„Projíždíš mi věci?“ zeptala se.

Druhý den vyklidil čtyři hluboké zásuvky a jejich obsah složil vedle dveří. Pak navrhl, že jí koupí počítač. Mohla by si tam z papírů přenést, co potřebuje. Byl by také rád nechal pořádně vymalovat, přestavět koupelnu, spravit prasklinu na terase. Chtěl se o ni starat stejně jako o Adélu.

„Ale proč?“ ptala se.

Řekl jí tedy, že schová aspoň její vysvědčení. Aspoň maturitní, to se může vždycky hodit.

„V životě se mě na něj nikdo neptal,“ řekla. Nakonec si ho vzala a později ho našel v koši na papíry. Listiny po Rybovi skončily v kontejneru. Dora velmi trvala na třídění odpadků. Byla pořádná, jen pokud šlo o smetí, a jinak uklízela, když došlo nádobí anebo když nemohla něco najít.

„Vždyť jsi holka. Kdo si vezme dívku, která kolem sebe neumí vytvořit aspoň trochu tepla?“ ptal se jí jednou.

„Proč by to doma mělo vypadat jinak než venku?“ ptala se Dora. „Vždyť je to pokrytectví.“

V zásuvce pod válemdou našel Tony hlavně fotografie. Byl na nich malý Ryba v pruhovaných plavkách s rodiči na francouzské Riviéře, malá Markéta ve stejných teplákách, jaké kdysi nosil sám, na stejné

koloběžce a s toutéž rádiovkou. Byly tam různé pohlednice a také série fotografií nějaké manželské dvojice, snad Rybových příbuzných, kteří se nechali fotografovat v tomtéž ateliéru jednou za pět let po celý svůj společný život, pokaždé s jiným počtem dětí.

V té zásuvce, na kterou přišel náhodou, našel také Rybovy dopisy Markétě v černých deskách. Ty ale viděl jen jednou a nestačil je všechny přečíst. Když šel podruhé na lov do zásuvky, černé desky svázané stužkou už tam nebyly. Hořel zvědavostí, aby dopisy dočetl, ale nenašel odvahu Doře přiznat, co prokazatelně sama věděla.

Znal také dobře její stůl, u kterého však nikdy nepjala. Dlouho si na něj netroufal. Říkal si totiž, že neprohledává byt, aby špehoval Doru. Chtěl se něco víc dozvědět o Rybovi, možná o Markétě.

Koncem zimy přijela Dora od matky z Mnichova a nechala na stole haldu papírů. Asi za měsíc se rozhodl je vyhodit a našel na čtyři kusy roztržený dopis napsaný německy Dořinou rukou. Vůbec nevěděl, že tak dobře německy umí. V dopise velmi podrobně rozebírala svůj pohled na společně strávenou noc s adresátem a vysvětlovala mu, proč by se s ním v budoucnu nerada setkala. Tony složil dopis a podlepil ho páskou. Pak ho položil na stůl a čekal, až se Dora vrátí. Podívala se na stůl, strčila dopis do kapsy a tím to skončilo. V noci si Tony lehl co nejdál od ní, aby ji potrestal, a ptal se jí, jak má dopisu rozumět.

„Znala jsem ho ještě před tebou. Nemá to s námi co dělat,“ řekla a hladila ho po tváři. Odháněl ji jako mouchu. Ráno ho bolel pohled na štíhlé nohy ve vlněných punčochách a vojenských botách. Přestože si právě oblékala kabát, objal ji, miloval se s ní v předsíni a po jejím odchodu zůstal ležet na zemi nahý mezi rozházenými botami. Vyvržený na pláž obuvníků, opakoval si tiše.

Soužití s Dorou mu vůbec neprospívalo. Brzy zhubl a byl ještě bledší než dřív. Vrchní sestra pak dokonce u soudu řekla, že „vy-

padal jako blázen“. I proto se rozhodl vybrat si loňskou dovolenou. Pozval Doru, aby s ním jela k moři, ale odmítla. Řekla, že chce dělat zkoušky na vysokou a musí také víc pracovat u Himi's. Ptal se, co jí to napadlo. Není přece už tak mladá, na studování.

„Chci to zkusit na žurnalistiku,“ řekla mu. Ptal se, zda se už někdy pokusila něco napsat. Odpověděla, že o to jí právě teď jde. Opravdu pak po večerech psala na notebooku, který jí navzdory jejím protestům koupil. Používala heslo, takže si nemohl nic přečíst. Omlouvala se mu, že se za svoje psaní stydí.

„Po tom všem?“ ptal se Tony. „Za co se stydíš po všech těch lžích a nevěrách?“

„Tak vidíš,“ řekla. „To je vážně hnus, být s tebou.“

Když byla pryč, trávil Tony celé hodiny úvahami, jaké heslo mohla vymyslet, a všemožnými operacemi, aby se dostal k tomu, co napsala, ale bez úspěchu. Přestal postupně sám vycházet. Před nemocnicí nasedal do auta a bez zastávky jezdil domů. Nakupoval v malém obchodě za rohem. Nikam nechtěl ani večer, nanejvýš do hospody na protějším chodníku, která jim sloužila skoro jako další místnost Dořina bytu. Chtěl být jen s ní, chtěl, aby mu řekla, co dělá, na co myslí. Doře se to nelíbilo.

Když se jí ptal, čím by jí mohl udělat radost, odpovídala, že neví. Nikdy ale nechtěla dělat to, nač měl náladu on. Nechtěla do divadla, na vernisáž, na návštěvu ke známým. Večer se obvykle chtěla jít podívat na nějaký starý film a pak chvíli na jedné noze postát v irské hospodě a rozhlížet se po lidech. Bar býval plný mladých Američanů s vyjeveným a někdy dokonce pomateným výrazem.

Někteří si povídali s Dorou, ale Tonyho přehlíželi, jako kdyby byl neviditelný.

„Jsem na tohle starý,“ řekl jí.

Bylo už lepší, když seděla doma. Měla ještě rudější vlasy než na podzim, hodně se líčila, oblékala se do černé kůže a na uších nosila walkmana, kterého jí Tony občas strhl a vztekle po něm dupal, protože rytmické šustění basů ze sluchátek zamořovalo byt jako hejno švábů. Nosila vojenské boty se zapínáním na přezky. Říkal, že už ji nesvléká, ale odzbrojuje, ale nebyla to pravda. Nebyla nikdy úplně zbavená zbraní. Pod šaty byla tak zformovaná jógou a vegetariánským jídlem, že ji rukama nemohl najít ani nahou. Jen když byl v ní, byl si jist, že je tam správně, a bylo mu v tu chvíli jedno, co si o tom myslí ona.

Jednou se pohádali hlasitěji než obvykle. Bylo to v pátek. Tony práskl dveřmi a toulal se dva dny autem po venkově. Na náměstí v Budějovicích, kde uvízl vklíněn mezi dva kamiony, pochopil, že Dora je nemoc, ale příliš pokročilá.

* * *

Když uviděl za dveřmi stát Shanea, musel se smát. Smál se ještě, když o tom vyprávěl Doře. Ptal se jí přitom, jestli Shanea už osobně zná. Počkala, až se Tony uklidní, a řekla, že nijak zvlášť, ale že s ním před časem spala na svahu u Vltavy kousek od Štěchovic. Tony se ptal, proč mu to povídá. Odpověděla mu, že došla k názoru, že je čas, aby se rozešli.

„Kvůli tomu tajtrlíkovi?“ ptal se Tony.

Dora mlčela, a pak řekla, že v žádném případě. Jen v poslední době nemá dobrý pocit. Nějak se jí to přestává líbit.

„Co se ti sakra přestává líbit!“ zařval Tony.

„Tak,“ pravila Dora.

Začal si balit věci, ale bylo jich příliš mnoho a některé vrostly do Rybova bytu do té míry, že je buď nemohl najít, anebo je už

nepoznával. Sedl si vedle kufru na podlahu a řekl jí, že nikam nepůjde, že zůstane navždycky u ní. Šla si napustit vodu do vany a zamkla se v koupelně.

Pak už o rozchodu nemluvila a Tony se snažil brát si víc nočních služeb a nemyslet na ni příliš. Začala si splétat podle tváří copánky jako indiánka a nosila kožené náramky. Jednou v noci se bez určitého důvodu probudil a najisto se šel podívat do zásuvky jejího psacího stolu. Našel tam novou kazetu se starými Shaneovými písničkami. Okamžitě Doru vzbudil, zkroutil jí ruku za záda a přinutil ji hodit kazetu do světlíku. Rozespale vzlykala jako dítě, strašně ho bolelo, jak ji miloval. Přál si přece vždycky, aby byla šťastná. Pak zůstala sedět v kuchyni u stolu a třásla se, zatímco on se rozvalil na Rybově posteli. V pět ráno vstal, chytil ji za krk, několikrát ji praštil do obličeje a pak si ji opřel vestoje o ledničku. Když odcházel do nemocnice, tekla jí krev z nosu.

Odpoledne byla pryč Dora i velká část jejího oblečení. Tony měl konečně Rybův byt plně k dispozici. Dopisy, které psal Ryba Markétě, našel nakonec v koupelně. Dora jimi podložila zadní roh police, do níž ukládala ručníky a hřebeny. Předtím ale prohlédl všechna místa, odkud na něho vysílala signály Shaneova přítomnost. A nehledal marně. Našel Shaneovu fotografii z Rychštejna – Shane tam seděl s cigaretou na zábradlí před zámečkem. Našel také zaječí tlapku, o níž sice nemohl s určitostí říci, že byla od Shanea, ale podle jeho názoru by mu vlastnění takové pitomosti bylo podobné. Našel i sadu šipek v krabici, a když rozložil její dvojité víko, objevil papír se zmateným dvojverším a pod ním Shaneův podpis a zálesáckou osobní značku. Stejnou našel na lékařském skalpelu zasazeném do srnčího parůžku, který si hned strčil do kapsy. Znásilnění bytu uzavřel vleže na koberci četbou dopisů napsaných inkoustovou tužkou. První byl z počátku ledna 1979.

15. Noční výlet

V tu chvíli seděla Dora Rybová už u mne v bytě. Náš dům stojí na jihozápadním pražském sídlišti a většinou je poloprázdný. Sjíždíme se tam obvykle na Vánoce, my emigranti z posrpnových let, kteří jsme jezdívali na Rychštejn, i oni, ti ještě starší, co odešli v osmačtyřicátém a často nás mají za komunisty a kolaboranty. Někdy jsem zůstávala do konce března a pak jsem jezdívala do Angers, kde jsem chtěla vidět smaragdové trávníky a jarní světlo kolem Loiry. Doru jsem znala jen jako dítě, ale její návštěva mě nepřekvapila. Stávalo se, že do našeho domu přicházeli staří známí a jejich děti, jimž jsme kdysi v cizině pomáhali. Tyto styky ale postupně ustávají. Jsme nepohodlní, nedokážeme jim vysvětlit, že jsme na tom teď všichni stejně, všichni překážíme a samotným se nám tu přestalo líbit.

Dora našla mou adresu v seznamu a přinesla mi růže. Řekla mi, že její otec o mně často mluvil. Jednou prý říkal, že jsem jako jediná na celém Rychštejně uměla doopravdy hrát ping-pong. A jindy zase, že jsem stará děvka. Celkově prý soudil, že se se mnou dá mluvit. Brzo pak přešla k věci. Řekla mi, že zřejmě jen já jí mohu odpovědět na důležitou otázku.

* * *

Tony té noci četl dopisy, pak seděl a pil, až nakonec usnul v půl čtvrté na podlaze. Shane v jeho snech byl mnohem vyšší postavy než on sám a miloval se s Dorou, která se opírala o lednici a obtáčela mu jednu nohu kolem boků. Tony se Shanea štítil. To ho pro-

budilo, až se posadil. Byl v pokoji sám. Šel se podívat do kuchyně, odkud slyšel Doru předtím křičet rozkoší. Shane jí prohrábl vlasy, ale měl mezi prsty plovací blány. Je to dobré, spím, řekl si Tony.

Ráno si zabalil všechno, co kdy do bytu nanosil, a odjel. V sedm hodin se v nemocnici na Karlově náměstí převlékl, v osm šel na vizitu. V deset si ho zavolal ředitel. Nabídl mu roční stipendium v cizině a Tony řekl, že se musí rozmyslet. Kolem jedné se zamkl u sebe v pokoji a nebral telefony. Sestra tvrdí, že když vyšel, zdál se jim opilý, ale mohl být jen hodně unavený.

V půl čtvrté zavolal matce, že ji přijede navštívit, a nakoupil šampaňské a nějaké jídlo. Když přišel, hned se jí zeptal, zda by u ní mohl bydlet, dokud si nedá do pořádku svůj podnájem. Byla ráda a hned mu vyčetla, jak to vypadá, že je hubený a má nemožnou košili. Tony se pak pokoušel usnout na pohovce, vzal si dokonce prášek, ale ten zůstal bez účinku, i když se mu po něm podařilo na nic nemyslet. Nakonec znovu upadl do přerušovaného polospánku, až ho Adéla zavolala k večeři.

Byla už tma a Tony si sešel do auta pro zavazadla. Cestou uviděl, jak se rozsvítilo přízemní okno sochařského ateliéru vedoucí do dvora. Za oknem stál Shane a vypadalo to, že mluví s někým, kdo je ponořen ve tmě, protože ateliérové dveře vedly přímo na ulici. Tony vyběhl před dům, ale spatřil jen odjíždějící taxík. Vrátil se tedy na dvůr a zatukal na sklo. Shane přistoupil blíž, a když ho poznal, usmál se a naznačil mu, aby dům obešel a vstoupil z ulice. Tony posunkem odmítl a ukázal, že raději vleze oknem. Shane okno otevřel a pantomimicky Tonyho upozornil na podivné zařízení proti zlodějům: byla to půlkruhová, asi metr a půl široká soustava bodců namířených vzhůru a umístěných tak, že přes parapet nebyly vidět. Tony na okno s námahou vylezl a uvažoval, jak se dostat dovnitř.

„Alarm je nanic,“ řekl Shane a podával mu ruku. Když ji Tony váhal přijmout ze strachu, že se nabodne na jeden z železných ostnů, Shane se k němu rychle natáhl, uchopil ho za levačku a přehodil si ho přes rameno jako pytel. Pak ho šetrně postavil doprostřed pokoje.

„Dora odešla?“ zeptal se Tony.

„Vůbec tu nebyla,“ řekl Shane.

„Nelži. Nech ji na pokoji a mě taky,“ pokračoval Tony.

„Já?“ ptal se Shane. „Nech si Doru, Tony. Je mi líto, co se stalo.“

„V každém případě jsme minule něco nevyřídili, a proto jsem přišel,“ pokračoval Tony nepřítomně.

„To je pravda, ale teď na to není chvíle. Nejsi v pořádku. Teď to řešit nebudem.“

„Právě naopak,“ řekl Tony a zakymácel se. „Vždycky jsem si myslel, že jsi magor. Teď tě výborně chápu.“

„Nemám svědky,“ namítl Shane. „Nemůžeš mít souboj beze svědků. Jsou s tím špatné zkušenosti.“

„Tak je seženem,“ řekl Tony. „Copak je to nějaký problém?“

Shane ho chvíli upřeně pozoroval.

„Dobře,“ souhlasil potom. „Máš někoho, kdo by u toho měl být?“

„Nemám. Nechám to na tobě.“

Shane přikývl, vzal si od něho telefonní kartu a šel naproti do budky.

Tony se posadil na otrřískanou hospodskou židli. Nebylo nic jednoduššího než vstát a vrátit se nahoru k Adéle. Byl přesvědčen, že to nakonec udělá a všechno bude jako dřív. Ale právě z toho důvodu nevstal.

Asi za hodinu přivedl Shane dva oholené dlouhovlasé muže v prošíváných bundách. Tony nedokáže říci, jestli je už předtím viděl, třeba na tramském koncertě. Představili se indiánskými

jmény – Letící šíp a Jestřáb nebo tak nějak. Tony se po straně ptal Shanea, co to má znamenat. „Žijí skoro celý rok v lese, jako indiáni,“ řekl mu Shane. Svědkové navrhli, aby se Tony a Shane utkali ve volném stylu přímo v domě a aby bez ohledu na výsledek byl tento zápas chápán jako jednou provždy rozhodující.

„Raději bych nějaké zbraně,“ řekl Tony.

„To bychom těžko vysvětlovali,“ řekli svědkové.

Pak šli všichni do vedlejší místnosti, prázdné, osvětlené holou žárovkou. Vyzvali soupeře, aby si všechno ještě jednou dobře rozmysleli, a oni oba odmítli.

Na pobídnutí se proti sobě vrhli. Tony cítil, že Shane nasazuje jen zlomek sil, vlastně mu chvíli jen ležel v náručí. Bylo krásné, když si ho Shane pustil k tělu, když mu chvíli dovolil, aby ho kopal a nechal si od něho dávat rány.

Pak Tony ucouvl a rozběhl se proti němu hlavou. V téže chvíli ucítil tak prudký náraz na bránici, že se složil na zem, ačkoli nepocítil v první chvíli žádnou bolest. Ležel na zádech a Shane se nad ním skláněl.

„Myslím, že nemůžeš pokračovat, Tony,“ řekl mu. „Skončíme to. Mám toho taky dost.“

Tony přikývl. Indiáni mu pomáhali na nohy, ale odbyl je:

„Nechte mě být. Chci zůstat ležet.“

Najednou mu došel dech. Chtěl se nadzvednout na loktech a ještě něco říci, ale dusil se a pod žebry se mu rozlila bolest na omdlení.

„Jedeme pro doktora,“ rozhodl Shane a nechal ho hlídat jedním indiánem, který mu sroloval pod hlavu starou deku.

Asi po dvaceti minutách se Tonymu ulevilo, vstal a přes svědkovy protesty trval na tom, že půjde nahoru.

„Jsem doktor,“ opakoval.

„Teď nejsi doktor. Teď jsi vůl, vole,“ řekl indián.

Adéla zatím seděla u kulatého stolu a v ruce držela pistoli, kterou vyžebrała na Tonyem poté, co jí před pár lety někdo přepadl na ulici. Když ho uviděla vcházet zkrouceného bolestí, vyskočila jako dvacetiletá.

„Vždycky jsem věděla, že to tak dopadne, ty šašku!“ křičela na Tonyho, který se opíral o dveře, kašlal a zároveň sahal po lahvi vodky na skříni.

„Prosím tě, kdes to vzala?“ ptal se a vzal jí pistoli z ruky.

„Tos mi přece koupil, synáčku,“ řekla Adéla. „Co jste tam dole vyváděli? Takový kravál! Policajty nevolej, jsou k ničemu,“ dodala tiše.

Tony opatrně hlídal svou bolest v oblasti bránice, kam Dora při jednom jejich rozhovoru umísťovala duši; pozoroval ji jako rozvíjející se květinu. Pak uslyšel přijíždět sanitku a vyhlédl z okna.

Shane vystoupil první. Tony namířil pistoli, vystřelil a minul. Teprve druhá rána, která už zastihla několik obyvatel v oknech, zasáhla Shanea do prsou. Padl na chodník možná rychleji, než se stačil třeba jen leknout.

Už se neprobral z bezvědomí a zemřel asi dvanáct hodin nato v nemocnici Na Františku.

Tony se ještě jednou napil z lahve a podal ji matce, která udělala totéž, a pak se posadil do křesla. Přišli si pro něho už za deset minut.

* * *

Když mi Dora skoro v tutéž chvíli říkala, že já jediná o ní znám pravdu, divila jsem se.

„O čem?“

Řekla mi, že podle ní existuje možnost, že jejím otcem je Shane. Ptala jsem se, kdy ji to napadlo, a ona řekla, že dospělí si zpravidla

myslí, že jejich děti jsou slepé. Důkazy neměla. Zdálo se jí ale možné, že Markéta poznala Shanea ještě dříve než Rybu a celý jejich další přerušovaný román se snažil naplnit promarněnou šancí. A dále jí byla nápadná věta, kterou slyšela pronést v patnáctiletém odstupu dva muže týmiž slovy se stejnou intonací. Jednou platila její matce a podruhé jí:

„Jak ses mohla zaplést s tím nýmandem, s takovou nulou?“ Poprvé ji vyslovil Ryba a večer předtím Tony, oba v kuchyni téhož bytu na Shaneovu adresu. Řekla jsem jí, že z toho nic neplyne, leda snad, že lidé mají sklon říkat v podobných situacích stejné věci.

„Já to nedokážu vysvětlit,“ řekla Dora. „Jen se mi to tak zdá.“

„To je pak těžké,“ namítla jsem.

Potom jsem jí nabídla svůj byt, protože jsem se stejně chystala pozítří odjet.

„Je to neutrální prostředí. Můžete se tu třeba učit a zkusit přes inzerát vyměnit tu svou díru. Ta vás ničí nejvíc.“

Souhlasila. Vůbec jsme se nedozvěděly, co se zatím stalo. Druhý den jsem pozvala pár lidí z domu na večeři, smáli jsme se a vyprávěli vtipy. Dora byla veselá, zdálo se mi, že třeba dokáže časem vykročit ze svého vnitřního vězení. Než jsme šly spát, vrátila jsem se ke včerejšímu rozhovoru o nýmandech a ptala jsem se jí, jestli má, pokud jde o její původ, opravdu přesvědčivou intuici.

Rozhodila ruce a rozpačitě mi položila dlaň na rameno, jako by se pokoušela překonat oboustranné rozpaky.

„Je to všechno jen zmatek,“ řekla. Bylo to gesto, pohled a slova Viléma Ryby. Řekla jsem jí to.

„Ať už je to jakkoli, tatínka si nezasloužím. Nikdo mi ho nenahradí,“ řekla Dora.

* * *

Byla jsem už ve Francii, když za mnou přišel ten reportér. Měl cestu do Prahy a slyšel, že tam zemřela zpěvácká legenda. Říkali mu o tom známí, kteří znali Prahu konce šedesátých let. Když jsem pak viděla šot ze Shaneova pohřbu v důležitých zprávách, nevěřila jsem obrazovce.

Shane si přál být pohřben na jednom rychštejském kopci pod borovicí (jak tvrdila jeho žena), ale to samozřejmě nepřicházelo v úvahu. Otevřeli tedy kvůli němu rodinnou komornickou hrobku poblíž švamberského náhrobku. Na pohřbu mluvil vysoký církevní hodnostář a přijel prezident a předseda vlády. Zástup lidí nejrůznějšího věku i stavu se táhl až k silnici a cestou z obřadu většina příchozích zpívala sborem Jehňátka. Několik ministrů a mnichů plakalo. Shaneův nekrolog se objevil ve všech denících, jeho agentura začala připravovat souborné nahrávky. Jedna česká televize mluvila o „pohřbu zavražděného hrdiny“. Vynořily se nejrůznější teorie o Tonyho motivech. Převládl názor, že Tony byl nevyrovnaný podivín, který Shaneovi po celý život záviděl jeho slávu. Proces s Tonym se stal senzací novinářské sezóny.

V největším pražském sále proběhl vzpomínkový koncert. Diváci si přinesli svíčky a tichým zpěvem doprovázeli všechny, kdo zpívali Shaneovy písničky. Prý to vypadalo jako zádušní mše.

16. Markéta

Když jsem se dozvěděla, co se v Praze stalo, zavolala jsem Markétě do Mnichova a pak jsem za ní přijela. Sešly jsme se ve velké pivnici a s překvapením jsem zjistila, že netuší, že umřel také Ryba. Nikdy se nerozvedli, ale Dora před jeho smrtí v nemocnici vůbec neuvedla matčinu adresu, a dokonce ani v zimě, kdy u ní strávila týden, jí nic neřekla.

„To mě nepřekvapuje,“ pokrčila Markéta rameny. „Jde jí o prachy.“ Po několika pivech se rozplakala, a přestože vůbec nemohla přestat, nechtěla se nechat odvést domů.

Za posledních pět let sešla. V Mnichově vyplula na povrch jistá stránka její osobnosti, která by se možná jinak neprojevila. Měla těžkou chuzi. Mluvila srdečně, ale někdy trochu hrubě a nahlas, občas v češtině užívala nesprávných vazeb. Přesně řečeno, byla korektní a zdvořilá v němčině a vulgární, když mluvila česky. Jako by se rozštěpila na dvě různé ženy.

V práci se uchytila. Víím, že pracovala pro místní filmový festival a hodně cestovala. Ale ani když začínala, nikdy si prý nestěžovala, dávala peníze čerstvým emigrantům a nechávala je u sebe bydlet. Když za ní Dora poprvé přijela, šestnáctiletá a chladná, viděla Markéta, že ji ztratila navždycky. Ani jedna z nich se pak už na návštěvy netěšila. Markéta říkávala potom známým, že tu začne znovu, že ještě bude mít dítě. Ale neměla. Rybu nenáviděla. Zášť proti němu se zrodila ze strachu, když ji před lety zájezdový autobus unášel do Paříže, asi hodinu potom, co hranice a celníci s policejními psy zmizeli z jejího pohledu. Už nemyslela na svých dvacet let, na těsné šaty, na jejich první milování, když odcházeli z fakulty a ona si na

něho počkala pod schody. Napříště si pamatovala jen hodiny potupy, výčitek, výslechů a týrání. Zapomněla, že kdysi docela samozřejmě věřila, že muži jsou na světě proto, aby s nimi byla šťastná. Ryba jí vzal mládí i dítě, věci, které mu chtěla sama velkoryse a dobrovolně dát. Hýčkala tu zášť, těšila se s ní každé ráno při probuzení a večer, když šla spát. Ještě po pěti letech se divila, že se její nenávist neotupila, že ji nepřekrývají čerstvé zážitky. Jednoho dne zakopla v průjezdě domu, v němž bydlela, a vymkla si kotník. Uvědomila si, že to byla nehoda ze spěchu. Že léta zrychluje krok cestou ke schránkám, že čeká dopis. Dopis od Ryby. Druhý den zůstala doma, seděla s nataženou nohou a nechala sebou volně procházet Rybovu bytost, jeho bílé ruce, které jí kdysi naháněly takovou hrůzu. Toužila strašně po těch rukou, celé roky. Nešlo přitom o Doru. Ta už nebyla její. Šlo jenom o Rybu. Poslala mu v obálce uschlou chrpu. Když nedostala odpověď, Rybu pro sebe omlouvala: jak měl odpovídat na něco tak hloupého? Pak mu poslala v obálce svůj akt, týž, který kdysi Tony viděl v galerii Foma. Už nikdy nebude moci nikoho jiného objímat, s nikým žít. Když začal v Praze převrat, Markéta i její čeští známí v Německu zkrásněli, všechno najednou dostávalo smysl. Markéta se rozjela do Prahy. Sešla se tam s Dorou, ale ta jí odmítla zprostředkovat schůzku s Rybou. Nedal se vylákat ven žádnou lstí, prosbou ani obviněním. Pokoušela se tedy žít v Praze bez něho. Když chodila po ulicích, divila se, odkud se vzali všichni ti neznámí lidé: kdysi znala velkou část těch, kdo chodili městem. Pak si spočítala, že jsou to děti, které vyrostly, zatímco ona byla pryč. Nikdo také neznal ji a ti, kdo se na ni pamatovali, se jí vyhýbali. Nikdy nevěděla, jestli ze studu, nebo z nezájmu. Zpočátku se vídala s lidmi, kteří jezdívali před osmašedesátým na Rychštejn. Ale byli staří, měli podivné představy o budoucnosti, kulhali za dobou i za ní samotnou. Nějakou dobu přejížděla mezi Mnichovem

a Prahou, často z malicherných důvodů. Hodně času v Mnichově trávil v rozlehlých pivnicích, někdy i sama. Známým říkala, že jde v Hitlerových stopách. V Praze často volala „Vilém“ na neznámé muže v manšestrovém saku a divila se, když se k ní otočila cizí tvář. Pokaždé si říkala, že si příště dá pozor, vždyť skutečnému Rybovi bylo přes sedmdesát.

Pak už to nešlo dál. Nestála už o Prahu. Jezdila tam proto, že v každé chvíli, v každé telefonní budce, v každé kavárně čekal Ryba, který ji nechtěl. Přestala si mýt vlasy a začala ještě víc tloustnout. Chodila nepořádně ustrojená, rostl jí knír. Jednou vycházela v Mnichově večer z divadla a ucítila teplý vítr, který tu občas vane přes Alpy. Konečně měla pocit, že je v cizině. Že je volná. Krátce nato mi telefonovala, že pustila mnichovský byt a odjíždí. Zeptala jsem se, kam. Odpověděla, že jen tak, ještě neví.

Protože se mi nepodařilo Doře vymluvit ten pubertální nápad, dostala jsem z vydavatelství (v rámci předplatného, které jsem nikdy nezrušila) výtisk podepsaný Dořinou rukou. Některé pasáže se mi líbí. Jednu dokonce nosím v peněžence mezi osobními papíry:

„Drahá Markéto, teď už žiju navíc. Nečekal jsem, že přežiju šedesátku, a přišly chvíle, že jsem o to ani nestál. Než jsi odjela, měl jsem důvod občas jezdit v létě na Rychštejn, pozorovat zdálky zámek a operovat tam lidem psy. Dneska už nevylezu do schodů a Dora mě dostane do města, jedině když potřebuju ostríhat. Prý to teď bude všechno lepší, ale s tím ať mi už vlezou na záda. Přišli tehdy krátce před nejkrásnějším časem v roce. Zkazili mi ho, i když si nevzpomínám, jaké bylo tenkrát počasí. Sladké září, kdy padá mlha splněných slibů...

Nikdo z těch, kdo zaujmou mé místo v práci nebo po tvém boku, nepozná, kdo jsem byl. To ti slibuji, má lásko, já, netvor.“

SOBECKÝ ITINERÁŘ

I

Když se ráno podívám do zrcadla, hledí na mne mé nitro jako ztracené zvíře. Blíží se poledne a já si nejsem jista, zda času užívám správně anebo aspoň příjemně. Vstávám každého rána jedinečnější a usínám bezejmenná a bez plánů. Svět je nespravedlivý: nejdřív jsem pro něj byla příliš mladá a pak, aniž bych překročila vrchol či hranici, jsem náhle začala slábnout a jizvy se už nezacelují.

S každým probuzením se stále více podobám svému otci. Pociťuji ho v gestech, v každém leknutí, a v noci se mi zdají jeho sny.

Stejně jako on vidím často ve spaní moře. Čím těžší den mám za sebou, tím více má ocelových vln, mezi hřebeny se vynořují kamenná města a vítr mi šlehá do tváře. Jindy zase jdu lesem na pláž a sousedství štavnatého porostu s oceánem mě naplňuje volností. V mých snech se s křikem vznášejí pestrí ptáci, Amerika rudne podzimním západem slunce, mluvím s lehkostí cizími jazyky a nemohu uvěřit štěstí, že jsem skutečně na cestách.

Noc předtím mne bolela záda a opírala jsem si je o prohřátou hradbu toskánského městečka. Kulatá bář, nijak neobvyklá, ale s velmi naléhavou siluetou, kreslila ostrý stín. Jedno chodidlo mne chladilo a druhé bylo rozpálené, protože hranice stínu přesně půlila mou postavu i tvář. Za bělostnou opukou začínala louka, v dálce tonuly hory v namodralém sfumatu. Po trávě běhali králíci a spousta malých zajíců a očichávali květiny. Můj pohled se zdál být – a bezpochyby také byl – pozadím k jakémusi skvělému portrétu mladého šlechtice. Zdálo se mi to neuvěřitelné, vždyť přesně takhle jsem si Toskánsko představovala. A najednou se mi sevřelo srdce; vždyť dnes musím odjet, a přitom tu stojím tak krátce, sotva pár vteřin.

Smlouvala jsem v duchu s neviditelným nadřazeným: ještě chvíli, jen pár dní, vždyť jsem tu poprvé a kdo ví, jestli se do ciziny ještě někdy podívám.

Ale bylo mi jasné, jak zbytečné by bylo jít na konzulát a dovolávat se prodloužení. Musela jsem se vrátit, neexistovalo odvolání ani úleva. A uprostřed božsky nádherného dne jsem se zoufale rozplakala.

II

Kdyby otec věděl, jaké nám působí nepříjemnosti, jistě by ho to uvedlo do rozpaků. Pokud jde o mne, doufala jsem, že to bude složitější a že mému úkolu zabrání nepředvídaná překážka, ale v krematoriu stačil jenom podpis. Bez čekání a bez formalit mi vyhověli a za půl hodiny jsem stála v metru s kabelou obsahující popel.

Ať si nikdo nemyslí, že smrtí pro něho všechno končí. Když otec před třemi lety zemřel, vytryskl neuvěřitelný gejzír úředních překážek a nařízení, rozhodně podrobnějších, než když se narodil můj synovec, a vyšlo najevo, že sehnat v Praze hrob je složitější než koupit byt. Matku to tehdy přestalo bavit a odjela do Záhoří, odkud mi čas od času telefonuje, že si přeje, aby její popel byl rozprášen. Můj bratr Heřman bydlí na Slovensku a já jsem odkládala řešení tak dlouho, dokud mi ze Záhoří nenapsali, a to bez výčitek svědomí. Otec si na hroby nepotrpěl ani zaživa.

„Nic mi to neříká,“ bránil se pokaždé, když se jeho sestře zachtělo vláčet ho do Záhoří na Dušičky. Když teta Bohunka loni zemřela, padl návrh, abychom uložili otcovy ostatky do tamní rodinné hrobky, kde by zastupovaly třetí generaci učitelů. Avšak

ukázalo se, že náhrobní desku lze odsunout jedině za předpokladu, že moji předkové budou částečně exhumováni. Nakonec příbuzní rozhodli, že nechají u kameníka vyrobit okrouhlou urnu s nápisem a tu na desku postaví.

V době, kdy otec zemřel, jsem sice ještě nebyla rozvedená, ale s Václavem jsme se navzájem tak krvavě týrali, že jsem se v důsledku jednoho rozhovoru o úloze poslušnosti sebrala a odešla na pár dní k rodičům. Když otce naposledy odvezli do nemocnice, když pak volali, že zemřel, nastěhovala jsem se do jeho pokoje, spala v jeho posteli, aniž bych ji převlékla, a poprvé po letech jsem vdechovala jeho přítomnost plná míru. Ačkoli si mne zaživa příliš nevímal, měli jsme se, myslím, rádi, a podivně jiskřící pole, které po sobě mrtví v prvním období zanechávají, jsem ty dny brala jako dar.

Venku bylo vedro a všichni jsme doufali, že z nás pečlivě připravený pohřeb sejme to nejhorší, ale otcův švagr Otto pár minut po začátku omdlel a já jsem se postupně rozplakala a přestala, teprve když jsem na konci soustrastného zástupu zahlédla povědomou lví hlavu. Totiž o dva měsíce dříve jsme si s otcem naposledy pomalu vyšli na procházku a potkali jsme staršího muže:

„Julinko, to je pan František Vrba, který přeložil Canterburské povídky,“ řekl mi otec. A teď, když ten majestátní člověk přistoupil a stiskl mi ruku, zaradovala jsem se: „Vy jste pan Vrba, že? Co přeložil Canterburské povídky!“

III

Cestou z krematoria jsem zapomněla tašku s popelem na peróně a pak jsem se bez sebe hrůzou dvě stanice vracela. Představovala

jsem si, že bych samozřejmě nebyla schopná v Záhoří přiznat, co se stalo, a že bychom pak do urny slavnostně ukládali obsah mých popelníků, a také jak celou noc sháním po Praze zatavenou schránku, jaká by vzhledem odpovídala té původní, protože maminka i Otto už nejspíš něco podobného v životě viděli.

Kabelu střežil dozorce ve skleněné kukani jako opravdovský Kerberos a samozřejmě se ptal, co obsahuje.

Vystoupala jsem do čtvrtého patra, svlékla jsem se a polonahá se natáhla na podlahu. Řekla jsem si, že zavřu urnu do skříně a půjdu najít nějaké známé.

Žiju teď sama a je mi dobře v bytě po rodičích, kde se mohu lokty pohodlně opřít o dubovou fošnu psacího stolu, i když vlastně není proč, a život ke mně doléhá skrze šachty staroměstských dvorků. Nikdy jsem neměla peníze, abych si sem koupila něco svého, ostatně to všechno je jen provizorní řešení – bydlím v bytě zařízeném pro čtyřčlennou rodinu.

Kdyby sem za mé nepřítomnosti vnikl zloděj, nedozvěděl by se vůbec nic o mně ani o mých rodičích či bratrovi. Když někdy dostanu květiny a dám je do vázy, vypadá haraburdí kolem obzvláště neobývaně. A teď o to pohodlí mám přijít.

Ráno mi volala matka do redakce: události dospěly tak daleko, že mám okamžitě vyzvednout popel z krematoria a přijet na víkend do Záhoří, jelikož Heřmanovi se to právě hodí.

„Ale mně se to nehodí,“ namítla jsem.

„Tobě se nehodí nikdy nic.“

„Tak dobře, aspoň to budeme mít za sebou.“

„Samozřejmě,“ na to ona, „já už mám podle tebe všechno za sebou.“

„To jsem přece neřekla. Jak se máš?“

„Nechme toho a přivez úmrtní list.“

Už dávno si ho odvezla do Záhoří. Řekla jsem jí to, ale nevěřila mi. Naše vztahy jsou odjakživa napjaté a dnes vím, že to není matčina vina. Jsem to já, kdo se nedokáže ovládnout. Mám špatné svědomí, protože jsem zklamala naděje svých rodičů. A nepřáli si ze mne mít nic mimořádného. Chtěli jen, abych byla šťastná. Ze všech nedorozumění se mi tohle zdá být nejsmutnější: lidé se podle všeho domnívají, že štěstí je setrvalý stav. Nevím, jak matce nebo Heřmanovi vysvětlit, že štěstí trvá, jen co se zhluboka nadechnu, jen hodinu, někdy týden, přichází znenadání a oči mu zastírá nevěděním.

„O štěstí stojí jen pitomec,“ řekla jsem kdysi matce. Odpověděla, že se chovám hystericky. O štěstí se nemá mluvit.

Také mi ráno řekla, že sehnala dobrého kupce na náš byt.

„Nechal by ti dvougarsonku o dvě ulice dál.“

Doufala jsem, že k tomu nikdy nedejde, a sužovala jsem rodinu stále vyššími nároky na náhradní byt.

„Co když se znovu vdám?“ ptala jsem se. „Co když budu mít děti?“

Není mi příjemné, že mě takhle odepsali. Matka odmítá mít s bytem cokoli společného a Heřman si založil firmu a má velký dluh. Mně by se prý také hodily peníze. Oba se chovají, jako by tu byli kradli. Necítím se dobře, když návštěva posune křeslo kousek stranou, a teď mi chtějí zaplatit za to, že všechno rozmetají.

„Ty se chováš, jako by ti bylo padesát,“ řekl mi Heřman.

„Většině lidí je celý život tak deset,“ odporovala jsem. „Proč by mně nemohlo být padesát?“

Často se mi zdává sen: v našem bytě objevím ještě dva nebo více pokojů, o nichž jsem nevěděla nebo na ně zapoměla. Jsou rozlehlé a starodávně zařízené, okna vedou na zámecké nádvoří a na druhé straně na terasu pokrytou spadánými břechťany. Na zemi nacházím balíky nečtených knih, třásně na ubruse pokrývá

prach. Proč z toho objevu nemám radost? Náhle vím, že tu došlo k vraždě někoho blízkého.

Na dvoře plakalo cizí dítě, hlas jeho matky přikryl soumrak. Pochopila jsem, že zase zůstanu večer doma, a zavřela jsem oči.

IV

Už několik let, vlastně od té doby, co jsme se s Václavem rozvedli, pracuji jako překladatelka. Na úřadě se mě zprvu ptali, co a kam překládám a také odkud a zda můj učební obor obnášel maturitu. Neurazila jsem se.

Ve skutečnosti mám doktorát. Získala jsem ho tak, že jsem uvažovala, co se mnou bude, a přitom jsem docházela na fakultu tak dlouho, jak jen to bylo možné. Teď jsem tedy zaměstnaná v jednom technickém nakladatelství a překládám návody k použití kontaktních čoček a optických přístrojů. Ranní vstávání mne netěší.

Před pěti lety jsem napsala divadelní hru s názvem Předehra měsíce. Příběh se týkal tolika věcí, že nakonec neříkal vůbec nic a nemohl zajímat nikoho, kdo neznal stejné obrazy a knihy jako já. Naštěstí se najde dost lidí, kteří zaměňují nejasnost s nadáním. Hru uvedl jeden malý klub a dočkala jsem se pochvalných recenzí právě od těch kritiků, jimiž hluboce pohrdám, ale místo aby mě to varovalo, říkala jsem si, že vlastně nejsou tak hloupí, jak jsem si myslela.

Jeden z nich mi zaplatil vodku a řekl mi, že „si to na nic nehraje“. Nedávno jsem si text znovu přečetla, a opravdu: na nic si to nehralo, bylo to prostě trapné. Snažím se tvrdě si tu hanbu odpracovat v zaměstnání. Občas se mi zdá, že je mnohem těžší psaní odvyknout než s ním začít, ale když někdy večer natočím papír

do stroje, rozbolí mě hlava a raději si jdu sednout na lavičku na náměstí a dívám se na turisty. Copak bych si mohla vymyslet no-
vého? Vždyť jsem přizpůsobivá jako opice nebo náměsíčník, tak
snadno přejímám způsoby lidí, s nimiž se právě stýkám, že ani
nevím, jaké jsou moje vlastní. A tak už delší dobu prožívám období
plné melancholie: jakmile se dám s někým do řeči, padá na mne
zbytečnost toho rozhovoru, drtivý nezájem o informace, které se
dovídám, a namáhá mě cokoli říkat. Chce se mi odejít beze slova
domů a nesetkat se s těmi lidmi, často milými, tak dlouho, dokud
nezačnu být zase zvědavá. Někdy to udělám a občas dokonce stačí,
když si koupím nové šaty, a všechno je docela v pořádku.

Od mých deseti let se taková období vracejí stále častěji a vždycky
trvají o něco déle. Zřejmě řada lidí žije v podobném stavu trvale, vždyť
všechny ty deformace tváří a divně neurčité pohledy, jichž jsou ráno
plné tramvaje, nemohou pocházet jen z toho, že je doba těžká.

Ráda bych všechno na někoho svedla. Ale nevím jak.

Když jsem nastoupila do redakce časopisu Optika, ptali se mě:

„Proč jste se rozhodla jít právě k nám?“ Vždyť přece nemusíte,
znamenalo to. Tehdy totiž v televizi vysílali krátkou reportáž o naší
cestě do Paříže s Předehrnou měsíce. Natočil ji Václavův spolužák
a dal si, podle mého názoru dost zlomyslně, záležet na tom, aby to
vypadalo, že jsme s Věrou, která hru režírovala, sklidily kdovíjaký
úspěch.

„Ale já z toho nemám žádné peníze a už nic nepíšu,“ namítala
jsem.

„Vážně? Vůbec žádné?“ divili se.

Do té doby jsem vlastně nic pořádného neuměla a spokojeně
jsem se teď učila lámat sloupce, dělat korektury, uhánět přispěva-
tele o termíny, podle příkazů nadřízených seškrtnout jejich souvětí
na věty holé a potom čelit oprávněným útokům.

Aby mě vůbec mohli přijmout do pracovního poměru – z projekce přes mého bratra –, museli mě zaměstnat jako sekretářku, takže jsem jako jediná seděla v paneláku na okraji Strašnic osm a půl hodiny denně a kolem mne se otrásaly zdi podminované metrem. Všechno už zbořili, jen budova naší agentury zůstala třet uprostřed staveniště jako pevnost uchráněná zázrakem před pustošivým náletem.

Netrvalo dlouho a v redakci si vzpomněli, že kromě redaktorských povinností bych měla plnit také ty sekretářské. Tehdy jsem se vzbouřila a připravila si večer doma proslov o zneužívání mladých pracovníků s doktorátem. Když jsem druhý den ráno čekala v práci na výtah, v duchu jsem si ho opakovala.

Vtom se objevil starší člověk s povolenými svaly ve tváři, pohlédl na desku, kde šipka zřetelně signalizovala, že se výtah blíží, a prohodil:

„Už zase nejezdí, už zase nejezdí.“

Ve výtahu jsem ho nechala zmáčknout tlačítko a kochala jsem se odporem, který ve mně probouzela jeho pokleslá brada, standardní oblek a slepičí poskakování. Když jsem v duchu rozvinula jeho hnusně prázdný životní příběh, výtah zastavil, muž vystoupil a pohlédl na mne se zárodečnou otázkou v drůbežích očích.

„Já jedu až nahoru,“ oznámila jsem.

Tehdy na mne pozorně upřel zornice sloužící výhradně k potvrzování faktů, s nimiž ho seznámili jiní, a bylo možné v nich číst čerstvě zrozený údiv. Pak je muž obrátil vzhůru, předpokládaným směrem mé další cesty, a já jsem pochopila, že se nacházíme v sedmém, a tudíž posledním poschodí, a moje omluvy mohou tedy jen chabě zastříti skutečnost, že největším idiotem ve výtahu není on.

Moje střetnutí se šéfredaktorem ztratilo údernost – vlastně jsem se omlouvala, že tolik práce nemohu stihnout, on se mnou

souhlasil a přeřadil mě na samotku. Od té doby obývám malinkou místnost, kde překládám odborné články, a platí mi za to o sto korun méně, než když jsem byla sekretářkou.

V

Jednou se k nám doneslo, že Betka, bývalá kolegyně ze školy, našla mého otce stát úplně opilého před vinárnou Monica. Ve skutečnosti se tam tehdy v noci zastavil, protože se mu udělalo špatně a nemohl se pohnout bolestí natolik silnou, že ani nebyl schopen sáhnout si do kapsy pro lahvičku nitroglycerinu. Přijel pak domů úplně vyčerpaný, uložil se a k ránu vzbudil matku a mne, abychom zavolaly sanitku. Když jsem mu přišla říci, že přijíždí, našla jsem ho, jak dokonale oblečen stojí před zrcadlem a holí se elektrickým strojkem. Nemohl prostě jet na koronární jednotku neupravený.

Někdy jsem ho ale nalézala pozdě v noci sedět v kuchyni s hlavou opřenou o stůl, protože mu dušnost bránila usínat v posteli a v plicích se mu městnala voda. Odešel do penze, když mu nemoc už nedovolila dlouho nahlas mluvit. Od té doby maloval tuší krajinky, ztrácel se na celé dny, psal perem verše, o nichž se mi nepodařilo zjistit, zda je překládal, nebo si je vymýšlel, a především trpěl, kdykoli se na mne podíval.

„Je to také moje vina,“ říkal mi.

Neměl Václava rád, ale daleko horší bylo, že ho temný, prorocký zjev mého muže neustále sváděl k žertům. Když jsem jednou od Václava utekla, strávila jsem noc štkáním v otcově pokoji. Ráno se pak Václav objevil u dveří jako bůh pomsty, připraven čelit celému světu, a otec, přestože mi celou noc neřekl jediné slovo, lehce prohodil:

„Dobrý den, pane profous. Není vám v tom myším kožíšku zima?“

Tolik jsem si přála, aby Václava vyhnal a vyčetl mu, že mi kazí život, jenže boj muže proti muži se přičil jeho zásadám. Odpor stejně jako sympatie se u nás dávaly najevo zlehčováním, a já proto dodnes neumím vyjavit lidem, že si jich vážím nebo jimi pohrdám.

Tuto neurčitost kromě Václava odsuzoval i Heřman, neboť nerozuměl, proč si dva dospělí lidé nemohou docela prostě říci, co si myslí. A byl to Heřman, kdo náhodou potkal Václava na chodbě u Apolináře, kde jsem ležela po jednom z potratů, zastavil ho a řekl mu:

„Vy jste to největší brněnský hovado, co jsem kdy viděl.“

VI

Probudila jsem se na podlaze asi za půl hodiny obrazem chlapce, jehož jsem zahlédla odpoledne v metru. Měl silné lícní kosti, lehce sešikmené světlé oči, a když se v jedné chvíli nahrbil potlačeným zívnutím, položil si zkřížené ruce zepředu na ramena. Uvědomila jsem si, že ho znám, že jsme spolu před lety trávili večer v jedné společnosti, celou dobu se na sebe dívali a potom odešli každý s někým jiným. Nevím, jak se jmenoval. V tu chvíli se ozval zvonek.

Rubem mých večerů je bezdůvodná panika. Stesk po otci, který jsem kvůli ostatním dlouho zadržovala, vypukl nakonec ve chvíli, kdy jeho zpozdilost připadala každému chorobná, a když konečně pominul, zbyla po něm nechut o podobných věcech mluvit, jenže na druhé straně se mi zdá, že vlastně nic jiného za řeč nestojí.

Za dveřmi stál Eda s kufrem. Okamžitě mě sevřely obavy o beztak ohrožené útočiště, neboť by sice bylo hezké s ním bydlet, ale řada mých zálib, jako třeba poslouchání Wagnerových ouvertur ve

tři hodiny ráno či pojídaní oříškové čokolády v posteli, by pravděpodobně vzala za své. Eda mlčel, zřejmě bylo zábavné pozorovat, do jaké míry ztělesňuji vlastní obavy. Nebyly ostatně bezpodstatné, nebyl by první, kdo pocítoval jako nespravedlnost, že žiju sama v tak velkém bytě.

„Můžu tu přespat?“

„Samozřejmě. My jsme byli domluveni?“

„Nebyli, já myslel, že budeš mít radost.“

Čekat na Edu je vlastně mnohem lepší než s ním být, protože jeden z nás to skoro pokaždé zkaží. Náš vztah se vleče jako chřipka. Když jsme se kdysi poznali, nedokázala jsem opustit Václava, a když se mi to nakonec podařilo, byl Eda už unavený a vrátil se k dívce, která mu později porodila dítě.

„Přicházíš se mnou žít?“ ptala jsem se.

„To ne, ale jedu ráno na obhlídky a nechci se vracet domů pro kufr.“

Chtěla jsem mu vysvětlit, že mám ve skříní otcův popel, ale vypadalo by to jako hrubý žert, a tak jsem raději navrhla:

„Nemám tu nic k pití. Půjdeme někam ven?“

Tuhle větu znám nejspíš z kina. Po první světové válce, když nebylo v Německu co jíst ani kouřit, zachovávali prý přesto lidé staré zvyky: v zimnících vypodložených novinami pokuřovali na korze bramborovou nať. Stejně mi zní tato věta vyřčená v pátek večer v Praze. Půjdeme někam ven? Kdo to vezme vážně, toho čeká túra po vyprodaných divadlech a obsazených vinárnách a nakonec návrat domů na pokraji zhroucení.

Edovi se nechtělo, ale nakonec jsme přesto vyšli do zářijového večera, kdy se po teplém dni snášela první mlha.

Eda a já vypadáme jako ideální dvojice. Máme stejný rytmus. Dnes u stolu nemůžeme být déle než den a noc bez hádek, ale

dříve jsme dokázali chodit celé hodiny neznámým či vlastním městem, držet se za ruce a občas upíjet z lahve, kterou měl jeden z nás v tašce. Když jdu sama, nikdo se za mnou neotočí, ale po Edově boku se asi proměním. Někdy oba věříme, že právě tohle je život ve dvou. Funguje to o něco hůře od té doby, co je Eda úspěšný. Natáčí dokumentární pořady o životním prostředí, nových léčebných postupech a všelijakých nemocech a nakonec toho ví tolik, že nemůže v noci spát a chodí zvracet do koupelny.

Když se na něho dívám, musím se usmívat: jeho andělská hlava jako by vyšla z dílny druhořadého renesančního mistra a špatně se snáší s neskladnou dvoumetrovou postavou. Stejně jako já má Eda krátký horní ret a jeho profil je něžný, když se snaží udržet ústa sevřená, a zakrýt tak ten vnější projev zranitelnosti. Z výstřihů jeho barevných svetřů se divoce derou kostkované límce, obrovské boty se nevázaně snoubí se špatně střiženými džínami a já se nestačím divit, kolik v sobě velká tělesná přitažlivost zároveň nese odporu. Když se Eda vykoupe, vypadá jako pokrytý prachem a má uštvané oči.

Našli jsme překvapivě rychle místo v rybí restauraci, kam chodí utrácet podezřelá mládež. Mají tam na zdi reklamní obraz z konce 19. století: na zeleném vltavském břehu vytahují rybáři sítě před zraky krásných prادلů a dvou chocholatých strážníků. Děje se tak pravděpodobně v Podskalí – už nežije nikdo, kdo by Podskalí pamatoval. Tolikrát jsem se chtěla projít na protějším břehu starým Zlíchovem, až ho konečně zasnouvali. Je mi to líto, mám Prahu ráda hlavně pro to, čím přestává být.

Upozornila jsem Edu na ten obraz a chystala jsem se mu vyprávět, proč jedu zítra do Záhoří, ale náhle se nad námi vynořila hlava uměleckého vedoucího jedné vokální skupiny, kterou Eda vysoce hodnotí. Vysvětlil nám, že příští program bude kombino-

vat se zadní projekcí, žádal, zda může přisednout, a jeho dlouhé prošedivělé vlasy mu zanechávaly na ramenou závěje lupů. Letmo pozdravil Edu a posadil se. Mne asi vůbec nepostřehl, nasadil si brýle, objednal víno a zahleděl se do fasciklu faktur. Přirozeně mě takové chování uráželo, ale ta tichá vtíravost vnesla mezi Edu a mě spiklenecké napětí. Už se nedalo mluvit o ničem důležitém.

„Proč pořád nosíš pánské hodinky?“ ptal se Eda a přikryl mi hezkou dlaní hřbet ruky.

Těžké elegantní hodinky nosím, co se známe. Jsou po otci. Užil si jich sotva půl roku a nikdy se nenaučil jejich automatiku ovládat.

„Připadám si v nich křehká.“

Položila jsem ruku na jeho, a tak jsme nepohodlně seděli jako při dětské hře, kdy on by měl připojit svou dlaň a já vytáhnout tu spodní.

Vinárna byla malá, občas někdo upadl na náš stůl, a tak zakouřená, že vrchní nechal nastálo otevřené dveře, a zatímco jimi odcházel dým, dovnitř se valila mlha hustá jako suchý led.

„Je to možné, taková mlha začátkem září?“

Umělecký vedoucí vzhlédl, ale ani teď se nepodíval na mne, nýbrž směrem ven a vrátil se k práci. Za chvíli jsem si nebyla jistá, zda vůbec existuji.

Když jsme tápali ke mně domů oranžovými kužely světél, ztratila jsem poslední možnost říci, že bych dnešní noc strávila raději někde jinde než u sebe doma, a když, tak sama.

Myslím, že se Eda rozhodl vrátit pro víno a cigarety, ale nepamatuji se, proč jsem tehdy šla kousek sama Železnou ulicí, až jsem se zastavila a dívala se upřeně do jedné výkladní skříně. Za chvíli jsem zjistila, že se vlastně nedívám dovnitř, ale přímo na skleněnou plochu, vlastně v očekávání jevu, s nímž jsem se nesetkala poprvé. V poslední době se často dívám do výkladních

skříní a zrcadel. Obrátila jsem se na chvíli k náměstí, kde se daly tušit obrysy dvou chrámů, a když jsem se zase podívala do výlohy, uviděla jsem, že na mém čele zřetelně vyvstává nápis hlínkou. Nebylo možné ho přecíst, šlo patrně o nějaké východní písmo.

Přejela jsem si rukou po čele, jenomže nic na něm nebylo. Vykročila jsem naproti Edovi, ale ještě jsem se stačila ohlédnout, abych viděla, že můj obraz trvá na skle a na mém čele svítí nápis.

Ve schránce jsme našli telegram: „Přijedu devátého září, den času v Záhoří, Heřman.“

Můj bratr je opravdu takhle šetrný. Oženil se s podnikovou psycholožkou Anetou a žijí v Bratislavě na Petržalce. Když byl Heřman mladší, leštil si celý den auto, ale nejezdil v něm, protože prý neměli na benzín. Přímo z okna kuchyně vidí přes les do Rakouska. Mne celá léta nejvíc trápilo, že nemohu cestovat, ale Heřman o tom nikdy nemluvil. Je o dvanáct let starší než já. Už deset let chodí po všech doktorech i kořenářkách, protože ho v přítomnosti některých kovů svírá tlak na páteř a třesou se mu ruce.

„Je to vůl,“ řekla jsem Edovi, který má také fiata, ale jezdí s ním.

Heřman mi zkazil náladu. Před lety mi Václav vytýkal, že vždycky, když máme jet za jeho matkou do Brna, dostávám migrénu. Dnes mne bolí hlava a stoupá mi teplota pokaždé, když se mám setkat s Heřmanem a s jeho Anetou, ačkoli celkem vzato nejsou zlí ani hloupi. Jenomže mně to nestačí. Potřebuji, aby lidé kolem mne byli nejen slušní, ale i plní fantazie a smyslu pro leďabylé pohodlí, aby chápali, že ne všechno, co mají, také drží ve vlastnictví a naopak. Heřman a já jsme přesvědčeni, že ten druhý by si nad svým postavením ve světě měl zoufat. A nejvíc mě mrzí, že se k němu nedokážu chovat mile, přestože si nikdy nepřestanu považovat, jak hrdě se zachoval, když ho otec před lety, jak jsem přesvědčena, vyhnal z domu.

Chtěla bych, aby také mé srdce bylo jako velká zahrada, v níž by se všichni, které miluji, mohli pohybovat volně jako králíci, bez omezení, jen za to, že mi žerou z ruky.

V myšlenkách na Heřmana jsem se zdržela v koupelně, a když jsem se vrátila k Edovi, spal už nahý natažen přes celou postel, takže se mi jen stěží podařilo vybojovat kousek místa.

Po určité době, která se mi zdála velice dlouhá, protože můj spánek byl hluboký, jsem se probudila, aniž bych věděla proč. Eda seděl na posteli a oči mu svítily jako kočce:

„Poslouchej,“ řekl mi.

Odněkud se k nám nesl strašlivý křik. Nemohli to být ptáci, byl to mužský hlas a vyl do noci zvolna se obracející v den.

„Neměli bychom někam zavolat?“ řekla jsem.

Eda mlčel. Když jsme spolu před časem vycházeli z kina, ležel na chodníku člověk s rukou přitisknutou na srdce, kolem něho se tísnilo spoluobčané a vzájemně si odporovali v názoru, jakou polohu by měl zaujmout. Na mou žádost běžel Eda zavolat sanitku, jenomže než se vrátil, stařík se probral a čiperně odešel.

„Kam by podle tebe asi měli přijet?“ namítl konečně Eda.

Najednou se ozval motor, potom kdosi pustil nahlas autorádio a řev se ztratil v hudbě. Zabouchly dveře, auto odjelo, bylo ticho.

„Jdu se podívat na ulici,“ navrhla jsem, ale ani mě nenapadlo vstát. Eda rozsvítil.

„Musím si něco napsat.“

Vstal, pokročil ke stolu, zakopl o šňůru a dopadl čelem na roh litinového stolku. Vymyla jsem mu ránu kysličníkem, sedíc mu obkročmo na klíně.

„Když takhle nemůžu spát,“ řekl mi, „a myslím jednotlivě na každou pitomost, na hodinky, co jsem zapomněl na stole, na to,

kolik knoflíků měla naše maminka na kabátě v době karibské krize, a na kuřecí salát, co mě s ním žena poslala před několika lety do sklepa, když nechám, aby se to myslelo samo, a pak se pevně soustředím, vidím všechno, co se děje za všemi okny a u všech silnic. Vidím to naprosto přesně. A teď nevím, co se tam venku stalo. Asi všechny mé myšlenky směřují k představám, jak se kde lidé milují.“

„Ty se máš,“ řekla jsem.

VII

Když Eda v šest ráno odcházel, mlha se ještě nezvedla. Řídím nerada a špatně, i když vidím, a nebýt Heřmanova telegramu, nejraději bych cestu odřekla. Ojetou škodovku jsem zdělila. Často vypovídá službu, nejspíš si uvědomuje, jak je mi lhostejná a jak se jí zároveň bojím. Heřman s ní jezdil jednou dva měsíce a tvrdil, že takhle báječně seřízené auto ještě nepoznal. Já si v něm připadám podobně, jako když mě v dětství donutili hrát na klavír. Tehdy jsem dokázala hrát bez chyby jen tak dlouho, dokud mě nezaskočilo překvapení: já, která nikdy nic neumím a nejsem schopna se ničemu naučit, hraju na klavír a moje prsty běhají docela samy po klávesách!

V tu chvíli bylo všechno ztraceno – zadržela jsem se a už jsem nedokázala plynule pokračovat.

V autě bohužel nabývá zlověstných rysů hra, která moje pianistické neúspěchy provázela. Ve skutečnosti jsem totiž chybu sama přivolávala a stačilo k tomu zavadit o pomýšlení: Jestliže se spletu, stane se něco strašného.

Když se opatrně sunu po dálnici, všímám si všech, kdo mě předjíždějí. Jsou šikovní a auta jim pod rukama přímo ožívají, jako

každá správně uchopená věc. U nás nemohou lidé s věcmi denní potřeby zacházet jako jinde ve světě, nesmějí si je zmrzet ani rozbít. Jsou jim oddáni, nosí je z jedné opravny do druhé a slepují je průhlednými páskami. Dojímá mě to. Jednou mě předjelo velké auto a jeho řidič měl tak hrdý výraz, že jsem mu záviděla ten pocit štěstí, když vyrazil o něco rychleji.

Moje auto je mrtvé a čekám, až jednou za jízdy uslyším šramot jako ve vodovodním potrubí. Tehdy zastavím, vystoupím, zabouchnu za sebou dvířka a neohlédnu se, až se můj vůz sesype na hromadu šrotu. Můj vztah k věcem je záporný, protože jim nerozumím, a plný výčitek svědomí, protože je potřebuji. Každý rok je to horší, jak se ve mně díky osamělosti usazují návyky staré panny – učitelky. A to si troufám otci ještě po smrti vyčítat, že nerozuměl svým hodinkám a nedokázal si pustit magnetofon.

Když jsem o Vánocích jela do Záhoří a seděli jsme u večeře, snažila jsem se odpoutat od té formální a nedobrovolné slavnosti. Zabrala jsem se do sebe, a když jsem vzhlédla, spatřila jsem matku, Ottu a Heřmana, jak si mě prohlížejí s tak udiveným úsměvem, jako by se tu právě odehrávalo něco nadpřirozeného.

„Takhle sedával tatínek,“ upozornil mě Otto. V tu chvíli jsem si uvědomila, kolikrát jsem viděla otce sedět u stolu v poloze, kterou jsem teď zaujala zcela bezděčně: s hlavou sklopenou do talíře, s levou rukou opřenou zespodu o pravé koleno, většinu času hluchého a nepřítomného.

Od té doby jsem se začala pozorovat, ale jak čas uplývá, jsou otcova gesta stále mlhavější a já se už nepamatuji téměř na žádné z nich.

Nikdy jsem otci neodpustila, že se stal učitelem, a nikdy jsem se nedozvěděla, zda se jím stal rád, z lenosti, z nedostatku sebe-

vědomí, jakou úlohu v tom sehrála doba smýkající s ním nahoru a dolů, či on sám, anebo zda mu snad (stejně jako mně) připadalo nemravné stát se třeba hudebníkem, k čemuž měl nepochybně vlohy.

Myslím, že věřil, že člověk má chodit každý den do práce a vyjít šedé stránky života odevzdaně jako obědy v závodní jídelně. Na úplnou svobodu má ovšem nárok, ale až odpoledne a večer. Nevím, zda měl rád děti – myslím, že vlastně patřily k těm horším stránkám školy. Ale to, co říkal, bylo zajímavé pro něho i pro ně.

Těsně před jeho odchodem do penze jsem strávila hodinu v jeho třídě. Vykládal češtinu trochu nosovým hlasem, s neodnaučitelným moravským „i“ měkkým jako myška, přecházel jako na divadle, hrdý na svůj pěkný zevnějšek, a přednášel s bezvadnou dikcí, bez přímého kontaktu s dětmi. Ty se tvářily dospěle, pozorně ho sledovaly a ve třídě panoval jakýsi badatelský duch.

Odjakživa byli v mé rodině samí učitelé, a není mi jasné, jak se právě mně dokázalo také tohle nadání vyhnout, když i můj bratr dokáže srozumitelně každému vysvětlit, co má na mysli. Pokud jsem nucena vyložit sebejednodušší názor, obvykle přede mnou vyvstane jeho komplexnost v tak oblodné změti protikladů, že je lepší mlčet. Za žádnou cenu jsem nechtěla být učitelkou, ale na filozofické fakultě bylo volno jen na pedagogických oborech. Poslední rok jsem musela učit několik hodin francouzštinu na tomtéž gymnáziu, kam jsem kdysi sama chodila. Za mé přednášky mě na fakultě známkovali. Chtěla jsem vyložit jakési mluvnické pravidlo, ale nepodařilo se mi je vydělit z jemné tkáně francouzské gramatiky, odbíhala jsem od tématu a byla jsem nudná k smrti, když se přihlásil nějaký chlapec a položil mi prostou a logickou otázku. Nedokázala jsem na ni opovědět a myslím tím, že i kdybych to uměla, mlčela bych. Sadistické ovzduší školní třídy mě

ochromilo do té míry, že jsem začala studenty pokládat za nebezpečné protivníky, před nimiž je zapotřebí utajit pravdu za každou cenu.

Otcova sebejistota pro mne představovala stejnou záhadu jako jeho obleky visící po čtvrt století na téměř ramínku neporušené, jako by je nikdy nebyl oblékl. Na koho jiného mám svést, že mi připadl únavný úkol stát uprostřed světa, v němž byly všechny hodnoty prohlášeny za rozpadlé?

VIII

Ještě před pár lety míval Václav modročerné vlasy, neobyčejně silné, a rostly mu tak rychle, že jsem mu je musela stříhat každých čtrnáct dní. Když dopadaly na koberec, svíjely se jako nepřátelský démon. Nikomu, ani Edovi jsem nedokázala vyprávět, že mne Václav bil a že mě jeho urážky zasahovaly tak přesně a pravdivě, že jsem se, dříve než domluvil, často sesula ze židle a doplazila se do kouta za záclonou, kde jsem hodiny skučela a hlas se mi propadal a lámal. Václav měl divnou moc, ale čerpal ji výhradně skrze někoho jiného. Určití lidé se mu začali podobat, stejně se oblékali a napodobovali jeho záliby. Zdálo se jim, že obrazy mají v jeho společnosti jasnější barvy, hudba proniká do duše jako dýka a verše dostávají smysl. Každý okamžik byl zázrak a věřila jsem, že mne bez něho čeká jen šed'.

Poznali jsme se koncem mých studií, když jsme společně s dalšími uprchli z nedobrovolného politického semináře na pivo. Musel být na fakultě stejně dlouho jako já, ale z nevysvětlitelných důvodů jsem ho nikdy předtím nepotkala. Nikoho nepustil ke slovu, vůbec se mi nelíbil, a kdykoli jsem na něho myslela, udivovalo mne, že

mluvil česky, protože jsem se na něho nikdy nepřestala dívat jako na cizince. Na tváři měl jizvu, jako by ho sekl nožem, ale nikdy o ní nemluvil. Teprve jeho sestra mi prozradila, že díky vrožené vadě prodělal v dětství sérii plastických operací.

Té noci mě probudilo cosi jako rána do břicha. Stála jsem pak v županu u okna, lil ze mne pot a pozorovala jsem uhranuté seskupení tří aut, dvou popelnic a hromady suti na dvorku. V protějším okně nějaký muž rozsvítil, natočil vodu a pomalu pil s pohledem upřeným do zdi. Kdyby modré a žluté auto bylo možné posunout blíže k červenému, svírala by hrot šipky. Nespavec v kuchyni zhasl.

V tu chvíli ve mně explodovala infekce. Poznala jsem, že musím Václava vidět, že ho musím vidět za každou cenu, přestože mi něco říkalo, že touha bude v tomto případě silnější než skutečnost. A tak jsem druhý den šla za ním jako na porážku, zůstala s ním šest let a dodnes nevím, jestli je chytrý, nebo hloupý, nepochopený, či bezbranný, a už vůbec nevím, čím jsem pro něho byla a zda mu chybím, zda jsem ho milovala a jestli byl se mnou šťastný.

Když jsem od něho odcházela, řekl, že už mě nechce nikdy vidět, a obětoval celou řadu věcí z naší společné domácnosti a tu část úspor, kterou jsme uložili na mé jméno, jen aby mne už nemusel potkat. Peníze jsem utratila bez nejmenších výčitek – bylo to odstupné za všechna ponížení a bolesti, které jsem musela snášet, a protože Václav rozhodně nebyl žádný boháč, přišla ho jeho tyranie celkem lacino.

V garsonce na Vinohradech, kde jsme bydleli, měl pověšen Raffaelův portrét, který mi nic neříkal, ale poslední dobou na něj často myslím. Pozadí tvořilo chladné nebe, jasné a tvrdé nad zelenavou pustinou. Šlechtic na obraze byl mladší než my, nebylo mu jistě ani pětadvacet. Byl krásně oblečen, bezpochyby nejen

z ješitnosti, ale i proto, že poddaní ho právě takto chtěli vidět, v kožešinách a se šarlatovým kloboukem na hladkých vlasech. Ten mládenec se uměl bít, byl k tomu vychován, a měl ledové oči a úzké pootevřené rty, jimž vzdálenost od chřípí dodávala nadřazenosti, ale malé měkké ruce. Nepochybně ostřeji viděl, lépe slyšel a milování mu říkalo mnohem víc než nám.

Myslím, že to byl Raffael sám, protože Václava kdysi uhranul příběh: někteří světci na vatikánských freskách měli tvář Julia II. Tu noc, kdy papež zemřel, vytloukl mladinký Raffael z omítky všechny tváře, které byly jeho obrazem, a klidně doma čekal, až bude zvolen příští mecenáš. Jeho žáci roznesli do rána zprávu o mistrově prodejnosti.

„Ale kdo zná dnes jména těch žáků?“ ptal se Václav.

Nevím, nač vlastně to poučení vztahoval, protože sám trávil skoro všechn čas doma s pohledem upřeným do zdi, a pokud měl nějaké praktické schopnosti, pak se tehdy neprojevil.

Opustit ho bylo těžké, ale konečným impulsem nebyl ani tak můj vleklý poměr s Edou, jako spíš strach. Když totiž Václav někdy v noci přišel domů a rozsvítil, zdálo se mi, že mě přišel zabít.

„Bojím se, že mě chceš zabít,“ řekla jsem mu jednou nad ránem.

Tehdy už takové řeči nic neznamenalaly a Václav jim obvykle nevěnoval pozornost, ale tentokrát řekl:

„Co tě napadá, vždyť já tě miluji,“ a když mě pohladil po zádech, přejel po mně mráz.

Ten rok, co jsme se vzali, zemřelo skoro naráz několik známých, většinou docela mladých. Byla to úplná epidemie zhoubných nádorů a leukémií, mrtvic, nepodchytitelných žloutenek a zápalů plic. Jednoho herce přejela tramvaj, kdosi spáchal sebevraždu ze strachu, že bude dlouho umírat na rakovinu, ale ukázalo se, že žádnou neměl. Dříve lidé v takových chvílích vídali pršet krvavé

kroupy. Dodnes to období spojuji s Václavem, s jeho neplodným bděním u vinohradského okna a s vyčerpáním, které mě opouštělo, jakmile se na několik dní vzdálil.

Nevím také, jak se ocitl ve své rodině. Byli to hodní lidé, jejichž počet se všelijak obměňoval v polorozpadlé vilce na brněnském předměstí, pospolití jako štěnice, kochali se řevem svých dětí a těšilo je trávit volné chvíle na jedné hromadě. Václav byl bůh vyslaný do hlavního města na studia.

Protože moji rodiče odmítali vzít náš sňatek na vědomí, strávili jsme jednou v Brně o prázdninách tři neděle. Nejdříve se mi tam líbilo, ale posledních deset dní jsem přestala spát a začala jsem úporně zvracet.

V Praze se mi pak rychle ulevilo – ukázalo se, že příčinou byla otrava světem, který se mi snažili vnutit Václavovi příbuzní. Zdálo se mi nespravedlivé, že já jsem tak alespoň pocítila jeho jedovatou existenci, zatímco oni můj svět a mou pravdu odmítali vůbec vzít na vědomí. Každou minutu na mne tehdy v Brně ze všech koutů dopadaly kartáčové střely: nemám prý jíst kyselá jablka a moje kočka tloustne a nemám jí prý kupovat drahý salám. Václav teď nemá čas, jelikož odpočívá, a do omáček nepatří tolik pepře. Čelit útoku není zdaleka tak obtížné jako bránit se dobře míněným radám.

Nejhorší byly ale dny, kdy jsem se nemohla dočkat, až se schovám s knihou do svého pokoje, a na prahu se ukázalo, že švagrové odsunuly nábytek od zdi a holdují úklidu. Jednou jsem se proto rozplakala: vždyť pro ně byla skříň jen hromadou stlučených prken a postel podložkou na spaní a nijak jim nezáleželo na tom, zda stojí o metr blíž nebo dál.

Václavova matka byla tak hodná, že by možná položila svůj život za můj, ale v jejím smeččení jsem rozpoznala nesouhlas s principem snění a zahálky. Nakonec jsem nemohla pozřít nic, co ona

nepřipravila, aniž by se mi obrátil žaludek. Věděla jsem, že kdyby mohla, strhla by mne na svůj břeh, kde se lidé obklopují všelijakými přístroji a horami kompotů, aby měli námět k rozhovoru, a kde jsou láska i krev regulovány jako potůčky v nížině.

Vážili si mé vzdělanosti, a proto mi nadělovali k Vánocům historické romány, které nevypovídaly o době ani o autorově nitru, leda tak o čísi slabomyslné potřebě popisovat papír. Za co mě to mají? zhrozila jsem se pokaždé.

„Vždyť je to pravda,“ smál se mi později Eda, „jestliže tě oni vidí jako Julinku Vlachovou, co čte Kaplického, pak jsi přinejmenším v jejich očích právě taková.“

Nakonec se zdá, že oproti mému neplodnému tčkání, jemuž sama nerozumím, je všednost mé tchyně věčná. Nakonec zaplat pánbůh, že vůbec existuji v očích jiných – a dokonce tak kulatých a dobrosrdečných – lidí.

Moje tchyně si nikdy nesesla, a to mne mrzelo, neboť jsem ji chtěla pozorovat a třeba se i zeptat, kde se u nich vzal ten divný mládenec se srostlým obočím a věčně zvlhlými dlaněmi, obdařený fotografickou pamětí a řadou dovedností, které zjevně nesloužily k pozemským účelům, člověk, který svou převahu považoval za natolik samozřejmou, že ji nepotřeboval před světem prokazovat prací.

Jednou mi vyprávěl o sousedce, bývalé majitelce vilky, v níž bydleli. Ta žena se krásně oblékala a občas ho s sebou brávala na koncerty, při nichž teatrálně zavírala oči. A jednou, právě když se asi desetiletý Václav poddal té chvíli, vdechoval její parfém a plně se ponořil do hudby, první houslista jako by klopýtl a vynechal několik taktů, což bylo tak zřejmé, že sálem proběhl šum. Víím, že na cokoli později Václav vztáhl ruku, obrátilo se ve zmar, a dodnes ve mně přežívá obraz hubeného dítěte s tváří lehce znetvořenou

plastickými operacemi, jak se pokouší zlehka dotknout loktem své sousedky.

Teprve nedávno mne napadlo, že se mě manžel bál mnohem víc než já jeho. Nedovedu si dobře představit, proč by mě byl jinak nutil, abych napsala všem svým přátelům list, v němž odmítnu nadále se s nimi stýkat. Některým jsem se později omluvila, ale na jiné jsem asi zapomněla, protože mnozí lidé mne dodnes zdraví s údivem a rozpačitě. Také jsem se nechala na dva roky uvěznit doma a skoro jsem přestala docházet na fakultu, odkud mne málem vyhodili, ale tehdy jsem se neptala, proč to Václav všechno dělal.

Čas od času se s ním pokouším navázat lhostejný poměr a jednou provždy ze sebe smýt náš vztah. Naposledy jsem ho potkala přede dvěma lety v Praze a vedli jsme opravdu zajímavý rozhovor. Václav se najednou zeptal:

„Proč jsi odešla? Vždyť já bych tě nikdy neopustil.“

„Toho jsem se právě bála,“ odpověděla jsem a rázem mezi námi vyrostla divoká zášť jako bytost ze starých mýtů.

To všechno mi vytanulo teď, ve chvíli, kdy jsem omylem dala znamení a odbočila z dálnice směrem do Brna. Už se nedalo nic dělat, musela jsem se aspoň pokusit. Zastavila jsem u první telefonní budky v naději, že se stejně nedovolám, ale nefungovala, a tak jsem se rozjela na Václavovu adresu smutným, zbořeným Brnem.

A když jsem se přiblížila k vilce, vyšel proti mně on, stále nepřijemně modrovlasý a temný, šel, jako by přinášel prorocství, jenže vedl psa, úplně malého, téměř kapesního pekinčička, který si po právu vysloužil přízvisko smeták. Pán i smeták se zakomponovali do širokoúhlého formátu mého předního skla a já jsem si je prohlížela. Minuli mé auto, jako kdybych byla neviditelná, a zatímco se

vzdalovali, krotila jsem touhu vystoupit, běžet za Václavem a bít ho do hlavy. Stále mne cosi ponouká dělat ostudu, i když přitom zároveň toužím hlavně zmizet a splynout jako stéblo trávy, a zejména Václavova netečnost, sebeláska a krutost mě nenechávají na pokoji, jako by ta podivínská povaha odrážela všechno, co bych mohla dokázat, a nikdy nedokážu.

Pak jsem si všimla, že jsem přijela z nepovoleného směru, a chystala jsem se zmizet, jenže když jsem otočila klíčkem, ozval se strašlivý zvuk zadřeného motoru a Václav se ohlédl. Z jeho vilky vyšla sotva sedmnáctiletá dívka, políbila ho na tvář, převzala od něho psa a podala mu džbán na pivo. Václav jí cosi vysvětloval a pomalu se vracel mým směrem. Zastavil se těsně před autem a upřeně pozoroval, jak v něm ztuhle sedím za volantem jako v konzervě.

Pak pokračoval v cestě a zapadl do nejbližší pivnice. V tu chvíli se roztrhly mraky, vyšlo slunce a bodlo mne do očí.

IX

Trvalo poměrně dlouho, než jsem pochopila, že projíždím už potřetí přes tutéž křižovatku a že bez cizí pomoci se z Brna zřejmě nedostanu. Náhodný chodec mi slíbil, že mi ukáže cestu, pokud ho zavezu do kdysi kvetoucí restaurace pod Špilberkem, ale když jsem mu vyhověla a vystoupila zároveň s ním v ulici, kde to vypadalo jako po náletu, nebyla jsem o nic chytřejší. Chybí mi smysl pro orientaci a odjakživa si připadám, jako kdyby mi zavázali oči a zatočili se mnou.

Vůbec se mi nechtělo obědvat v hotelu, kam mířil ten brněnský tatík. Bylo to totéž, jako jít plakat na hrob. První jaro po převratu jsme si tam totiž vyjeli s Edou a pár dní se skrývali před jeho

rodinou. Jednoho rána jsme seděli na hotelové terase, pozorovali zbořenou ulici, kde od té doby nikdo ani nepřeložil cihlu, a připadalo nám, že jsme přežili válku. Viděli jsme, že nás další události nevyhnutelně zklamou, ale já jsem nosila světlé šaty, právě začínalo léto, vítr nám odnášel ubrousky a byli jsme šťastní. Hotelový pokoj měl číslo tři sta dvanáct. Chtěli jsme se jít opalovat, ale sotva jsme v předměstském háji stačili roztáhnout deku mezi ostatní výletníky, spustil se déšť a šuměl v rododendronech a mladém listí, zatímco my jsme seděli v autě a stěrače rytmicky odměřovaly poslední okamžiky společné neděle.

Chtěla bych věřit, že dokonalost a nekonečno spočívají právě v zeleni té chvíle, a bolí mne vědomí, že po tolika nedokonalých příhodách ji s Edou už těžko znovu prožijeme.

Požehnaných míst je málo a většina prostředí není nijak příjemná. V cizině to prý není o mnoho lepší. Ale skutečná tíseň vystupňovaná k panice se mě zmocnila jen na dvou městských dominantách: na bělehradském Kalemegdanu a na Špilberku, kam jsem se sáčkem jablek v ruce po chvíli dorazila.

Nikdy nepochopím, proč se ti prý daleko citlivější a pravdivější kočovníci zastavili právě zde, když přinejmenším kouzelníkům muselo být jasné, že na tak děsivém místě se nic nemůže příznivě rozvinout. Představuji si, že se kmen strachy skutálel ze Špilberka, kde raněný ochromeností zůstal a založil tu bezvodé město, z něhož málokdo dokáže uniknout pro jeho ošidnou a tupou příjemnost.

Bylo mi sotva patnáct, když tu můj bratr slavil zásnuby s Anetou, jejíž slovenští rodiče tu tehdy přijali vysokou funkci. Otec nechtěl přijet a já jsem tolik toužila zůstat s ním sama doma, že jsem odmítla jet také. Ráno mi dal nějaké peníze a řekl, že se vrátí

pozdě v noci. Měla jsem před sebou svobodný den. Pustila jsem si gramofon a slavnostně se oblékla do matčiných šatů. Těšila jsem se, jak zítra budu rodičům lhát: ne, nepůjčila jsem si vaše šaty ani vaši kravatu. Nepila jsem pivo a nevzala jsem vám z kapes peníze. Ráda jsem kradla a vůbec jsem se nestyděla, když vyšlo najevo, že to vědí.

Potom jsem prochodila celý den v matčiných šatech po městě a toužila jsem potkat někoho známého. Když se mi to bezmála podařilo a proti mně vyrazila skupina spolužáků, ukryla jsem se do průjezdu. Pak jsem se usadila na Ledeburských terasách, dívala jsem se, jak oblohu křížují stříbrní ptáci, a hořce jsem plakala, že jsem neodjela na brněnské zásnuby.

Nikdy mě to neopustilo. Odjakživa cítím, že někde se odehrává slavnost, na niž mě nepozvali, a snad jen pár dní při převratu nebo pár měsíců s Eduardem to bylo lepší. Pamatuji se, že Václavova sestra se jednou rozplakala na silvestra při pohledu na estrádní program v televizi: záviděla hercům jejich blyštivé šaty, šampaňské a konfety a nedala si vysvětlit, že jsou za své veselí placeni a že pořad byl natočen v červenci a všechno je to podvod.

Pokaždé, když se mě později známí ptali, proč nezkusím napsat ještě nějakou hru, říkala jsem, že mne nic nenapadá.

Předehtu měsíce jsem napsala náhodou. Kdykoli Václav odjel z Prahy, zmocnila se mě úleva a dostavil se příliv sil. Potřebovala jsem si také dokázat, že jsem lepší než on. Ještě mi nebylo pětadvacet a chtěla jsem být slavná.

Tenkrát se mi zdálo, že letím balónem nad Kinského sady ve společnosti prezidenta Masaryka a Stevena Spielberga, v jehož filmu mám hrát malou, ale důležitou úlohu. Prezident se vlídně usmíval, popíjel víno a nadšeně hovořil o přednostech letostrojů

lehčích vzduchu, zatímco jabloně, zvonky a kopretiny ubíhaly tak nízko pod námi, že občas škrtały okvětím o proutěný koš. Spielberg si posouval ukazováčkem brýle ke kořeni nosu.

Má touha po velkém světě je tím vášnivější, čím pečlivěji ji skrývám a čím hlasitěji tvrdím, že mi záleží jen na nejprostších věcech. Hra, s níž jsem vyhrála literární soutěž a jíž se tak energicky podjala Věra Kalabisová, vznikla jen proto, abych ohromila nejprve Václava, pak svou rodinu a nakonec všechny ostatní. Pokud jde o Václava, ani ji myslím nečetl.

Když jsme s představením Přede hry vyjeli do Paříže, seděly jsme s Věrou několik hodin na terase kavárny Les Deux Magots, ačkoli nám bylo jasné, že pak nebudeme mít na večeři. Najednou přišel Peter Brook a posadil se k vedlejšímu stolku. Kavárna nebyla daleko od sklípku, kde jsme hráli, a kdybychom se s Věrou zvedly a šly ho pozvat, možná by přišel. Jenže pro mne bylo pomyšlení, že by se díval na mou hru, třebaže by jí nerozuměl, naprosto nesnesitelné a Věra našťestí seděla zády k němu. Nevedla mne skromnost, říkala jsem si, že aspoň génius musí poznat, že jde o podvod. Když jsme se později zvedly, Věra se otočila a řekla: „Ježíši, nesedí támhle Peter Brook?“

Odpověděla jsem klidně: „Asi ano, a co má být?“

Věru má neurčitost zmátla a byla jsem zachráněna. Uplynul měsíc. Stalo se mi, že jsem přešla tramvaj o tři stanice, protože jsem se zasnila do neuskutečněného rozhovoru s Brookem, v němž jsem se mu se vším svěřila.

Ale moje milá, on je to vždycky tak trochu podvod, smál se a díval se mi přitom vlídně do očí.

Eda mi nevěří, že jsem o své hře nikdy nemluvila s profesionálními dramatiky a spisovateli. Neřekla jsem mu, že jsem o ní nemluvila s nikým, že jsem dokonce ani Věře nebyla schopna vysvětlit, co mi na její inscenaci vadí. Když mne pozvala na zkoušku, seděla

jsem v první řadě bez sebe studem za ty nepřírozené věty, které herci skřehotali z nízkého jeviště – to přece nemohli být ti lidé, na které jsem tolik měsíců myslela. Slyšela jsem bohužel, že herci nejsou tak špatní, jak mi Věra tvrdila, že takový text by nezahrál nikdo, ani ten nejlepší. Že to nejsou herci, kdo mění smysl, neboť smysl zůstal někde na půli cesty mezi mnou a jimi. Poprvé a naposledy jsem tehdy zvedla ruku, abych to Věře vysvětlila. Obrátila ke mně ptačí tvář rozdivočelou tvorbou a já jsem pochopila, že pravda je horší a já ji nesmím vyslovit: že Věra tu nacvičuje s několika opicemi pozérský nesmysl; že by na to mohla přijít i sama, kdyby nebyla tak posedlá touhou zakroutit krk každému přirozenému nápadu, a protože v mé hře žádný takový není, mýlí ji, že jí odpadá práce. Že odjakživa nesnáším režiséry, kteří nutí herce takzvaně se obnažovat prostřednictvím dloubání v nose a odříkáváním monologu v posteli pod peřinou. Že vůbec nesnáším ženské, které režírují divadlo, ale ze všech hus, které se realizují na malých scénách, nejvíc nenávídím ji.

Bylo to strašné a už se to nedalo zastavit. Do projektu byl zapleten volný čas a peníze nejméně deseti lidí a ti úplně vážně nahlas mezi sebou rozebírali, co jsem myslela tím i oním, byli ve všech případech vedle a nebyla to jejich vina.

Napsala jsem fantastické drama plné slavných lidí, v němž dusali stříbrní lvi na koních po opukovém nádvoří, a snažila jsem se dát mu rytmus zmizelých časů, v nichž si lidé dokázali spočítat, jak bude vypadat celý jejich život. Když jsem si během zkoušek hru četla, nic z toho tam nebylo. Věra ze mne nedokázala vypáčit, co si myslím, a tak jí možná ani nezbývalo nic jiného než nechat skákat herce po židlích, vyrážet podivné zvuky, a kdyby jí to dovolili, třeba i močit do publika. Přes to všechno jsem po premiéře byla pár dní šťastná a dodnes nechápu, jak se mi podařilo vůbec něco napsat.

Od které chvíle pluji se zhasnutými světly? Když jsem stála na Špilberku a pozorovala nitky babího léta letící nad Brnem, znovu se mne loktem dotklo přání vyprávět své sny.

Nejtajemnější na světě je bílý, nepopsaný list.

X

Otec měl ve škole kolegyni, s níž ho pojilo něžné přátelství. Pocházela z rodiny tak bohaté, že po všech válkách, převratech, reformách a konfiskacích zůstal v jejím vlastnictví ještě malý palác. Betka byla silná v bocích, ale měla líbeznou tvář a vyprávěla podezřelé příběhy, při nichž šel mráz po zádech.

Její matka Barbora se před válkou provdala za ředitele Ringhofferovy automobilky. Na samotného Ringhoffera se dobře pamatovala, protože k nim často docházel a nosíval tmavé zimníky a staromódní tvrdák. Po válce byl deportován do Sovětského svazu, aby tam svými odbornými znalostmi napomáhal lidovým zájmům. A tam beze stopy zmizel.

Začátkem padesátých let se Barbora vracela přes Karlův most domů. Nebylo nijak pozdě, ale lidé večer nikam nechodili, takže ulice byly liduprázdné. V tu chvíli šel proti ní Ringhoffer. Když ji míjel, lehce nadzvedl tvrdák a pokračoval v chůzi. Byla si jista, že to byl on, a na tom, že si nepřál být zdržen, nebylo vlastně nic divného. Betka se o tom dozvěděla u večere, když její matka řekla:

„Vrátil se Ringhoffer.“

Její otec rychle telefonoval Ringhofferově dceři, ale ta všechno rozhodně popřela. Zavolala jim pak až za pár let, kdy jí oznámili, že přibližně v té době Ringhoffer v Rusku zemřel.

Otec se nemohl podobných příběhů nabažit, i když jim myslím úplně nevěřil. Velmi se zapíral, když se ve škole stále musel držet faktů, a zřejmě mu to občas vadilo víc, než když se musel držet lží, které režim jako fakta předkládal. V každém případě ho trápilo, že dětem nemohl říkat všechno, co by si přál, ovšem za žádnou cenu by ze školství neodešel. Kam také? Betce doba ublížila mnohem víc, a přitom neměla k tomu, co musela v hodinách občanské výchovy a ruštiny říkat, vlastně vůbec žádný vztah. Ačkoli otec nikdy nezvyšoval hlas, přece jsem ho jednou slyšela křičet. Tehdy jsem tajně vyslechla, jak Betce do telefonu rozčileně říká:

„Nemůžeš aspoň na vteřinu přestat lhát?!“ a na druhé straně bylo slyšet obranný smích.

Co mezi nimi skutečně bylo, věděla samozřejmě jen má matka. Betka měla čtyři děti, utrápila dva muže k rozvodu a pěstovala doma spiritistické seance. Jednou mi ušila ošklivé květované šaty a nedávno jsem doma našla její fotografii v balíčku spolu s obrázkem naší rodiny a s ustríženými Heřmanovými vlasy. Betka na ní seděla nahá ve vaně společně se dvěma svými dětmi.

Těsně za Prostějovem mi vběhl pod kola pes. Nebyla to moje vina. Skákal po chodníku vedle skupiny chlapců a dříve či později by asi dopadl stejně. Chtěla jsem zastavit a dětem s ním pomoci, ale proud aut to nedovolil, takže jsem zaparkovala dobře o půl kilometru dál a udělalo se mi špatně. Zastavil se mi dech a v hrůze, že ho nikdy už nenaberu, jsem si vzpomněla, jak jsem se, sotva osmiletá, probrala z nepříjemného snu a běžela přes celý byt k bratrovi do postele. Heřman tehdy rozsvítil, vyděšeně si mě prohlížel a zeptal se mě: „Julinko, co to máš na čele?“

Přejela jsem si čelo hřbetem dlaně a ucítila skřípot vlhkého jílu.

„Máš tam něco napsáno,“ zaslechla jsem ještě, než jsem mu usnula v náručí.

Ráno jsem se probudila ve své posteli. Heřman si mne u snídaně dlouho prohlížel, ale nic neřekl. Toho rána zmizel náš pes. Krásného a jistě drahého baseta dostal otec darem od Betky, a třebaže vlastně neměl zvířata rád a první rok na něho nepřestal nadávat, postupně si zvykl tak, že nikomu z nás nedovolil, abychom s ním šli na procházku.

Heřmanovi bylo tehdy devatenáct a rozhodl se, že bude úspěšný a bohatý. Otec mu vyčítal, že tomu obětuje své nejlepší vlastnosti i citlivost. Byla to nepřijemná doba – otce tehdy přeřadili z gymnázia na základní školu, a to ještě jen za cenu potupného prohlášení. Heřman měl za to, že když přistoupí na všechno, co tehdy moc požadovala výměnou za prestiž a peníze, nijak mu to neublíží. Pamatuji se, jak tehdy vypadal: měl ledové oči a úzké rty, jimž vzdálenost od chrýpí dodávala nadřazenosti. Ve vzduchu už dlouho visela roztržka.

„Kde je Fanda?“ ptal se otec po psovi, sotva vešel do kuchyně.

„Nevím,“ odpověděl Heřman.

Prohledali jsme celý byt a zavolali na policii. Na veterinárním oddělení nám řekli, že ráno utratili baseta, jehož popis odpovídal. Běhal sám po ulici a přejelo ho auto. Znamku měl utrženou a už ho odeslali. Myslím, že toho dne byla neděle, protože nikdo z nás nevyšel celý den z domu.

Když otec domluvil s veterinářem, nasadil si brýle a začal něco hledat v knihovně. V tu chvíli jsem si všimla gesta, které matka za jeho zády vyslala k Heřmanovi, který sklonil hlavu jako na znamení souhlasu. Nikdy jsem od té vzpomínky nedokázala oddělit představu Betčina bílého těla ležícího naznak a otcovy šedé hlavy spící v jejím klíně, neboť ten obraz se vynořil už předešlé noci a opakoval se, kdykoli jsem později viděla Heřmana a matku pohromadě.

„Heřmane,“ řekl otec, aniž se ohlédl, „to tys byl ráno venku? To ty jsi nechal v zámku klíče?“ A když bratr znovu přikývl, vyzval ho, aby s ním odešel vedle. Podle všeho mezi nimi proběhl klidný rozhovor, následkem něhož se Heřman druhý den odstěhoval a později odešel do Brna studovat techniku.

Basetovu známku jsem téhož večera našla v matčině peněžence, když jsem v kapse jejího pláště byla krást peníze na kino.

XI

Strávila jsem v Záhoří mnoho prázdnin, a přesto dodnes netrefím do ulice, kde bydlí otcův švagr s mou matkou. Původně se jmenovala Patrice Lumumby, ale po revoluci ji přejmenovali, a protože nevím, jak se jí dnes říká, nemohla jsem se ani zeptat na cestu. Jezdila jsem nazdařbůh vilovou zástavbou, kde to vypadalo jako v království barometrů, jelikož skoro na každém zápraží seděl stařík, vyhříval se v zářijovém slunci a užíval nejplodnějšího podzimu posledního půlstoletí.

V Záhoří mého dětství tvořila ulice Patrice Lumumby okraj města a vyjížděli jsme z ní na kolech do lesa. Dnes čelí vilky bloku paneláků, v Záhoří ležela sovětská posádka a poznamenala zdejší život podivínskými výstřelky. Vojáci chtěli pít vodu ze stejného zdroje jako domácí, báli se, že je někdo otráví, ale pramen nestačil. Můj strýc Otto začal tehdy kopat studnu, ale přestalo ho to bavit, když v lese za Záhořím začali stavět raketovou základnu. Řekl, že na tu chvíli to nestojí za to. V posledních letech zbyly z minulosti jen poničené lesy, paneláky, v nichž kdekdo odmítá bydlet, a teplá voda tekoucí dvakrát týdně.

V anglickém parku ale stíní kaštany estrádní pavilon, o kus dál tlumeně pinkají míčky o rudou antuku, za plotem teče mělká

Bečva a vyhýbá se kamenům. Odtud pocházejí první fotografie mého otce a jeho sestry Bohunky. Záhoří si uchovalo původní tvář, ta se ale propadá jako Forum Romanum. Konečně jsem našla správnou ulici. Otto i má matka vyšli z domku, jako by zároveň přišlo a svítilo slunce, a byli velice staří.

„Přivezlas Jarouška?“ ptal se Otto.

Otevřela jsem kufr a vydala mu otcovy ostatky.

Pak vyšel z domu ještě Heřman.

„Jedeš pozdě, Julinko.“

„Ty jsi ale zešedivěl,“ odpověděla jsem. Z otce má Heřman jen přirozenou eleganci, která mi vždycky chyběla, jemnou pleť a štíhlé ruce. Heřman je matčin, zejména schopností urážet lidi pouhým pozdravem a plnou soustředěností na sebe sama.

„Jenomže mně to sluší,“ řekl mi.

Později v kuchyni vyprávěl, jak s Anetou shánějí úvěry a prodávají předměty, jejichž účel mi zůstal skryt. Když se ve dveřích objevila matka, uvědomila jsem si, že v místnosti je zima. Šero a chlad provázely maminku, kam sahala má paměť. Otto vykutálel ze spíže kamennou urnu s odlitkem otcova podpisu, pili jsme rum a mlčky ji pozorovali.

Co otec zemřel, scházíme se málo a neradi, a ani na sebe nevzpomínáme. Po jeho smrti jsem chtěla s matkou žít, ale nedařilo se nám to. Nebyla jsem její druh, neznala jsem jemné záhyby jejích zvyků a zdálo se, že otec v ní znal někoho jiného než já. Svou sestru si vzít nemohl, a vzal si tedy ji, která byla jejím odlitkem. Matka bývala (jak jinak) učitelkou, a nebýt příhody s basetem, zdálo by se, že jí na otci vůbec nezáleží. Přesto odešla po jeho smrti do Záhoří, ačkoli měla vlastní sourozence, a když loni zemřela Bohunka, zůstala v domě s Ottou a tvoří spolu podivný mlčenlivý pár, spjatý otcovým duchem.

„Tady máte za kameníka,“ přerušil ticho Heřman a položil na stůl obálku s penězi. Zatrnulo mi, protože jsem si na placení vůbec nevzpomněla. Obálka ležela na stole a nikdo se k ní neměl.

„Julinka to má nejlepší,“ řekl najednou Otto, „ta může ještě začít znovu.“

„Začít znovu? Vždyť jsem ještě nezačala vůbec,“ namítla jsem.

Náhle jsem z výrazu tří tváří přečetla, že mám prohráno.

„Ještě se budete divit,“ usmála jsem se.

„Ano, vždyť máš život před sebou,“ pokývl Otto, a když doléval sklenice, chvěly se mu prsty.

Ach bože, co se pamatuji, je u nás stále všechno na odchodu.

Druhý den ráno přivezl Otto na kole od kameníka šeredný podstavec a naléhal, abychom odvezli Jarouška na hřbitov. Společně s matkou se vyzbrojili chryzantémami, košťátkem a svícemi a pasovali se na doživotní strážce popela.

Když jsme odpoledne všichni stáli nad nepěkně poskládaným náhrobkem, Otto se hlasitě rozplakal a objal mou matku kolem krku, zatímco Heřman i já jsme plni rozpaků stáli opodál. Kvůli kolemjdoucím a také v nejasné naději jsem sepjala ruce, jako jsem to vídala u věřících. Otto pak ometal náhrobek, pečlivě, jako by si čistil brýle. Heřmana ani mne sem nebude mít kdo ani proč uložit.

Potom jsme jeli domů, Otto otevřel novou láhev rumu a vysvětlil mi, že se rozhodl znovu vykopat studnu.

„K čemu ti bude?“ ptala jsem se.

„Když zemřela Bohunka, nestál jsem za nic. Když už to nešlo dál, zavřel jsem se do garáže a pustil si výfuk, ale nechtěl jsem tu nechat ji,“ pokýval bradou k domku, kde má matka ve studené kuchyni chystala studenou večeři.

„Podívej, našel jsem vodu i jinde, studna by mohla být mělčí. Ale přišel bych o trávník. Takhle bude vody i k pití, bude-li třeba.

Protože v Rožnově stále sviní vodu od barevných obrazovek a to nám sem teče. Pojd' se podívat!“

Na věšáku u kůlny visela dřevěná vidlice.

V celé ulici sekali domácí trávnický, a když zadul vítr, zanesl ke mně vůni vojtěšky, páleného dříví a sobotní večere. Z oken bylo slyšet večerníček, děti plakaly, že ještě nechtějí domů. Rychle se stmívalo. Matka vyšla s Heřmanem na zápraží. Otto sňal vidlici a vtiskl mi ji do obrácených dlaní.

„Heřman to taky zkoušel,“ volala matka. „Umí to, ale nedělá mu to dobře.“

„A co ty Julinko?“ ptal se Otto.

„Já nevím.“

Vykročila jsem zešeřelou zahradou, zavřela jsem oči a po chvíli mi síla z útrob planety počala ohýbat zvrácená zápěstí, stupňovala se, až konečně se prudce ohnutá vidlice zastavila na okraji trávnicku.

„Tady je to,“ řekla jsem.

XII

Všichni tři mne pak do noci přemlouvali, abych se odstěhovala z pražského bytu. Nabízeli mi peníze. Říkali, že jsem sobecká. Byli to moji nepřátelé. Odmítla jsem.

Heřman se rozzlobil, ještě v noci nastartoval řvoucí auto a vrátil se do Bratislavy. Matka se mnou nemluvila. Ráno nastal smír.

„Proč jsi se vším tak svázaná?“ ptali se mě. „Proč se nedokážeš odpoutat od starých krámů?“

„Uvedte jediný důvod, proč bych měla být jiná,“ řekla jsem. A potom jsem prosila:

„Počkejte ještě. Zvyknu si na tu myšlenku a pak byt prodáme.“

Dosáhla jsem slibu, že mohu v bytě zůstat, pokud ho budu sama platit a udržovat. Oni vědí, že to nedokážu.

Cestou do Prahy se mi zdálo, že dozrála chvíle k nějakému rozhodnutí. Když jsem pak doma rozsvítila lampu, napadlo mne, že by přece jen bylo hezké, kdyby přišel Eda s kufrem.

Zavírám oči a budím se v noci po jeho boku.

„Cos dělal celý den?“ ptám se, když ve tmě hladím jeho spánky a cítím tep ve vystouplých žilách.

„Spravoval jsem střechu a vyřezával dceři lodičky,“ řekl mi.

„A co vidíš, když se na mne díváš, srdce moje?“

„Mou duši,“ odpověděl. „Mou duši drahou.“

Venku se spustil déšť a šuměl v koruně stromů.

POZOROVATEL

I

Cítil jsem se jako sevřen v kleštích.

Připadám si stále stejně mladý a stejně trapný jako vždycky, ale přece jen, je mi jedenapadesát! Před pár dny mne chlapec přemluvil, ale ať už zůstanu naživu, nebo zemřu, bude to omyl, protože já nejsem ten pravý muž. Padl soumrak a hleděli jsme na sebe mlčky – chlapci se zdálo, že jsme spiklenci. Chtělo se mi smát. Vždycky mne na přednáškách tak horlivě poslouchal, vykazoval tak cílevědomou píli, obdivoval mne a chtěl být jako já. Pak přišel s nápadem, že odjede na španělskou frontu a s bezelstnou pitomostí mi navrhl, abych šel s ním. Nedokázal jsem mu vysvětlit, že ten boj je marný, předem prohraný, že dějiny mají své zákonitosti, že je diktuje cynický pud sebezáchovy. Řekl jsem, že člověk se má pouštět jen do bitev, které může vyhrát. Odpověděl mi, a mnohokrát to opakoval, že tak velký humanista jako já nemůže stát stranou. Přesvědčoval mne týdný a nakonec jsem už nevěděl, jak ho odmítnout. Teď jsme tedy seděli u mne doma, v předsíni zabalené kufry.

Nevypadám už nejlépe, působím ale důstojně a umím předstírat, že zaujatě naslouchám. Za dvacet let jsem se nikam nedostal a na fakultě opakuji stále totéž – co bych měl také říkat jiného? Už za měsíc chlapec objeví, že nejsem o nic starší, o nic chytřejší, že se smrti bojím právě tak jako on. Bolí mě za krkem.

Nemluvili jsme o zítřejší cestě, ale o malířství. Řekl jsem mu větu, kterou jsem si zapamatoval, když ji ke mně doneslo náhlé ztichnutí ve vídeňské kavárně Hawelka, kde jsem seděl dávno před válkou: „Život se malíři jeví dnes jinak než včera. Když si někdo myslí, že má právo na klid a pohodu, staví se mimo život. Je snadné malovat včerejšek, ale to je opisování. Přitom skoro všichni malují včerejšek.“

Řekl jsem, že nejen malovat, ale vůbec vidět cokoli jiného než včerejšek je velký výkon. Že kdyby se mi to podařilo, nepotřeboval bych malovat obraz, abych to zachytil, a byl bych prostě rád.

Chlapec řekl, že s takovými úvahami na čas skoncoval. Že dnešek je, že zítra jedeme bojovat do Španělska, protože to nemůžeme nechat jen tak.

I dnes myslím, že soumravná chvíle v mém bytě má kořeny v historii, kterou jsem zažil před válkou. Nikdy ji nechci nikomu vyprávět.

II

Má páteř byla měkká. Měl jsem ploché nohy, často mi teklo z nosu a miloval jsem griliášové trubičky. Byl jsem ale vtipný, a i když jsem netančil, míval jsem vždycky úspěch u dívek.

Mílu jsem poznal na podzim 1909, právě v den, kdy jsem se pohádal s otcem. Dostudoval jsem tehdy a chtěl jsem cestovat, prohlédnout si svět a později se rozhodnout. Otec tvrdil, že se tak jednou provždy odnaučím pracovat, a chtěl, abych odjel k jeho bratrovi do vzdálených horských lázní a pomohl mu uspořádat kartotéku místních krajinářů. Mohl mi to prostě poručit, ale místo toho snesl spoustu argumentů. To mne rozčílilo. Řekl mi, že stejně nemám žádný vyhraněný zájem a nějaká ta nuda mi pomůže ho najít. Shodli jsme se jen v tom, že mám spoustu času – zdálo se mi, že každý den může přinést něco významného, a byl bych o to nerad přišel.

Chlapci by se moje vyprávění líbilo, protože jsme bydleli v Praze, byli jsme bohatí a všechno vypadalo skoro přesně tak, jak o tom četl; jak řekl Brod: „Kdo nežil před rokem 1914, nepoznal sladkost života.“ Všichni cítili ve vzduchu úplnou změnu a naděje na ni byla

daleko krásnější než jakákoli možná skutečnost. Po ulicích jezdily omnibusy a na Starém Městě hráli v zastrčených hospodách cakewalk a onestep. Co bylo staré, bylo špatné, opilci flámovali a po Příkopech se vznášely jemné siluety černě oblečených žen. Věřil jsem, že přijde den, kdy přestanu napodobovat zajímavé lidi, abych zakryl nedostatek vlastních myšlenek. Je možné, že kdybych byl tehdy odjel, cestoval, vyrovnával se s nepohodlím, bylo by se mi to podařilo. Třeba by otec nakonec i ocenil, kdybych se mu vzepřel, jenomže já jsem byl poslušné evangelické dítě, spoutané, zamrzlé, pomalé a věrné.

Nedokázal jsem se s otcem dohodnout, a tak jsem práskl dveřmi a šel dolů Ostruhovou ulicí. Snad to způsobila hádka, možná bílé nemocniční osvětlení zamlženého podzimního dne. Každá podrobnost před mýma očima byla náhle ostrá, bezprostřední a rychle pomíjela. Na kozlíku se kolébal rumař, student tiše promlouval k starší vysoké ženě v kožešinovém plášti, malé děvčátko rýpalo prstem do kyprého lýtka jednoho z kamenných obrů na portálu Rohanského paláce. Chvilé narůstala jako krásná ouvertura a cítil jsem, jak čas obtéká mé kotníky.

S klapáním přijížděl shora omnibus. Mladá dívka na protějším chodníku obrátila tím směrem líbeznou, nesouměrnou tvář, ale náhle se rychle odvrátila od děje, který se odehrával za mými zády, a upřela na mne vyděšené oči.

Slyšel jsem praskot, skřípění, kdosi nahlas vykřikl a jiní se zastavili. Já jsem si prohlížel tu dívku. Tolik se mi líbila, že jsem nebyl schopen se otočit, abych zjistil, co se děje. Pak jsem uslyšel ránu. Od nápravy omnibusu uletělo kolo a kutálelo se k nohám dítěte stojícího před Rohanským palácem. Děvče zvedlo hlavu a pokoušelo se kolo postavit, zatímco vůz se o pár metrů dál rozpadal a nakláněl k jedné straně, až nakonec přední pár koní spla-

šeně vyrazil dopředu. Stál jsem docela blízko, když se omnibus převrátil a rozdrtil svou vahou dítě. Nenapadlo mne, že neuskočí. Řekl bych, že bylo hluché.

Mladá žena na protějším chodníku byla Míla. Nechala sklouznout na dlažbu knihy, které držela v náručí, přeběhla chodník a vzala mne za ruku. Odváděl jsem ji pryč. Vzpírala se jako děcko odváděné od kolotoče, zatímco chodci pomáhali raněným.

Chodil jsem s ní pak asi sedm týdnů. Zdálo se mi, že je prožívám na dluh, že jí nemám co nabídnout. Byl jsem spíš rozvrácený než zamilovaný. Nechápal jsem, co na mně vidí, proč si tak exaltovaně vybrala zrovna mne, co ji nutí, aby se ke mně snažila přilnout. Ptávala se, jestli ji miluji, a já jsem jí nikdy neodpovídal.

Měl jsem před státnicemi. Chodila mi denně naproti ke knihovně, čekala často i hodinu a pak si prochlady rukama odhrnovala závoj, když mě líbala na ústa. Měla pevnou tvář se širokými rty a každou chvíli vypadala jako někdo jiný. Při chůzi se na mne věšela, že jsem sotva zvedal nohy. Byl jsem pyšný, že mě lidé vidí s takovou krasavicí, ale její veřejné důvěrnosti mi byly nepříjemné. Neptal jsem se jí, jak žije, když spolu nejsme, ale pokud o tom začala sama, zpravidla se ukázalo, že lže nebo snad že prožívá v duchu něco jiného, než co já jsem schopen vidět na vlastní oči. Nevyznala se v souslednosti svých dnů, ničím se trvale nezabývala, a tak často ztrácela přehled o tom, kolik času vlastně uplynulo. Věci, jimiž si lidé obvykle lámou hlavu, jí připadaly jednoduché, a ty nejobyčejnější denní záležitosti pro ni představovaly neřešitelný problém. Podle jejího oblečení a způsobu, jakým měla ve zvyku utrácet, jsem usuzoval, že je bohatá, ale z čeho doopravdy žije, jsem nikdy nezjistil. Když jsem ji doprovodil před dům a rozloučil se, byl jsem obvykle rád, že mi zmizela z očí. Říkal jsem si, že je blázen.

Asi za měsíc mne pozvala k sobě nahoru, měla pronajatou část bytu v tehdy přestavěné Pařížské třídě. Bylo to odpoledne, spal jsem s ní a vyděsilo mne, jak je prudká a surová. Věděl jsem, že na ni budu muset nepřetržitě myslet, i když na ní vlastně nic nebylo. Řekl bych, že nebyla starší než nějakých pětadvacet, ale její tělo poznamenalo předčasné stárnutí a nedostatek pohybu – snad předtím porodila. Nebylo to pro mne, bál jsem se jí. Co nejrychleji jsem vstal, oblékl se a ona mne pozorovala, sedíc nahá na posteli, jako kočka. Chtěl jsem ji na rozloučenou políbit, uhnula, zvedla pyšně bradu a řekla servus. Popřál jsem jí štěstí.

Za týden jsem složil státnici a za měsíc mě v Karolinu promovali. Ještě téhož odpoledne jsem při čaji a bezé se šlehačkou otci přikývl na jeho návrh ohledně praxe u strýce v Norbertově, protože mi chyběly peníze i odvaha. Odjel jsem tedy na rozhraní Krkonoš a Jizerských hor a nějaký čas spolupracoval s potrhlym strýcem na kartotéce českých a německých krajinářů. Byla to směšná a nesmyslná práce.

Později mne seznámili s jednou dívkou. Nechal jsem se bez protestů oženit. Chtěla zůstat na venkově, souhlasil jsem a nechal jejího otce koupit na kraji města penzion v zahradě se střechou plnou věžiček, protože se jí líbil. Rok nato zemřela při porodu. Nedokážu si její podobu vybavit bez svatební fotografie.

III

Zůstal jsem v Norbertově, a ještě než jsem dosáhl třicítky, měl jsem tam spoustu vzpomínek. Zpočátku jsem často zajížděl do Prahy, abych udržel kontakt se známými. Postupně jsem se omezil na

písemný styk s několika redaktory ochotnými publikovat, co jsem čas od času napsal. Žil jsem z dědictví po ženě, v lázních utopených mezi skalnatými kopci, ve společnosti dobře oblečených mrzáků sužovaných křivicí a následky obrny. Četl jsem, pomalu jsem psal monografii Caspara Davida Friedricha a naučil jsem se pít režnou, hrubou kořalku, kterou se zahřívali lesní dělníci. V zrcadle jsem viděl, jak mi ve tváři zvolna měknou rysy, jak se rozpouštějí, a neměl jsem se rád. Ale bylo to docela příjemné.

Koncem třináctého roku se do Norbertova přistěhoval nový ředitel nedaleké továrny, jmenoval se Franz Wiesner. Se mnou mluvil vždy česky, úplně bez přízvuku. Zprvu dělal výborný dojem. Byl důstojný, neurčitý, knír si formoval páskou. Přišel se poradit o ceně Friedrichova obrazu, chtěla ho někde v Německu koupit jeho žena. Poradil jsem mu, aby na částku nepřistupoval, že obraz dostane stejně i laciněji. Tiskl mi radostně ruku. Řekl, že je to takový kýč, ale že chtěl udělat ženě radost, protože ona je o mnoho mladší a do Norbertova se jí nechtělo. Bojí se, že ona se zde bude nudit, protože je zvyklá na velká města. Jsou spolu teprve dva roky, zatím bydleli v Berlíně. Řekl jsem, že jsem se zpočátku také nudil, ale brzy to přešlo. Najednou na mne bystře pohlédl:

„Měl byste odsud vypadnout, nebo bude pozdě,“ poradil mi. Odpověděl jsem, že na spoustu věcí je pro mne stejně pozdě a že nevím, co bych dělal někde jinde a proč. Dobře jsem se ve svém nicnedělání zabydlel a Wiesnerův zájem mi vadil, nebo mě spíše obtěžoval jako bzučící moucha. Pozval mě na večeři.

Když jsem se po jeho odchodu napil, bylo všechno v pořádku. Začetl jsem se do knihy, kterou u mne Wiesner zapomněl. Jak se nacyloval den, nechtělo se mi oblékat a vyjít z domu do chladného večera jen proto, abych přecházel po cizím pokoji a mluvil

s lidmi, které jsem sotva znal, přestože jsem v jejich městě žil už pátý rok.

Vstal jsem, abych otevřel okno. Naproti v kopcích rozpouštěl březem bělavé skvrny, jaro vehnalo dovnitř vír vlhké vůně. Vešla moje hospodyně, a když otvírala dveře, smetl průvan ze stolu papíry a Wiesnerovu knihu. Dopadla hřbetem vzhůru. Zvedl jsem ji a přečetl, na co mi oko padlo:

„Šero. Zůstaneš se mnou, dokud budeš naživu, a také potom.“

Zpod kamene se vyřinul pramen. Tu chvíli, kdy jsem stál s knihou v ruce uprostřed pokoje, v němž jsem nikdy neměl v úmyslu žít ani psát, jsem dávno znal. Přinášela mi poselství a jedním rázem obrátila korouhev na mé věži. Jako ve snu jsem položil svazek na stůl k ostatním a už nikdy potom jsem onu větu nenašel.

Byl jsem opilý a nechtělo se mi přemýšlet. Hospodyně říkala, že jsem ji volal, ale nepamatoval jsem se. Nemohl jsem číst dál, a tak jsem se oblékl a šel k Wiesnerovi.

Byla to blahobytná domácnost. Za ženu měl Wiesner Mílu. Opírala se nahou paží o parapet a kouřila ze špičky, šál na jejích ramenou pouštěl očko. Byla nepořádná. Wiesner na ni byl pyšný. Když jsem jí líbal ruku, řekla mi bez zlomyslnosti, že jsem se strašně změnil. Wiesner podotkl, že už ho napadlo, že bychom se mohli znát, ani prý neví proč. Míla mu asi všechno řekla. Byl jsem pro ni zážitek, který si zřejmě potřebovala za každou cenu dopřát jako novou kabelku nebo uzeného lososa.

Mlčel jsem, pil kávu a pozoroval Wiesnera. Líbil se mi, připadal mi ohebný, praktický, v nevýrazném obličejí ho prozrazovaly rychlé šedé oči. Pak jsem přemýšlel, jak vzít co nejdříve klobouk a odejít, abych neviděl, jak je Míla krásná. Určitě bylo jednodušší žít s touhou po ní než s ní samotnou. Brzy jsem se poroučel.

Nechtěl jsem se s nimi stýkat, ale nebylo možné se tomu vyhnout. Franz na mé společnosti trval. Přitom viděl, že Míla si chodí ke mně domů půjčovat knihy a že mne bez okolků pozoruje ve chvílích, kdy on nás oba nudí politickými přednáškami. Že mi dává přednost ve společnosti, která se u něho v domě schází. Bylo to trapné. Tím spíše, že Míla mi někdy v noci sama chodila otevřít vrata a v průjezdu mi pak sevřela ramena a vsunula mi jazyk mezi zuby. Nemohl jsem si přát víc.

Někdy koncem dubna se mi zdál nepříjemný sen plný lomozu, skřípotu, drkotání a střelných ran. V panice jsem se probudil a uslyšel jsem, že to všechno se ozývá pod oknem. Vyklonil jsem se a uviděl jsem, že dole právě hlučně přistál automobil. Vedle něj stál vysoký člověk, vzhlížel ke mně, ale pro hluk vozu jsme se neslyšeli. Když vypnul motor, volal, zda by se u nás nedalo přespát. Vzbudil jsem tedy svou hospodyni Mařenku a zavedli jsme ho nahoru.

Řekl, že se jmenuje Martin Albrecht. Penzion byl už dávno mimo provoz, těch pár pokojů jsem za několik let zanesl krámy, které se mi zprvu líbily a s nimiž se mi později nechtělo loučit. Lidé to věděli a čas od času přicházel náhodný nocležník, když všude ve městě měli plno. „Přespěte u pana profesora, zítra se něco uvolní,“ říkali hoteliéři.

Od první chvíle jsme si rozuměli beze slov – jako praví muži, napadlo mne, a hned mi to bylo k smíchu. Martin byl veliký a silný, každá část jeho těla byla pěkně opotřebovaná, jako by byl stavěn ze zvlášť ušlechtilého materiálu a pokrývala ho patina. Každý jeho pohyb, každý jeho rys jako by měl smysl, jako by tu byl jenom pro mne. Byl fotograf. Celé dny prochodil po horách s fotoaparátem a stativem přes rameno a v noci pracoval v improvizované komoře.

Žádné počasí mu nebylo dost nevlídné, vyrážel každé ráno. Když se večer zkřehlý vracíval, někdy jsem ho přemluvil, aby se mnou chvilku poseděl. Mluvili jsme ale jen o provozu v domě nebo o počasí. Později také o knihách. Četl prý pořád dokola ty, co mu dali do ruky, když byl malý, hlavně *Vojnu a mír* a *verneovky*. To, co se tam dočítal, mu připadalo samozřejmé, slučovalo se to docela dobře se skutečným životem. Z domova odešel tak mladý, že se nemá kam vrátit.

„To ale bude stejně za chvíli jedno,“ dodal. Fotografie prodával jako pohlednice, ale brzy jsem zjistil, že přijel do Norbertova pracovat na něčem, co ho zajímalo už delší dobu. Koupelna – jeho komora – byla každý den plná odstřížků, celé noci vyráběl složité koláže fingoovaných krajin. Mohly to být krajiny skutečné a bylo těžké přesně říci, proč jejich pravosti není možné uvěřit. Bezpochyby také díky zvláštní, mírně narušené symetrii, vytvářené pomocí vlepovaných lidských siluet nepatrně větších, než by správně měly být, pomocí konturovaných oblak nebo pohádkových staveb. To, co jsem se marně snažil vyjádřit slovy ve své knize o Casparu Davidu Friedrichovi, mi s jistotou přicházelo na mysl při pohledu na velké fotografie tak dovedně retušované, až se zdálo, že jde o neznámou grafickou techniku.

Takových listů nadělal Martin balíky. Některé z nich odvážel na poštu a odesílal, ale většina jich zůstávala v domě nehotových. Radil jsem mu, jak je dokončit, ale jen jednou se stalo, že mě s úsměvem poslechl: vystříhl mou vlastní postavu z naší svatební fotografie a umístil ji na doporučené místo. „Sám jste si ho vybral,“ řekl mi. Měl jsem v Praze i ve Vídni dost známých, abych mu zorganizoval výstavu, ale nestál o ni. „Nechci mít jméno,“ říkal. „Znamená to jen stýkat se s lidmi, kteří mne budou obírat o čas.“

Když jsem mu řekl, že chodím k Wiesnerovým, vyptával se na ně. Míla projevila velkou zvědavost, sotva jsem jí popsal, jak

je Martin krásný a co dělá. Jednou jsem ho přemluvil, aby mne k nim doprovázel, ale těsně před odchodem se omluvil a ulehl s migrénou.

Wiesnerem řízená pobočka německé firmy Kessler ležela pár kilometrů za městem uprostřed mělké kotliny, kam se muselo šlapat přes kopec Modrá, Blauberg. Továrnu postavil podle všeho blázen. Anebo to byl architekt vyznávající vzdálené východní náboženství, kterého odehnali od staveb katedrál. Mohla by to také být vyřazená vojenská pevnost plná věžiček s prejzovou střechou. Postavena byla z cihel pálených z červené hlíny, krajové zvláštnosti. Všude kolem Norbertova se po dešti táhla tmavorudá pole. U hlavní brány stála dvě cimbuří a v jednom z nich hlídkoval vrátný. Ve výrobní hale se celý den prášilo a malými okny skoro nebylo vidět na práci.

Každé ráno se polovina norbertovského obyvatelstva sešikovala na úpatí Modré. Pozoroval jsem z okna, jak ti mravenečkové tlačí svá kola vzhůru po silnici, aby za horou po celý den vyráběli litinové potrubí, vodovodní kohoutky a všelijaké záklopy. Wiesner to všechno nechával posílat přes nedalekou hranici do Německa.

Byl jsem zvědavý, jak hala vypadá. Wiesner mne ale špatně pochopil. Vedl mne provozem plným randálu a odhozených součástek a říkal mi, že bych se měl více zajímat o všední lidskou práci, že bych měl být pozornější ke všemu, co se kolem děje, a pak se zase smál, hlasitě jako úspěšný člověk, a plácal mne po zádech. Když jsem chtěl vidět Mílu, stavoval jsem se za ním v továrně cestou z procházky. Navečer mě odvázel autem do města, kde jsme společně chodili do hotelu na večeři. Musel vědět, že se mezi námi něco děje, ale předváděl, co všechno si může dovolit: nejenom Mílu, také mne! Choval se ke mně zdvořile, uctivě, ale bylo těžké brát to vážně. Když věci došly tak daleko, že jsme se vídali každý den, byl jsem si

jistý, že by si raději nechal nasadit parohy ode mne než od někoho jiného, protože jsem vůbec nebyl nebezpečný.

„Vedu ti hosta, aspoň za ním nemusíš zase večer běhat,“ říkal Míle, když jsme vcházeli do dveří. Viděl jsem obvykle, že se pečlivě oblékla, ale smála se všemu a nehýbala se z místa, aby mi podala ruku.

Někdy přišli nějací známí, ale většinou jsme zůstávali celý večer sami, hrávali do noci skat anebo požádali Mílu, aby nám četla. Když jsme občas večer chodili na promenádu, připadalo mi, že si lidé na nás ukazují. Nezdálo se, že by tomu Wiesnerovi věnovali pozornost, ale já jsem se cítil trapně. Už proto bych k nim byl rád přivedl Martina – býval bych chtěl zmizet.

Jednou ráno jsem s Mílou sám šel po hlavní, jediné třídě a Martin se vynořil proti nám, nepatřičně krásný a vysoký uprostřed titěrné parády penzionů. Konečně jsem je mohl představit. Prohlíželi se dlouho, zdálo se mi, že bezostyšně, a pak do sebe jejich ruce zapadly jako odlitek do formy.

Napjatě jsem studoval Mílin profil. Od té doby mne stále něco nutilo Martina před ní vynášet a poukazovat na jeho přednosti, ona ale mlčela. Když ke mně přicházela, nebyl Martin nikdy doma. Jednou jsem mu ze stolu vzal pár nedokončených koláží, ukázal jsem jí je a uváděl do souvislosti se svou prací. Martin byl moje pýcha. Míla mne poslouchala na půl ucha a po chvíli netrpělivě řekla, že mám sklon všechno přeceňovat. Takový prý světoběžný amatér, a já ho hodnotím stejně vysoko jako malíře. „Vždyť jsou to jen fotografie,“ řekla. Hádal jsem se s ní. Ujišťoval jsem ji dokola, že je to mimořádný člověk a že to, co jí ukazují, budoucnost docení. Byla jediné škoda, že Martin byl jen jeden, protože bych Míle byl rád ukázal všechny zajímavé muže, které jsem v životě potkal, a v její urputné lhostejnosti bych se byl slastně koupal, právě proto, že jsem se jí

nedal oklamat a cítil jsem žárlivost, ostrou a sladkou. Nechtěla ho, jaké štěstí! Schraňoval jsem o tom jeden důkaz za druhým.

IV

Někdy začátkem června jsem podnikl velkou túru na tehdy německé hranice. Bodavé horské vedro prohřálo hladinu jezera, u břehu se koupaly Polky s copy ovínutými kolem hlavy. Volaly, abych se připojil. Uvědomil jsem si, že už jsem čtyři roky nebyl nahý se ženou. Šel jsem raději volným krokem domů a k Norbertovu jsem dorazil pozdě odpoledne. Když jsem stoupal do kopců, vylouplo se nad vrcholky měkce konturované slunce. Ani jsem se nezadýchal a na vrcholu Modré jsem se zastavil jen proto, abych si prohlédl střechy hotýlků, Wiesnerovu zahradu a svůj vlastní dům obrostlý břechtanem. Bylo mi dobře. Nežádal jsem od života mnoho a teď mi stačil pěkný den. Potom kousek ode mne přibrzdilo velké Wiesnerovo auto. Poslali jsme šoféra napřed, šli jsme pěšky a to, co mi Wiesner vyprávěl o životě v Berlíně, kde potkal Mílu, bylo tak zábavné, že jsme se museli celou cestu smát. Teprve když jsme se posadili na jedné terase a dali si pivo, začal být zase žoviální, bral mne za ramena a říkal, že má vždycky rád, když lidé někam skutečně patří, když zapadají do prostředí, kde on zrovna žije, a takový jsem prý já i s mým domem, byť jsem ho získal shodou náhod.

„Váš dědeček, váš otec, tchán, všichni pracovali na tom, abyste si tady seděl ve svém hradu a byl tak vzorně mrzutý jako postava z ruského románu.“

Ochladilo se, spouštěla se mi rýma. Nemohl jsem najít kapesník, ale jako bych v kapse nahmátl tu neuchopitelnou větu: „ – šero, zůstaneš se mnou, dokud budeš naživu, a také potom.“ Ptal jsem se

Franze, co to bylo za knihu, kterou tenkrát přinesl. Prý nemá tušení. Míla mu ji náhodou strčila do ruky, když si chtěla sundat rukavice.

Přišel jsem domů a odemkl, byla skoro tma. Hospodyně mi řekla, že paní Wiesnerová na mne čekala skoro dvě hodiny. Vzkaz nenechala žádný. Ale pan Albrecht se dneska zase zmínil, že ji doprovodí.

Ptal jsem se, proč „zase“.

Mařenka odpověděla, že pan Albrecht je svého druhu zákazník, ale koneckonců je to můj dům a měl bych vědět, co se tu děje. Ona přirozeně mlčí jako hrob. Ale paní Wiesnerová už dochází dva týdny za panem Albrechtem a zamykají se v pokoji.

„Nám do toho nic není, vidíte, Mařenko,“ řekl jsem, svým způsobem rád, že na katastrofu už nemusím čekat.

„Jak se to vezme,“ odpověděla.

O pár dní později za ním chodila už neskrývaně, středem. Bloumal jsem po chodbách a poslouchal jejich vzdechy za dveřmi. Pozoroval jsem je z okna, když stáli v zahradě tak zkamenělí touhou, že se jeden druhému v náručí nemohl pohnout. Představoval jsem si, jak leží na posteli mé zemřelé ženy, v pokoji, kde Martin bydlel. Za bílého dne jsme všichni žili jako dříve. Jednou jsem na Mílu počkal ve čtyři hodiny ráno a otevřel jí dveře vedoucí z chodby do zahrady. Otočila se ke mně, vzal jsem ji za rameno a políbil ji na ústa. Vytrhla se mi a běžela zahradou k brance. Myslel jsem, že Wiesner a možná celé město se domnívá, že chodí za mnou. Ale mýlil jsem se. Wiesner mne časem rozpačitě požádal, abych mu pomohl zjistit, s kým má Míla poměr. „Abychom se ho nějak zbavili,“ řekl doslova. Podle všeho byl zoufalý, chtěl si ji za každou cenu udržet a styděl se – byla o dvacet let mladší. Řekl mi, že je strašně nestálá, a když ten neznámý zmizí, společně se nám znovu

podarí ji rozptýlit. Vzala si ho pro peníze, ale on ví, že jí dokáže dát cokoli, co ona potřebuje. Slíbil jsem mu všechno, bylo mi ho líto. Cítil jsem, že máme mnoho společného. Poděkoval mi.

Pak jednou uprostřed noci za mnou do ložnice přišla bosá Míla zahalená do Martinova svetru. Hladila mne a prosila, abych Franzovi nic neříkal. Bojí se ho. Stejně už se brzo na všechno přijde, ale to by už ona i Martin měli být mimo nebezpečí.

„Prosím,“ předla na mne jako kočka.

„Co si myslíš, jak tě vůbec mohlo napadnout, že bych mu to řekl,“ šeptal jsem jí.

Ráno na mne Martin od novin obrátil unavené oči. Připravil jsem se na další nepříjemný rozhovor, ale on jenom řekl, že už je to tady, a ukázal mi článek o atentátu v Sarajevu.

Už tenkrát, když mi hospodyně řekla o Martinovi, jsem začal soustavněji přemýšlet o své práci. Napadlo mě, že složitá technika, jíž Martin užívá při zvětšování, má co dělat s jeho zálibou v renesančních kresbách a studiích v oblasti perspektivy, že tedy jinou technikou opakuje ten postup, při němž malíř problém prostoru řešil pomocí Pythagorovy věty a pracoval s násobky jedné a téže délky. Na úpatí jedné hory stálo harmonium. Hned mne napadlo, že Pythagorově větě odpovídají akordy ve stupnicích; možná že Martinovy fotografie bylo možné zahrát. Ta představa mne bavila, ale neuměl jsem noty. Martin to mrzutě vyvracel, ale já jsem se naučil být skeptický k výročkům umělců o jejich vlastní práci. Mohla to být instinktivní záležitost. Možná jen hledal řád a dostal se oklikou blíž, než si myslel.

Začal jsem s nebyvalou pílí psát pojednání o matematické deformaci skutečnosti, o vypočitatelném tajemství, o poodhalené roušce kosmického řádu. Psával jsem dlouho do noci, když jsem cítil při-

tomnost milenců naproti přes chodbu, a práce mi šla od ruky rychle, téměř radostně. Počítal jsem, že do Vánoc budu hotov. Jednou jsem přišel z venku, už byla tma. Nerozsvítil jsem, prošel jsem chodbou a potmě se usadil v křbové místnosti zabraný do myšlenek.

Polekal jsem se, když jsem uslyšel Martinův hlas. Řekl mi, že se přišel zeptat, jak pokračuje moje práce. Dělá mu to starosti. Ptal se, zda bych byl stále ještě ochoten pomoci mu s nějakou malou výstavou. Přisvědčil jsem. Řekl tedy, že mi nechá většinu koláží volně k dispozici. Bude muset pryč, neví, jak dlouho se tu ještě zdrží. Překvapilo mne, jak mě to rozhodnutí zasáhlo; už teď jsem cítil prázdné místo, které po něm zbyde jako díra po vytrženém zubu.

„Nemohu vám to rozmlouvat,“ řekl jsem, „ale rád bych vám byl nějak užitečný.“

Smál se. Poradil mi, abych zůstal u svých procházek a kořalky tak dlouho, jak jen to půjde, a on že se ovšem vynasnaží, aby se mu dařilo pokud možno co nejlépe. Ptal jsem se, jak toho chce dosáhnout. Odpověděl, že ze dvou možností si vždycky vybere tu, kterou ještě nezná. „Nemám pocit, že si mohu vybírat,“ namítl jsem.

Odpověděl, že to jsou jen řeči. Svěřil jsem se, že o něm píšu text, který vyjde pravděpodobně do jara. Proto se ho chci zeptat, odkud pochází, kde studoval a zda už někde vystavoval. Ihned řekl, že se narodil v Rynolticích u Liberce ve dvojjazyčné učitelské rodině. Vždyť já mu nevěřím, napadlo mne najednou! Nevěřím mu ani slovo!

Žertoval, že to bude poprvé, co ho někdo bude pokládat za umělce. Jeho samotného by to ani nenapadlo.

„Nevím, jestli chcete odejít, anebo jestli odejít musíte,“ řekl jsem, „ale v každém případě se na mne můžete spolehnout jako na svého bratra. Míla také.“

„Je to všechno nějak příliš složité,“ odpověděl. Zeptal jsem se, kdy chce odjet. Odpověděl, že zítra to nebude.

Může se zdát, že jsem prožíval dobrodružství, že události následovaly rychle za sebou. Já je ale dnes vidím jako drahokamy zasazené do široké zlaté masy. Mezi seznámením Martina s Mílou uplynuly čtyři měsíce, z toho první tři vlastně velmi klidně, dá se dokonce říci, že já osobně jsem prožíval idylu. Ano, slíbil jsem pomoc třem lidem, k nimž mne vázalo stále pevnější pouto, a ty sliby se navzájem vylučovaly. Věděl jsem ale odjakživa, že všechno vždycky nějak dopadne a že nepřijemná povinnost nikdy neuteče. Všichni mě potřebovali, byli na mně závislí. Poměrně snadno jsem svůj problém odsunul do blíže neurčené budoucnosti a skoro na něj zapomněl. Nebylo to těžké.

V

Koncem června jsme s Wiesnerovými podnikli výlet do skal. Jeli jsme autem. Míla si kreslila do notýsku skici pískovcových skal, jejichž zvláštních tvarů jsem si do té doby nevšiml. Den byl jasný, jako by se právě narodil, podél cesty se míhaly borovice. Stáhli jsme střechu, přestože bylo chladno. Nastavil jsem tvář větru a pocítil jsem štěstí. Snad jsem na okamžik usnul – vedle sebe jsem slyšel Wiesnerův hlas: „Na chvíli jsem se nedíval a všechno bylo mrtvé.“ Otevřel jsem oči. Opíral se o hůlku a hleděl před sebe, takže nevím, zda skutečně mluvil.

Zajel jsem kvůli Martinově výstavě do Prahy. Líbilo se mi tam: chodil jsem za majiteli síní, obnovil staré známosti. Všichni byli zdvořilí, ale nevěřili, že je možné vystavovat fotografie stejně jako obrazy. Jeden z nich řekl: „Co to má být? Vypadá to jako bitevní plán.“ Konečně jsem našel toho pravého. Měl peníze, dobré jméno i vliv, seděl jsem s ním u kávy. Řekl, že je to prostě krása, soudil, že fotografie je umění budoucnosti. Pak připojil, že do takového

podniku samozřejmě nepůjde, protože každým dnem může začít válka a lidé se budou zajímat o jiné věci.

Namítal jsem, že každý prohlašuje, že právě teď na umění není vhodná doba, a ono přesto žije a vyrůstá před očima. Není naopak teď nejvyšší čas? Odpověděl, že musíme počkat. Aspoň pár měsíců, řekl. Pak se dovíme, co bude dál, jak to všechno dopadne.

Rozčílilo mě to. „Jestli jde jen o peníze, dám rád finanční záruku,“ řekl jsem. „Jednou přece musím s něčím začít, přijít první. Kdybych měl brát vážně kdejakou šarvátku někde na Balkáně, musel bych se zbláznit!“

Kožené boxy mi přitom vyplňovaly dlaně.

Řekl, že nerozumím. Nemluví o penězích a nemluví ani o politice, ale jsou prostě chvíle, kdy člověk nemůže dělat všechno jako dřív. Musí počkat, co bude, pozorovat, kam vrhá budoucnost stíny.

Pohádal jsem se s ním, zaplatil a odešel. Město bylo plné světle oblečených dívek, strážníků s kohoutími pery, dortů, plnovousů. Byl to směšný, milý, veselý svět, jediný, který jsem znal. Ničím nedával najevo, že by se měl změnit, stát se nebezpečným, kluzkým, mnohoznačným.

Vracel jsem se do Norbertova nerad.

Nazítří večer se u Wiesnerů sešla skupinka známých, byli to samí muži. Mluvili zase o válce. Zdálo se mi, že už začala a že všichni vědí, jak ji vyhrát. Wiesner řekl, že to bude potopa, po nás i pro nás.

Můj den se zase dělil na pravidelné části: večery patřily Míle. Odbývaly se za zataženými roletami. Přicházela hned po setmění, ale Martin ještě nebýval doma. Někdy se dokonce zdálo, že se jí vyhýbá – odjel třeba fotografovat a vrátil se za několik dní. Někdy sedala večer se mnou, častěji se ale zamykala u něho v pokoji. Martin chodil zarostlý a jednou večer mu z kapsy vylezl střevlík.

V noci jsem bděl nad jejich hádkami a zápasy. Než se rozednilo, chodil jsem odemykat zahradní branku.

Ráno bylo Martinovo. Prohlížel jsem jeho nové fotografie a koláže, četl jsem, co jsem o nich napsal, dělal jsem poslední úpravy.

Kolem jedenácté jsem se procházel s Mílou, vodil jsem ji po kolonádě a smetal mušky z klop jejího kostýmu. Nesl jsem jí klobouk. V posledních týdnech z něho postupně odstraňovala ozdoby, stěžovala si, že ji bolí za krkem. Odpoledne jsem v půli kopce čekával na Wiesnera a jezdíval s ním domů. Poradil mi, abych rychle převedl do Rakouska majetek z Francie a z Anglie. Smál jsem se, žádný majetek jsem neměl.

Jednou se začal omlouvat: nechce mi kazit náladu, ale musíme si promluvit. Ví už, kdo spí s jeho ženou. A ví také, že ten muž bydlí u mne. Dodal, že jsem ho přece jen trochu zklamal, domníval se, že chápu, že si musím vybrat. Cítil jsem se jako uličník.

Wiesner pokračoval: myslím si možná, že chráním Mílu a že mne to šlechtí. Ve skutečnosti je to tak, že jeho továrna nevyrábí jen kohoutky a vodovodní potrubí, ale postupně se orientuje na válečný průmysl. Je to sice státní tajemství, ale tady v Norbertově to až na mne ví dnes už každý. A pro každého z toho něco vyplývá. Také pro Martina.

Přišel okamžik rozhodnutí. Řekl jsem Wiesnerovi, že ho zaslepila žárlivost: „Přece ho nenecháte zastřelit jen proto, že ho miluje vaše žena!“ řekl jsem. „Lidé jako on jsou pro vás vždycky podezřelí!“

Chtěl jsem pokračovat, ale Wiesner nebyl na řeči zvědavý. Auto ostatně už stálo pět minut u mne před domem, Wiesnerův šofér se ani nenamáhal vystoupit a nepokrytě poslouchal.

Doma jsem našel pozvánku na večírek k Míliným narozeninám, měl se konat za týden.

Chtěl jsem varovat Martina, ale nebyl doma. Čekal jsem na něho netrpělivě. Pak jsem dopisoval poslední kapitolu své studie o něm. Slova klouzala sama na papír, přesná, samozřejmá, nebylo o nich pochyb. Blížila se půlnoc. Opravil jsem několik formulací a rozhodl se vynechat první kapitolu, příliš popisnou. Místo ní jsem napsal:

„Kdybychom byli schopni přesně měřit krajiny v našich snech, dozvěděli bychom se o sobě více. Z rozměrů těch krajin by vystoupila píseň, kterou jsme slýchali v dětství. Z útržku skladby zaslechnuté ve snu bychom mohli vypočítat rozměry pokoje, v němž nás matka ukládala k spánku. Klíč k vesmíru najdeme v každé zásuvce lidského vědomí.“

Vstal jsem a otevřel totéž okno, jímž Martin vstoupil před několika měsíci do mého života. Svítalo, psí víno i břečtan se ještě rozpíjely ve tmě, ale hřbet Modré kreslil v moři odcházející noci pevnou linku. Začali tikat ptáci. Vdechl jsem příští den, vrátil se ke stolu, podepsal se a připsal datum.

Pak jsem na pohovce hluboce a šťastně spal až do odpoledne, kdy jsem se oblékl a vyšel na náměstí. Bylo 28. července. Visela tam vyhláška „Mým národům“, už od rána. Začala ta nedůležitá válka.

Nevím, kolikáté Míliny narozeniny se tehdy slavily. Mohlo jí být málo přes třicet, kolem úst se jí v poslední době rýsovala hořká linka, snad stopa touhy po dětech. O válce u Wiesnerů nikdo nemluvil, hostitel si to nepřál, ale všechno bylo nějak v nepořádku: lidé se trhaně pohybovali po místnosti, klovali z talířů jako slepice, nervózně rozbíjeli nádoby a skákali si do řeči. Každý si ovšem všiml, že Míla tu není. Ptali se, jestli není nemocná: tak špatně prý poslední dobou vypadá. Ve skutečnosti zmizela už před třemi dny zároveň s Martinem. Tak to byla pravda a tak jsem to řekl Wiesnerovi. Moc

mi nevěřil, ale tvrdil, že Míla nakonec určitě přijde. Pak přece o válce někdo promluvil, snad starosta. Řekl: „Za padesát let nás uvidíte stejně jako dneska, jen císař bude o něco starší.“ Wiesner křičel, jako by o něco šlo:

„Německá i rakouská politika postrádá jakýkoli cíl, jakoukoli směrnicí. Poslední dva roky je válka na spadnutí. Ještě loni to byla hra s nadějí na výhru. Dnes je celá záležitost vabank.“

Hosté na něho hleděli jako do akvária.

Později při večeři se ozval v předsíni hlasitý hovor. Za pár minut se objevila Míla narychlo oblečená do večerních šatů. Posadila se naproti Wiesnerovi. Chvilí nato mi dala znamení, že se mnou potřebuje mluvit: měl jsem jít domů, čekat a nerozsvěcet okna do ulice. Přijde za mnou co nejdřív.

Opatrně jsem se vytratil a seděl doma v hale. Přišla kolem jedné hodiny, ani na mne nepohlédla. Bez dovolení sebrala z mého psacího stolu několik Martinových fotografií a přinesla z Martinova pokoje velkou obálku s odstřížky a pravítko. Stáhla rolety, rozsvítila a požádala mne o nůžky a lepidlo. Snažila se nalepit na čtvrtku papíru co možná nejpřesněji pruhy rozstříhané fotografie a přitom vyprávěla:

Při střelbě z kulometu umístěného na předku vojenského letadla bylo obtížné přerušit chod zbraně ve chvíli, kdy se hlaveň kryla s vrtulí. Němci nedávno vyprojektovali synchronizátor, zařízení, které umožňuje vypálit náboj do mezery mezi rotující listy. Upevňuje se vpředu na motor. Angličané mají dokonalejší kulometry než Němci, ale nemají synchronizátor, Němci ho právě testují v zastrčené filiálce firmy Kessler v Menším kotli u Norbertova. Celá země je prolezlá britskou a ruskou špionážní sítí, dobře se o tom ví. Je to válka chytrých. Není lehké proniknout do tajné zbrojovky, dostat se k technickým údajům a vyvézt je za hranice. Je to velezrada.

Martin je vzděláním inženýr techniky a fotografovat začal teprve nedávno. Je hezké, že jsem o něm napsal knihu, i když se mu to donedávna příliš nehodilo. Pro doplnění studijního materiálu mi Míla může říci, že téměř každá vzdálenost mezi figurami a stromy, každý tvar skalnatého štítu na jeho kolážích jsou zmenšeným měřítkem technického údaje týkajícího se synchronizátoru. Každá podrobnost, pro niž nalézám tak poetické vysvětlení, je synonymem vzdálenosti dvou kovových nýtů a odborníci ji dešifrují dva tisíce kilometrů odtud. Chyběl jediný, poslední údaj, jehož existence Martina zaskočila, nepředpokládal ji. Týdny hledal v horách takový typ skály, aby mu umožnil vyjádřit rozměr a zároveň dát najevo, že informace je úplná. A stejně dlouho pátrala i Míla po tom rozměru v továrně prostřednictvím podplacených dělníků. Dnes večer ho má. Ale zůstat v zemi po vypovězení války Srbsku je pro Martina nebezpečné a ona sama cítí, že nemá právo Wiesnerovi dál lhát, nechat se jím živit a chránit. Zdá se, že Wiesner toho mnoho neví, ale všechno může vyjít najevo už zítra. I mne bude dříve či později vyslýchat policie.

Odejde s Martinem a byla by ráda, kdybych jim pomohl. Mám rychle sehnat jiné auto, protože Martinovo začalo být příliš nápadné. Mám dát do kufru Martinovo zavazadlo a polepený papír, který mi teď předá, a dovézt vůz na postranní cestu za městem. To všechno mám stihnout do devíti hodin ráno. V půl desáté mám zajít za Franzem a požádat ho, abych s ním mohl mluvit, poněvadž ji pravděpodobně nebude chtít pustit z domu. Ona se teď musí vrátit na večírek.

Rozčílil jsem se. Udeřil jsem do stolu a křičel na ni, aby ze mne přestala dělat šaška. „Proč bych vám měl pomáhat, řekněte mi? Franz je můj přítel a zrovna teď ho mám určitě radši než vás!“

„Proč se zlobíte nyní?“ ptala se klidně. „Měl jste na to spoustu času. Jestli Martina chytí, zastřelí ho bez soudu.“

„Ano, to se vám hodí, že je válka! Konečně máte nějaký program, vidíte!“

„Ano,“ připustila.

Díval jsem se na polepený papír. Neměl ani trochu z půvabu Martinových koláží, ale vzdáleně je připomínal. Ptal jsem se, co bude s Wiesnerem, když ji poslechnu. Řekla, že neví, ale že pravděpodobně bude muset brzy na frontu. Je záložní důstojník. Pak mi řekla, že si Martin původně pohrával s myšlenkou poslat popis synchronizátoru ve formě notového zápisu. Nepřestával pomýšlet na variace Pythagorovy věty, jíž odpovídají kombinace harmonických akordů. „Jenže nikdo by nevěřil, že je to hudba,“ dodala s úsměvem. „Znělo to příšerně. Tohle je daleko hezčí.“

Martin byl prostě pro ni ten pravý, byl to muž, skrze něhož byl svět pro ni přitažlivý, skrze kterého k ní svět promlouval. Možná že o ni doopravdy nestál, třeba toho ani nebyl schopen, ale na tom nezáleželo. Dostal jsem nápad, romantický a velice hloupý. Sáhл jsem do zásuvky a dal jsem Míle starou pistoli po mém strýci. Uložila ji do kabelky a vzpomněla si, že mi Martin posílá lístek.

Stálo na něm něco o tom, že neexistuje boj o čest a slávu, jen zápas o život. Myslím, že to ani nepsal pro mne a že mi jen chtěl dát najevo, že mě podváděl nerad.

Potřeboval jsem se napít. Spolykal jsem půl lahve režné a pak jsem vyšel do tmy s Martinovým tlumokem přes rameno. Prošel jsem kolonádou kolem zářících Wiesnerových oken, šel jsem za město, kde byla ještě úplná tma. Zazvonil jsem u nejbzdálenějšího penzionu, vzbudil jsem majitele a najal si jeho bugatku. Dal jsem mu spoustu peněz. Odvezl jsem ji na smluvené místo a vracel jsem se pěšky do města. Sotva jsem vystoupil a ušel pár kroků, motor za mými zády se tiše rozběhl. Otočil jsem se a zahlédl, jak auto pomalu zajíždí do lesa.

Vrátil jsem se a chtěl zapálit sirkou svůj rukopis, ale desky nehořely. Byl jsem totálně neúspěšný člověk. Pil jsem dál z lahve, pokoj plnilo šedivé světlo, obrysy nábytku se rozplývaly. Do návštěvy u Wiesnera zbývalo pět hodin. Padl jsem do křesla, a než jsem usnul, všiml jsem si, jak neladným nepořádkem jsem pokoj zanesl za posledních pár měsíců.

Probudil mne žár; slunce mi svítilo přímo do tváře. Bylo mi hrozně. Otevřel jsem oči a před sebou uviděl sedět Wiesnera, špinavého a změněného. Pil zbytky z mé lahve. Podíval jsem se na hodinky – bylo půl jedné. Wiesner řekl, že narukuje příští týden, a ptal se, jestli udělám totéž. Chápal jsem, že ať už se stalo cokoli, je po všem a na mně už nezáleží.

„Vy svině,“ řekl mi Wiesner a rozplakal se. „Myslel jsem, že na takových, jako jste vy, nezáleží, ale vy jste pokaždé o krok napřed.“

Co se ráno stalo, dozvěděl jsem se potom z novin a od místních lidí.

Wiesner věděl o Martinově výzvědné činnosti dopodrobna, ale dostal zprávu, že jeho odjezd je naplánován na třetího srpna. Když se Míla v noci vrátila, poslal hosty domů a chtěl ji zamknout v pokoji. Řekla mu, aby se nenamáhal. Pro ni už všechno skončilo, jde si vzít prášek a chce jít spát. Styděl se před služebnictvem. Dal jenom hlídat vchod do mého domu a odjel do továrny. Ve čtvrt na jedenáct dostal vzkaz, že já spím a hospodyně neviděla nikoho vycházet. Oddechl si, celá záležitost se mu najednou zdála malicherná. Přepadla ho únava, měl nás všech plné zuby. Nechal se zavézt na čtvrtku vína do hotelu na druhé straně Modré, kam jinak neměl ve zvyku chodit. Seděl na terase zalité sluncem a myslel na moře. Majitel ho přišel pozdravit. Zaclonil si oči, když se zahleděl

na silnici: „Kdopak to může být,“ prohodil, „takhle brzy na výlet! Myslel jsem, že ho pan doktor najal pro milostivou paní.“

Wiesner vyskočil. Auto řídil Martin Albrecht, sám, na očích motoristické brýle. Wiesner se okamžitě spojil s pohraniční hlídkou. Nevěděl, že pod sedadlem leží schoulená Míla a že ji Martin občas volnou rukou pohladí jako psa. Zastavil pár kroků od hranic, kde ho padlý kmen donutil zabrzdit těsně za ostrou zatáčkou. Mezi stromy se objevili dva muži, jeden z nich měl mysliveckou pušku, jako by šel na zajíce. Martin vystoupil a na požádání jim ukazoval doklady. Jenomže Míla vyběhla za ním a ještě za jeho zády vytáhla z kapsy mou pistoli. Vystřelila oběma rukama. Ještě než se přesvědčila, že jednoho z mužů skutečně trefila, spustila se z obou stran lesa křížová palba. Zasáhla ji jediná kulka do šíje a prolétla jí hlavou.

Když přijel Wiesner, leželi oba na silnici čelem k zemi. Lidé se divili, když k sobě obrátil Martinovu tvář a dlouho si ji pozorně prohlížel, pak vstal, aniž by věnoval pozornost tělu své ženy.

VI

O pár týdnů později jsem z Norbertova odjel. V Praze jsem spadl ze schodů a zranění jsem si pěstoval až do konce války, takže jsem nemusel narukovat. Wiesner prý padl hned v prvních měsících.

Po válce jsem znovu uvažoval o výstavě, ale nešlo mi to od srdce. Nakonec se mi všechny Martinovy práce ztratily při stěhování. V polovině dvacátých let jsem jednu z nich viděl na obálce sbírky poezie neznámého básníka, ale nevím, jak se tam dostala. Možná že to všechno přece jen cestou do Španělska svému žákovi řeknu. Je to stejně zajímavý příběh, jako kdybych si ho vymyslel.

SPÁNEK

I

Můj drahý, otevřel jste mi srdce a já otvírám pro vás to své. Píšu italsky, jak umím, a vím, že mi chybí obratná řeč filozofů a literátů. Ale co záleží na kráse slov, jestliže za nimi nic není? Ostatně nejde jen o to, zda dobře ovládáme nějakou řeč. Důležité je, abychom chápali toho, kdo mluví.

Nechodím s muži za peníze, a pokud mi je dávají, je to na nich. Taková je naše dohoda. Mám ráda krásné domy, hudbu, brokát a krajky, drahé víno a šperky, i když se bez toho všeho dokážu obejít. Ráda se něčemu učím: cizím jazykům, novým příběhům, neznámým dovednostem. Takové věci mají pro mne stejný význam jako peníze. Právě ta moje zvědavost mne původně přivedla k vám: Viděl jste celý svět a snad žádný muž nemá tak bystré oči, přesnou paměť a obratnou ruku. I náš přítel, brusič drahokamů Miseroni, říká, že jste čaroděj. Na co se podíváte, to se vám prý otiskne v myslí do nejmenších podrobností a později to kreslíte jako podle předlohy. Vzala jsem si včera lupu a prohlížela znovu vaše mapy, krajiny a podobizny, které jste u něj nechal. Šaty, listí na stromech, kožešiny i lidská kůže, to všechno je tam tak podrobné, jako by vaše paměť mířila do nekonečna, kde každá věc v sobě skrývá nějakou další. Ráda bych se od vás naučila soustředění, musím ale pořád dělat deset věcí najednou a zapomínám jednu pro druhou.

Muži mi slibují, že mi dají všechno. Posílají pro mne a tráví se mnou noci, a pak ráno na mne křičí, pláčou, nechtějí mne vidět. Za pár dní pro mne znovu pošlou a já říkám: „Udělám, co chceš, ale příště si nestěžuj.“ Někdy je to velmi zajímavé, jindy směšné a občas mám co dělat, abych se z toho vyvlékla.

Doufám, že nepřijde válka nebo mor a já zavedu svou dílnu na vyšívání prádla tak dobře, že nebudu muže k ničemu potřebovat. Pak

dobře provdám svoje dcery někam do Itálie, protože tady není ani klid, ani radost. Chci, aby moje děti žily na místech, po kterých celý život marně toužím: Bologna, Venezia, Firenze, Siena, opakuji si někdy.

Ptáte se, proč nosím masku, když stejně každý v Praze ví, kdo jsem. Odpovídám: Nechci ukazovat tvář lidem, kterým jsem lhostejná. Nechci, aby si v ní někdo četl a pak mne zraňoval. Jsem sice svobodná a kromě svých dcer nemusím nikomu sloužit, ale abych jim připravila budoucnost, musím se na požádání klanět a můj život visí někdy na vlásku.

Píšu vám především kvůli našim snům. Nemyslím, že se z nich dá věštit. Budoucnost nám občas dá znamení, ovšem to nám neříká, co se stane, ale jací jsme. Sny nejsou kniha, ve které se dá číst. Mohou ale být pustinou, kde se dá zahynout.

Řekl jste mi, že vaše sny jsou mým domovem. Prý mne vídáte za dne na ulici, třebaže tou dobou sedím doma. Držíte mne v duchu za ruku, zatímco jste docela sám. A celé noci se vám o mně zdá, a tak jsme vlastně stále spolu.

Máte rád kočky? Všimla jsem si, že je často kreslíte a dokážete zobrazit každý jejich chloupek. Kočky jsou hned tady, hned tam. Když se kočka mrouská a vyje láskou, málokdy ji přitom vidíte. A když se pak nese kolem vás v celé kráse, je tichá jako strašidlo. Měla jsem kdysi kočku, už se zaběhla. Ale já ji dodnes vídám tiše přebíhat místnost. Někdy odpoledne sedím s rukama v klíně, dívám se za dávno mrtvou kočkou a vidím ji kráčet po hranici mezi bděním, představou a světem mrtvých. A říkám si, zda bych dokázala takovou kočku chytit.

Ovšem, i mně se o vás zdává. Ležíme spolu, anebo se ruku v ruce procházíme podél řeky a nad hladinu vyskakují stříbrné ryby. Cítím se přitom klidná a v bezpečí, ale bojím se, kam to může vést. Napadlo vás, že mohu ve vašich snech něco změnit, tak jako

nájemník přesouvá v cizím domě nábytek? Že vás mohu skrze vaše sny ovládat anebo zničit?

Ovšem, nechci vám ublížit, ale přece se to může stát. Poznala jsem, že své nejdražší vystavujeme smrtelnému nebezpečí, právě když je chceme chránit. Nemůžeme totiž trvale být na jejich straně, protože naše mysl je jako madrigal: k jednoduché melodii se postupně přidá další a ještě jiná. V nastalé spleti hlasů už nelze rozeznat slova ani melodie, ten první hlas už není tím hlavním a tak to bývá i v životě. Chceme to nejlepší pro své milované. Jenže pak se stane tolik věcí, že už nevíme, co je pro ně opravdu dobré, ztrácíme s nimi spojení a můžeme jim pak hodně uškodit.

II

Bylo mi sedm let, když Švédové poprvé táhli na Prahu. Vojáci vtrhli do našeho domu, ukradli klenoty z otcovy dílny a všechno zlato i stříbro. Pak zabili rodiče a odvezli moje sestry s sebou. Předtím zapálili dům. Naším nikdo nepomohl. Ve všech domech bylo plno zbraní na obranu města, ale sousedé se zabeđnili doma a poslouchali nářky mých rodičů.

Musela jsem všechno vidět odněkud z kouta, ale stačila jsem proklouznout a utíkala přes most k tetě, která mne učila šít. V tom domě slyšeli dunět děla a křik z Malé Strany, ale jinak byl klid.

„Jsou vaši v pořádku?“ ptala se teta.

Prý jsem přikývla a chtěla po ní svou rozešitou práci ze včerejšího odpoledne.

„Proč jsi přišla?“ ptala se mne.

Mlčela jsem. Můj strýc poručil zabeđnit vrata a řekl tetě, ať mi k čertu dá to šítí. Vzala jsem do rukou jehlu a látku, a najednou vidím: ten bílý šátek je celý od krve, kterou mám na rukou. A to je první

chvíle, na kterou si v životě vzpomínám. Ten večer, kdy jsem zašmodrchala u tety bílou nit, jsem ztratila minulost. Nevzpomínám si na svůj útěk z domu. Nevím, jak vypadala naše ložnice, nepamatuju se na rodiče, na jejich hlasy ani vůni. Nevím, jak vypadaly mé sestry, má postel, moje hračky. Narodila jsem se s jehlou a nití v rukou jako sedmiletá a všechno, co se mnou bylo předtím, mi jenom vyprávěli.

Ten zanedbaný starý muž, který se u nás na dvoře hřeje na slunci a občas plácne služku, je můj strýc. Už nevychází a dělá, co mu řeknu: Běž dovnitř, vynes popel, jdi spát. Jí maso jenom na Velký pátek a sám už neví proč. Moje bezdětná teta zemřela rok po mých rodičích. Strýc jí slíbil, že bude ve mně pěstovat zbožnost a pracovitost, jenže já jsem ukázala málo smyslu pro to první a on zase pro to druhé. Naši dílnu, kde se tehdy šilo prosté lněné prádlo, přestal strýc udržovat. Nikdo obyčejný nestál o nové šaty a my jsme nic vznešeného pro bohaté ušít neuměli, a tak strýc dělal, co se dalo.

Po tetině smrti jsem musela začít spávat u něj v posteli, ale zprvu to bylo nevinné. Chtěl mne prostě mít u sebe. Později se mi zdálo, že si mne chce vzít. Řekla jsem mu:

„Vezmu si vás za muže, jenom když se mne nikdy nebudete na nic ptát.“

Strýc se rozesmál, až se rozkašlal, ale brzo ho veselost přešla. Během příštích let ho postihla nějaká mužská slabost a jediné, co chtěl, bylo spát s hlavou položenou na mých prsou. Ženy ho přestaly zajímat, ale považoval mne dál za svůj majetek, který měl vynášet. Všechno rozhodoval za mne. Kdykoliv jsem začala mít něco ráda, ať už to byl pejsek, pohled z okna, anebo nějaké šaty, strýc začal žárlit. Pejška vyhnal, okno zatloukl, šaty roztrhal.

Vůbec mi nenapadlo mu odporovat. To jediné, na čem záleželo, mi nemohl vzít: mé sny. Když jsem zavřela oči, dokázala jsem usnout všude, ať už byl kolem lomoz, anebo mrtvé ticho. Všiml jste

si, jak široká je brána do spaní? Můžete jí proletět a skočit do prázdné mrákoty, anebo projít volným krokem a postát na prahu mezi snem a bděním. Tam se začnete propadat do hloubky a zároveň před vámi uskočí hvězdná obloha. Někdy za jasného dne uvidíte na nebi kroužit hejno ptáků a to pak zmizí ve spirále za sluncem.

Kým jsme, když sníme? Jsem to ještě já, stejná Adéla, která chodí po ulicích, počítá peníze a myslí na budoucnost? Moje sny byly vždy jasnější než bdění. Někdy se mi zdá o dětech nebo o lidech, které znám. Mívám ale také sny o pohádkových zvířatech a krajínách, kde jsem nikdy nebyla. Ty krajiny znám z obrazů, na nichž jsou velmožové vymalováni před otevřenými okny a na terasách. V pozadí vídáme zelené hory a modré skály, na loukách se pasou ovečky, v jezerech se odrážejí oblaka. Krajiny v pozadí mne zajímají více než pyšní lidé na portrétech.

Zdá se mi také o lidech, které neznám, slyším jejich hlasy a dotýkám se jich. Někdy mne napadá, že to mohou být mí rodiče. Po probuzení někdy najdu v pokoji malou věc, o které se mi zdálo: zelený lístek z neznámého stromu, útržek barevné látky. Dlouho jsem nevěděla, co to znamená.

Mívám ovšem i úzkostné sny, a myslím, že nezůstávají bez následků. Stává se, že zlé sny překypí do skutečnosti jako hrnek mléka. Zlobíme se na nevinnou a věrnou ženu, protože se nám o ní zdálo, že spí s jiným. Na bratra, protože nám ve snu vzal peníze. Probouzíme se v slzách ze snu o setkání s mrtvými dětmi nebo rodiči, a pak běžíme na jejich hrob.

Můj strýc pochází z kalvínské rodiny, která se kdysi z nutnosti dala ke katolíkům. Když jsem do jeho domu přišla po smrti rodičů, modlili se ještě všichni doma postaru a četli českou bibli. Zároveň jsme ale chodili s procesím a ke zpovědi. Lhali jsme přitom

a nevadilo nám to. Lžu dodnes. Copak se dá nějaký hřích odčinit jen lítostí, modlitbou anebo tím, že ho někde ohlásíme? A proč by někdo jiný než my sami měl rozsoudit, jestli jsme hříšní a nakolik? Myslím, že bůh je tak daleko, že se o podrobnosti naší víry vůbec nezajímá a stará se o mnohem důležitější věci.

Dnes už u nás v domě nikdo nečte a do kostela se chodí, jen aby se neřeklo. Jak strýc schází, vrací se ale k věcem staré víry, kterou jsem já nikdy dobře neznala: občas tiše prozpěvuje zbožnou českou píseň o posledním soudu anebo mne osloví sestro. Ale dovolí si to jen proto, že jsme už nad ním všichni zlomili hůl.

Přišel mír a strýc myslel, že se všichni mí příbuzní vrátí z ciziny a věci budou jako kdysi, ale místo toho přituhlo. Do Prahy začali jezdit dobrodruzi ze všech zemí a zabírali všechno, co nestačili rozkrást Sasové, Švédí, císařské vojsko a pražská domobrana.

Když jsem byla dítě, byla Praha pustá a pobořená. Jak jsem rostla, přibývalo kočárů, zbohatlíků, domů i peněz. Samotným řemeslem se ale už nikdo neuživil, protože noví boháči většinou neplatili a jen se vymlouvali. Kromě dobrodruhů bohatly řády a kláštery. Blízko nás dnes roste ona obrovská univerzitní kolej, a snad každý měsíc se ve městě začíná stavět nový kostel. Boří se měšťanské domy, aby bylo víc místa pro chrámy a paláce. Tohle všechno dělají generálové a páterové a nepotřebují k tomu žádná zvláštní povolení. Prostě si vezmou, co chtějí. Když to strýc viděl, dostal strach, že nám zaberou dům a budeme muset na ulici.

Strýc je velký strašpytel a hýčkal svůj strach jako dítě tak dlouho, až v něm vyrostl ve statného mládence. Pravdu měl v tom, že práva bohatých měšťanů u nás platí, jen pokud se to soudci hodí. Naproti nám se usadil pošlechtěný Vlám, jistý Servác Engels z Engelflusu. Vodil na procházku obrovského psa, který vypadal jako

lev. Lidé ho hlučně zdravili: „Budte pozdraven, pane z Engelflussu!“ Vlám poznal, že ho neberou vážně, sám si přeřezal nápravy u kočáru a dal k soudu, že ho pekař Sova ze závidosti ohrožuje na životě. Vyhrál a Sova mu musel tolik zaplatit, že přišel o všechno a Engelfluss si koupil ještě na venkově statek.

Strýc tenkrát řekl, že už není bezpečné být Čech, a rozhodl se hledat ochranu u mocných cizinců. Věřil, že kdo mluví německy, italsky nebo španělsky, má to lepší všude na zemi a snad i v nebi. A rozpomněl se proto na známosti z dětských časů.

Tehdy si chodil hrát za řeku s vlašskými dětmi a vyměňoval s nimi dřevěné hračky za dobroty, které dělali jejich rodiče. V Praze je, jak víte, Italů plno, ale žijí si většinou sami pro sebe, snad proto, že jen málokdo z nich se dokáže naučit cizí řeč. Jsou tu bohatí a pyšní stavitelé Luragovi, Carattiovi, náš přítel Dionýs Miseroni, jehož otec řezal pro císaře fantastické poháry z horského křišťálu, kameníci Bossiové, štukatéri Travelliové a Colombové, kteří malují fresky do vlhké omítky. Jsou tu malí kupci v krámech plných sýrů, oliv a italského vína, jsou tu hudebníci, krejčí, taneční mistři. Všichni dnes prohlašují, že pocházejí ze slavných rodů z Benátek a Florencie. Ma! Strýc je znával, ještě když jejich rodiče většinou zedničili pro bohaté Čechy a na léto jezdili domů do ticinských hor sklízet obilí.

Měli to v Praze vždycky dobré a pomáhali jim jezuiti. Ale já vám říkám, že politika jim byla a je docela jedno. Kostel považují Italové hlavně za místo, kde člověk předvádí krásné šaty a kde si zazpívá, své svaté mají rádi, jako kdyby to byli nějakí kouzelní skřítkové, a každý svátek je pro ně příležitost se dobře najíst. Mají upřímně rádi každého, kdo je ochoten u nich utratit peníze, jen když s ním není nuda. Může to klidně být třeba Turek nebo indián.

Strýc začal chodit na Malou Stranu hrát s Italy kostky a karty a jako šikovný krejčí od nich dostával malé zakázky. O větší stejně

nestál. Tak se dostal do domu dávného známého, císařského písaře Sabatiniho. Jeho prarodiče byli obyčejní cukráři, ale už otec byl s velkou milostí přijímán u dvora. Otec Sabatini vyráběl pro císaře Rudolfa zvláštní koláčky, které vypadaly jako ženská ňadra a chutnaly božsky. Zdá se, že do nich zapékal zvláštní koření a to způsobovalo císaři všelijaká vidění. Nechtěl či nemohl bez těch cukrovinek být, a tak od něj získali Sabatiniovi predikát.

Ještě dlouho po Rudolfově smrti sháněli nově zbohatlí šlechtici a generálové jeho řemeslníky a kuchaře. Mít něco stejné jako nebožtík císař znamenalo mít vkus! A tak Praha chudla a lidé utíkali, ale Sabatiniovi ve vší tichosti bohatli a nakonec poslali svého Carla na boloňskou univerzitu, aby svému „dí“ nedělal ostudu. Když se vrátil, nechtěl mít s jejich cukrárnou nic společného. Byl vzdělaný a zkažený, jak se na bohatého syna sluší, a takový zůstal.

Carlo Sabatini se stal dvorním písařem. Chodil vznešeně, mluvil tiše, zdvořile a s náznakem pohrdání a rád zaujímal strojené pózy, aby si ho i zdálky všichni všimli. Můj strýc mu nadbíhal, pokoušel se mu připomenout společné dětství a vnucoval se mu skrze jeho lidi, ale Sabatini jako by také ztratil paměť. Proto mě strýc nechal namalovat od známého miniaturisty a poslal Sabatinimu obrázek „se vzpomínkou na dětské přátelství“. Týden se nic nedělo. Pak Sabatini viděl strýce u sebe v domě na dvoře klábosit se sluhou a jakoby nevšímavě prohodil:

„Máš tak krásnou dceru.“

„Ach, to je neteř, náš drahoušek,“ řekl dojatě strýc.

Sabatini tedy přišel k nám na návštěvu a strýc mne požádal, abych v nejlepších šatech obsluhovala u stolu. Sotva jsem Sabatiniho uviděla, jako by se ve mně probudil velký bílý had. Nespustila jsem z něj oči. Popelavě plavé kadeře mu splývaly na ramena, ale

oči měl černé jako vy, jemně řezaný dravčí nos a nádherné bruselské krajky kolem krku. Ruce měl jako sedlák a krátké prsty, a tak jsem viděla, že nemá bohatou ani jemnou duši. Co bude ode mne chtít? Co všechno mi může dát? Sabatini se povýšeně usmíval na strýce, ale po mně blýskal očima, kroutil si knír, a řekl:

„Myslel jsem, že z města pomalu mizí všechna krása, ale dnes večer jsem našel perlu. Má vaše neteř ženicha?“

Strýc zavrtěl hlavou a divadelně rozhodil rukama, jako by chtěl říci: Kde ho najít? Carlo Sabatini mu významně položil ruku na předloktí:

„Snad abychom tedy toho nejšťastnějšího muže pod sluncem začali hledat!“ A otočil se ke mně s krásným vlašským úsměvem, který sice nic neznamena, ale dělá život příjemným.

„Měla by ses naučit spoustu krásných a užitečných věcí, cara. Kvůli sobě i ostatním!“

„Budu vám přítelem vděčný za každou radu i pomoc. Svěřuji vám svou Adélu. Sám nemám dost peněz, abych jí připravil nějaký lepší život.“

Těšila jsem se, že se naučím tančit. Hned jsem jim oběma nalila vína a Sabatini mi připil:

„Mé dítě,“ řekl mi a pak vztáhl ruku a pohladil mne vzhůru od krku ke kořínkům vlasů. Bylo to hrozné i krásné zároveň.

III

Sabatini a já jsme spoutáni, ale sami nevíme, o jaký druh pouta se jedná. On mi poskytuje bezpečí a luxus, a používá pro svoje divné obchody vědomosti, které získávám od bohatých přátel. Zároveň beze mne nemůže žít a já zase od něj nedokážu utéct. Jeden druhého se bojíme a jeden druhého ovládáme. Hrajeme nebezpečnou

a nekonečnou hru a nedokážeme přestat. Neumím si život bez Carla Sabatiniho představit a zároveň ho nenávidím, protože se bez něj neobejdu. Bude totiž trvat ještě léta, než obchody v mé dílně začnou opravdu vynášet...

Řekl mi na začátku, že mi jistě chybí mateřská péče, napsal mi cedulku a poslal mně na Jánský vršek k signoře Vittorii, která učila bohaté dívky náležitému chování. Vittoria Cappelliová. Nikdy mi nechtěla prozradit, jak se dostala do Prahy, ale ukázala mi, jak se česat, oblékat a chodit. Naučila mě italsky, a hlavně umění rozhovoru a také jak rozumět malbě, hudbě a knihám. Především mě ale podporovala v umění zahálky a vysvětlila mi, k čemu je dobré.

„Prohlížeš si obrazy uvnitř vlastní hlavy jako by ses dívala na krásné fresky na zdech,“ požádala mne jednou. „A pak mi o nich vyprávěj.“

Byla první, komu jsem vyprávěla o svých snech a o stopách, které po sobě zanechávaly. Popisovala jsem jí sochy a fresky, které jsem cestou k ní viděla v kostelích a na nárožích, ale také obrazy, které se mi vynořovaly před očima za bílého dne jako ostrovy z mlhy. Jednou jsem jí řekla:

„Vídám muže v černém klobouku s měňavým kohoutím peřím... Sedí na kamenném ochozu Nových zámeckých schodů, je letní večer, ze zahrad voní akáty, obloha je temně modrá jako královské roucho a zářivé hvězdy padají tomu muži na záda, kde se rozstříkují na tisíce chladných jisker jako fontána. Ale nerozeznám jeho tvář.“

Proto se nedivte, že jsem se hned ptala, kde jste koupil svůj krásný klobouk.

Teprve když mi bylo šestnáct, začal si mne brát Carlo Sabatini do postele. Nevadilo mi to. Věděla jsem, že si mne nechal vychovat jako vzácného koně a že mi neublíží. Vittoria mne pro takový život vyškolila, a tak jsem nikdy neztratila důstojnost. Naučila mne,

jak přežít kalné dny s jasem v duši, jak zažehnout touhu a stát se lampou, kolem níž krouží osamělá srdce.

„Potrap Carla občas,“ říkala mi. „On nechce, abys ho poslouchala. Ale nemůže ti přece říci, že mu máš vládnout.“

Možná ho Vittoria milovala a chtěla mu ve mně věnovat dokonalý dar, anebo se mu skrze mne chtěla pomstít. Nejspíše obojí. Ale čím déle jsme se znaly, tím méně na Sabatinim záleželo... Sotva jsem vkročila do dveří, usmívaly jsme se jedna na druhou a věděly své.

„Nenech si od nikoho vzít, co má na tobě největší cenu,“ poradila mi nakonec. „Od Carla ani od jiných. Nevzdávej se toho z vděčnosti ani z lásky. Když o to přijdeš, budeš ztracená.“

„Co to je tetičko?“ ptala jsem se.

„Tvá obrazotvornost,“ řekla mi. „Fantazie poutají lidi pevněji než rozum. Ženy se bojí stárí a ošklivosti, ale to je zbytečné. Záleží na tobě, jestli tvůj půvab vydrží. Žena jako ty dokáže poutat muže magickou myslí a slovy, a proto na tvém věku tolik nezáleží. Tvoje kouzlo bude působit nejsilněji, když ho využiješ třemi způsoby zároveň: hlasem, pohledem a dotekem.“

Šla dovnitř a přinesla malou knihu svázanou v safiánu, tak krásnou na pohled, jako by to byl taneční střevíc. Byl to traktát Giordana Bruna O poutech. Otevřela ji a přečetla nahlas:

„Není možné skutečně spoutat, aniž bychom sami byli spoutáni.“

Už jste někdy viděl ženy číst něco jiného než modlitební knížky nebo milostné básně? My s Vittorií pravidelně četly Vergilia, Platona, dobrého Macchiavelliho a Giordana Bruna. Proto také mluvím italsky jinak, než slyšíte na ulici. Sedávaly jsme na zahrádce vklíněné mezi terasy a její knihy ve mně otevíraly prostor široký jako všechna moře světa. Přesto neměla v mnoha věcech pravdu. Dnes například vím, že moje krásné dcerušky mají pro mne tisíckrát vyšší cenu než má obrazotvornost. Svých snů bych se docela ráda vzdala, svých dětí nikdy.

Vittoria už není mezi námi, odešla s jednou šlechtickou rodinou do Salzburgu a odvezla knihy s sebou. Její rady mne až dodnes provázejí spolehlivěji než ozbrojená garda.

„Nasad' si masku a nos ji, kdykoliv půjdeš ven,“ poradila mi před odjezdem.

Poslechla jsem ji.

Bydlila jsem dál u strýce a chodila k Sabatinimu na noc. Ráno mě posílal vozem domů. Chodila jsem s ním ale také po návštěvách, kde mne představoval jako svou neteř. Budilo to posměch, ale Sabatini si uměl zjednat pořádek. Jednal se mnou jako se vznešenou dámou a nikdo si pak netroufl mne urážet.

Ovšem, začaly se o mně říkat všelijaké věci: že se stýkám s židovskými kouzelníky, že moc přemýšlím, že mám blízko ke zlým duchům. Zkrátka, říkali, že jsem možná čarodějnice. Ale tady v Praze se hodně mluví a málo to znamená, protože každý ví, že klepy, které proskáčou němčinou a češtinou a italštinou, jsou tolikrát převrácené, že si z nich každý může vzít, co si přeje, ale jenom pro zábavu. Čáry jsou mezi lidmi oblíbené, protože se za ně celkem netrestá, a tak už nikdo neví, co se u nás doopravdy stalo a proč.

Sabatini se nikdy neoženil, velká společnost ho často nudila a věnoval mi hodně času. Pokračoval v tom, co začala jeho přítelkyně Vittoria: vzdělal mne ve čtení, psaní, hře na loutnu, v rozhovoru o krásných věcech. Dal mi číst Ovidia, a tak jsem se naučila skládat básně. A často mne varoval: Raději nikomu nikdy neukazuj a neříkej, co umíš. Někdy jsem ho nenáviděla, ale zažili jsme i dobré časy a hodně jsme se nasmáli.

Jak víte, Češi se většinou tváří, jako by je bolela hlava. Usmívají se jenom na svoje blízké anebo když něco chtějí. Bojí se už napřed

jak prohry, tak úspěchu a raději mají své malé jisté, než by se pouštěli do velké hry. Říkají, že Italové a Francouzi nemyslí nic vážně, že dělají všechno na poslední chvíli a není na ně spolehnutí. Varují svoje dcery, aby si na ně daly pozor. Spíš by je měli varovat vůbec přede všemi nudnými, krutými, neschopnými a ješitnými muži, ať pocházejí odkudkoliv. Já říkám, že hloupost a zloba je všude stejně doma a že úsměv, uhlazené chování, zlaté náušnice a záhadné srdce znamenají někdy pro hezké ženy víc než manželství!

Všechno, co mne zatím potkalo, mě postupně unášelo pryč od hnízda, do něhož jsem se vylíhla: nemám rodiče, nemám paměť, odcizila jsem se vlastním lidem, vlastnímu stavu, a s ostatními ženami bych si neměla co povídat, ani kdyby o to stály. Všechno, co mám, jsou moje dcery a závratná krása poznání. Obojí je pro radost jenom mně samotné. Ráda bych se o to podělila s blízkou duší, ale není to snadné. Nevím, jak to říci. Ty moje nejdůležitější a nejkrásnější myšlenky ochabnou a vyblednou, sotva je vyslovím nahlas. Proto zůstávám ráda sama. Dokud jsem byla velmi mladá, prochodila jsem hodiny v sadech nad Malou Stranou anebo seděla u řeky. Pozorovala jsem oblohu s nakynutými bělostnými oblaky, stromy, květiny, kamení a zvířata. Kdybyste vyrostl v gotických uličkách, kudy proudí splašky a kde si lidé koukají do oken, také by na vás působila krása přírody.

IV

Sabatini viděl, že na Prahu zase táhnou Švédové. Báł se, že mne sám nedokáže ochránit, kdyby přece vyhráli, a tak mi našel manžela, Magnuse, hezkého plavovlasého Němce, který mu spravoval oboru kousek za Prahou. Sám odjel do Friuli.

Některé krátké okamžiky mají pro nás hluboký význam: pár tónů písň, letmé milování, slunečný den. Pamatujeme si je navždy. A naopak podstatné věci nám z hlavy často mizí jako dým. Proč si téměř nevzpomínám na Magnuse, svého manžela, kterému jsem porodila děti? Nepamatuju se na jeho zvyky ani na jeho tělo – ostatně byl plachý a spávali jsme spolu potmě. Někdy se mi zdá, jako by nikdy nebyl. Žili jsme spolu pět let, spojení tichou sympatií. Pak ho udupal divoký kuň na valdštejském nádvoří a jeho milá tvář se otiskla do podoby obou dětí.

Teď nevím, jak dál napsat, co mám na srdci. Taková slova, která by osamělému muži popsala, co je to láska k vlastním dětem, ještě nikdo nevymyslel. Srdíčka moje! Jsem tady, abych jim sloužila a chránila je. I kdybych sebevíc chtěla být s vámi, budete u mne vždycky na druhém místě.

Jsem teď pátým rokem vdova a nechci svůj stav měnit. Strýc už nevychází a já zvelebila naši dílnu. Šijeme a vyšíváme hedvábné košile, protože poptávka po luxusním zboží roste. Sabatini mi dodává bruselské krajky na rukávy. Když odjížděl do Itálie, dal mi slušné věno a po jeho návratu jsme se stýkali tajně, dokud manžel žil. Teprve po jeho smrti jsme začali zase chodit mezi lidi a já znovu začala nosit odloženou sametovou masku.

Jak víte, v poslední době se zjevuje mnoho znamení, a lidé říkají, že jsou neblahá: dvouocasé komety, rudá oblaka za podmračených dnů, blesky bez bouře a divné nové hvězdy. Když je teď zase válka na severu, je tomu tak snad proto, že létají komety? Já si vždycky vzpomenu na slova učence, který znal hvězdy, počty i tajemství lidského oka. O nebeských znameních říkal: „Jisté je pouze, že pro člověka neznamenaají buď vůbec nic, anebo naopak tak záhadné a důležité věci, že všechen lidský smysl a rozum přesahují.“

Možná je všechno na nebi, na zemi i v jiných světech nějak propojeno, i sen i skutečnost, kosmos i lidé. Neumím předvídat, zda Anglie bude válčit se Španělskem. Ale své důležité znamení jsem dostala loni začátkem podzimu. Jednou dopoledne jsem se vracela z pochůzek a našla jsem na zídce vedle Jilského kostela odložený klobouk ze svého snu, z toho, který jsem vyprávěla Vittorii. Byl to klobouk s duhově zeleným kohoutím perem, stejný, jako ten váš. Byl jste mi tehdy nějak nablízku?

V

Řeknu vám teď, kdy jsem pochopila, že sny vůbec nejsou nevinná krajina, kde nabíráme síly, kam se chodíme milovat s cizinci a kde prožíváme hrůzy, z nichž se ráno šťastně probudíme. Bylo to asi před čtyřmi pěti lety, moje dcery byly ještě malé a odjížděly jsme pryč z Prahy, protože začala hrozná epidemie. Jely jsme dva dny kočárem až skoro do Písku, děti plakaly, kašlaly, i já jsem dostala horečku. Nocovaly jsme ve Staré Huti v maličkých místnostech zájezdního hostince, a když jsem při svíčce ukládala děti, někdo zaklepal. Za dveřmi stála hostinská a držela za loket dívku, která si zakrývala tvář šátkem.

„Je prý na cestě do Třeboně, bojí se spát sama. Může nocovat u vás, paní?“ ptala se, a než jsem stačila odmítnout, strčila ji dovnitř a zmizela. Dívka spustila ruku a my spatřily tvář plnou modrých skvrn a podlitin a nebylo jasné, jestli ji někdo zbil, anebo jestli je nemocná.

„Ublížil ti někdo?“ ptala jsem se. „Potřebuješ pomoc?“ Jenom vrtěla hlavou a ukládala se na zem ke spaní vedle mých vyděšených holčiček. Páchla špínou a strachem. Začala jsem se na ni zlobit. Po-

kud je nemocná, proč chce nakazit i nás? Najednou ta dívka vzala moji mladší dcerku do náruče a začala ji objímat a líbat. Možná že ztratila dítě anebo byla prostě šílená. Rvala jsem jí dítě z rukou a ona syčela:

„Dej mi ji, dej mi ji, tahle je moje!“

Křičela jsem, a pak jsem ji tloukla. Když začala plakat, pomohla jsem jí na nohy, zavedla ji do vedlejšího pokoje a uložila ji na dřevěnou postel. Modlila jsem se za ni před spaním a vzpomněla jsem na ty davy lidí, kterých se tak bojím, přestože oni jenom pořád utíkají a ani už nevědí před čím. Prosila jsem za odpuštění, že jsem ji bila, a také abychom se obě v pořádku dostaly do Písku a do Třeboně.

Jenomže ve snu jsem na své předsevzetí zůstat dobrá docela zapomněla. Cítila jsem v těle celodenní drncání vozu a v srdci strach o svou dcerušku, kterou ta dívka tiskla k srdci. Zdálo se mi pak, že jdu po prázdné svažitě louce na stráni. Bylo horko, kolem bzučely včely a kulaté mraky pluly po nebi. Najednou proti mně šla neznámá mladá žena v bílém a já dostala strach. Měla celou krajinu k tomu, aby se mi vyhnula, jenže šla přímo proti mně, hleděla mi do tváře studenýma očima a chystala se o mne otřít. Přestože jsem byla polomrtvá hrůzou, zvedla jsem obě ruce, chytila tu ženskou jednou rukou za krk a druhou jí tiskla ústa. Nepotřebovala jsem k tomu žádnou sílu, bylo to jako prohmátnout vodní hladinu. Splaskla jako nafouknutý kornout, zmenšovala se, a když dopadla na zem, byla malá a lehká jako moje košile. To je duše, napadlo mne ještě.

Ráno jsem se hned běžela podívat vedle do pokoje. Dívka nehybně ležela, skvrny na její tváři se slily v jednu a vypadala prázdná jako pytel, z něhož vysypali zrní. Kolik jen mrtvých už jsem viděla, a to jsem ještě mladá! Zabití lidi na ulicích, starce na postelích,

oběšence na stromech i šibenících, milovanou tetu a umírající chudáky podél silnic, lidi vpletené do kol a zsinalé mrtvoly těch, kteří umřeli na nakažlivou nemoc. Už nebudu dál vzpomínat, je to příliš smutné.

Tu mladou ženu beztak nečekalo nic dobrého a já jí nemohla pomoci. Ale nevstoupila jsem třeba do jejího snu se skrytě zlým úmyslem? Nehledala ona v mém snu pomoc? Čí sen to vlastně byl?

Ženám, jako jsem já, nikdo nepomůže, leda strážný anděl. Muži mi poskytují, co sami uznají za vhodné, ale ráno mne nechají odejít a je jim docela jedno, co bude se mnou a mými dětmi. Nevědí, kdo jsem. A co jim hrozí. Mám nalomenou a zajatou duši a ta prahne po volnosti bez hranic. Ale když se konečně odpoutá, nachází v té široké krajině volnosti mnoho nastražených pastí. Bojím se, že některá z nich sklapne. Bojím se o své děti. Bojím se o vás.

Když jsme se vrátily s dcerami z venkova, vyprávěla jsem Sabatinimu, co se mi cestou přihodilo. Smál se, ale viděla jsem, že mu to vrtá hlavou. Za pár dní, bylo to večer a já se právě svlékala, mi zvedl bradu a podíval se mi do očí:

„Neměl bych si tě tolik pouštět k tělu,“ řekl mi.

„Nic není na věky. Až budu chtít, opustím vás. Ale dřív ne.“

„Beze mě nebudeš nic. Neumíš si ani utřít nos,“ odsekl.

Tu noc jsem usínala s hlavou na jeho rameni a s myšlenkou, že v naší dílně se kupí zakázky, ale nikdo neplatí předem a já musím nakoupit hedvábí. Zdálo se mi, že všude kolem hoří, já zoufale hledám svoje dítě a Sabatini zatím sedí docela klidně v pokoji a nahlas mi předčítá latinsky příběh o válce, kterému nerozumím. Pak sklapne knihu a odejde, jako bych ani nebyla. Kolem padají hořící trámy, a já zůstávám sama a zoufale pláču kvůli dítěti, a protože jsem tak sama na světě, pláču, až mi může srdce puknout.

Nenáviděla jsem ho, a ze zlosti jsem začala nahlas křičet jako zvíře.

„Adélo! Adélo!“ slyšela jsem Sabatiniho hlas, ale zněl divně, jako by se dusil.

Probudila jsem se a nejdřív jsem myslela, že mne chce uklidnit. Jenže on sípal, jako by se dusil, a tak jsem vyskočila a přinesla mu džbán vody. Pak jsem mu vyprávěla svůj sen tak barvitě, jako kdybych popisovala velký obraz. Sabatini mě přitom držel pevně za ruku.

„Jaks mi to mohl udělat? Jak jsi mě mohl nechat v hořícím domě?“ plakala jsem.

Pustil mne a odsunul se na kraj postele.

„Kdybych tě nevbudil, možná bys mě zabila tak jako tu ženskou,“ řekl nakonec. „Jsi jako dýka.“

Myslela jsem si, že bych to udělala s chutí. Jenže jsem ho tolik potřebovala, a také jsem nevěděla, jak na to. Poznala jsem ale, že mám zvláštní schopnost, kterou neumím ovládat.

VI

Týdny plynuly a Carlo Sabatini mi jednou večer o masopustu ukázal krásného kavalíra. Byl to stavitel Giuseppe Rossi. Řekl mi, že mu Rossiovi nezaplatili za zprostředkování obchodu, ale bylo mi jasné, že je v tom víc: Rossi na Sabatiniho něco věděl. Sabatini tu má dnes prsty ve všem, od půjčování peněz až k nákupu horského křišťálu. Některé jeho obchody jsou čisté, jiné špinavé. Jako císařský úředník má velkou moc. Když chce například někdo tak jako vy prokázat, že mu byl neoprávněně zabaven majetek, dokáže to Sabatini zařídit, ale stojí to hodně peněz. Část si nechá on, další

rozdělí na rozhodujících místech. Na pravdě přitom vůbec nezáleží. Rossiovi usilovali léta o velké stavební práce v Praze, a když neuspěli, začali sledovat Sabatiniho a donášeli na něj u místodržícího. Carlo si toho ale brzo všiml.

Rossiovi žijí na venkově, říkají si Růžičkovi a většinou mluví česky jako já. Giuseppe Růžička nebyl příliš chytrý, ale zato krásný jako anděl. Štíhlý, pyšný, napohled bezohledný, ale bylo na něm vidět, že má rád ženy.

Nechala jsem spadnout na podlahu náramek a pak jsem s hlozozem předváděla, že ho hledám. Rossi si mě konečně všiml, já jsem se usmála a uklonila se. Začal si kroutit kníry, prohlížel si mne a naklonil se k pánovi vedle, aby zjistil, co jsem zač. Bylo to vzrušující.

V noci se mě pak Sabatini ptal, jestli se mi Rossi líbí. Přisvědčila jsem. Sabatini prohodil jakoby žertem, že by se ho potřeboval nějak zbavit a že bych třeba věděla, jak na to. Stiskl mi paži, až jsem se bála, že mi tam naskočí modřina, a dodal:

„Můžeš ho mít, užiješ si aspoň. Co už se mnou? A kdyby se ti znovu podařilo *to*, dám ti spoustu peněz.“

Požádala jsem ho o nové červené šaty a ujistila ho, že dobře vím, jak na *to*. Sama nevím, co mne to napadlo. Brala jsem to napůl žertem. Vždyť jsem jako všichni ostatní, sice vám vyprávím o snech, ale skoro každé ráno vyskočím z postele a vůbec na ně nemyslím. Kdyby měl člověk ve dne žít jen podle toho, co se mu v noci zdá, přišel by o rozum.

Sabatini mi koupil šaty, plášť, střevice se sponou a vějíř. Poslala jsem Rossimu psaníčko a on mě pozval k sobě na Popeleční středu večer. Vzkázala jsem mu, že musí být v domě docela sám. Jakmile tam uvidím někoho jiného, okamžitě odejdu. Tak to dělám vždycky.

Přišla jsem do jeho bytu, otevřel mi sám. Odložila jsem závoj, ale nechala si na očích škrabošku. Večeřeli jsme žlutý meloun a šunku, Rossi celou dobu mlčel a prohlížel si mne. Pil jen vodu, ale mně doléval víno a nechal mě klábosit o známých, o šatech, o kočárech. Nemohl pít ani mluvit, protože tak intenzivně myslel na noc, kterou jsme měli před sebou. Pak obešel stůl, vzal mi vidličku z ruky a zvedl mě v náručí ze židle. Políbil mne do dlaně, svlékl mi krajkovou rukavici bez prstů a pak druhou. Otočil mne a rozepínal mi šaty. Teprve když jsem si nahá stoupla na špičky a obtočila nohu kolem jeho boků, stiskl mě v náručí a chtěl mi sundat masku. Pleskla jsem ho přes ruku, ale zasmál se tomu. Vzal mi tvář do dlaní.

„Přišla sis pro peníze?“ zašeptal mi do ouška. „Poslal tě ten tvůj zloděj?“

„Ano, poslal, a řekl, ať tě uškrtním,“ řekla jsem a stiskla ho v náručí. Rossi se tiše smál.

Usnuli jsme pozdě a pevně se objímali. Úplně jsem v tu chvíli zapomněla na Sabatiniho a jeho hloupé hry a zůstala jsem s Rossim jen pro svoje potěšení. Jenže spánek má vlastní pravidla.

Zdálo se mi, že sedím na břehu jezera Como, kde jsem nikdy nebyla. Voda mi šplouchala kolem bosých kotníků a v dálce zářily lampy na velké plachetnici. Kolem tiše projela bárka. Seděl v ní muž zahalený v plášti a posunul si do očí klobouk, takže jsem neviděla, jestli je to Rossi-Růžička, nebo někdo jiný. Vesla žádná neměl, jako by loďku řídila skrytá síla.

Věděla jsem, že si přijel pro mne, že mám nastoupit a odjet s ním na druhý břeh, kde mne nečeká nic dobrého. Pak bárka kus ode mne zaskřípala na mělčině. Muž vstal, byl strašně vysoký a upřeně se mi díval na bosé nohy. Strašně jsem se styděla, jako kdybych byla úplně nahá. Kolik toho ještě musím snášet, napadlo mě. A chtěla

jsem vstát a rychle utíkat, ale bořila jsem se do písku, byla jsem těžká jako ze železa a muž byl už docela blízko. Zvedla jsem malý obláček a vši silou ho po něm hodila. Jenže ten kamínek byl najednou rychlý jako střela a proletěl tím vysokým mužem skrz naskrz.

Padl na zem a já se ani nedivila, jak to bylo jednoduché. Kolem bylo ticho, jen vysoké hory, nebe, jezero a pár domů. Rozhlížela jsem se kolem, až když jsem se znovu podívala do písku u svých nohou, ležel muž nehybně jako žok.

V polospánku jsem objala Giuseppeho Růžičku a přitiskla se k němu. Zasllechla jsem docela blízko někoho sténat.

Začínal velikonoční půst. To bylo první, co mne napadlo, když jsem vylula z těžkého spánku na povrch jako ze zatopené šachty.

Otevřela jsem oči a Rossi byl mrtvý. Ležel nahý na boku, pravou paži založenou pod hlavou, levou nohu měl pokrčenou a tvář obrácenou ke mně. Byl bledý a rty měl studené. Dívala jsem se na něj dlouho, pak jsem vstala a zatáhla závěsy kolem postele, jako by mu ledová komnata mohla ještě ublížit. Bílý psík u dveří kňučel, otevřela jsem a pustila ho ven.

Dobře se obléci, řekla jsem si. Navlékla jsem si jeho plátěnou košili (ještě ji mám) a vyhrnula si dlouhé rukávy až k rameni. Přehodila jsem si šaty, plášť s kapucí a nasadila si škrabošku.

Jaro nebylo ani cítit v povětří. Vyšla jsem směrem k mostu, pod kalným nebem mrzlo a ve vzduchu voněl sníh. Stará žena s otepí dříví zvedla ruku na pozdrav, nejspíš mne poznala. Vklouzla jsem do podloubí a běžela do Sabatiniho domu. Vyběhla jsem po širokých schodech, a když se sluha nedíval, otevřela jsem si sama vysoké vykládané dveře. Carlo vzhlédl od rozdělané práce. Sundala jsem si škrabošku a řekla mu:

„Měl jste pravdu, je to možné. Je mrtvý.“

„Vypadal tak zdravě!“ šklebil se Sabatini.

„Málo jste se za něj modlil,“ odsekla jsem.

„Myslel jsem na vás oba vroucně celou noc. Co je s ním?“

„Umřel ve spaní, běžte se podívat. A dejte mi těch padesát!“

„Nejsem blázen, cara. Teprve až se dozvím, co se stalo. Proč bych ti platil? Za chvíli se může probudit a přijde otravovat. Můžeš jít,“ propustil mne nakonec, jako kdybych byla služka.

Povzdechla jsem a sebrala se k odchodu. Chodbami táhl průvan a na staříka, který na dvoře zametal, se snášel kouř ze shnilého dříví. Louže po oblevě zamrzaly a v úzké ulici se vozka snažil ranami probudit k životu plavého koně. Moje dcerušky se právě probouzely. Oblékla jsem je, vzala je do kuchyně a pak šla hned do dílny. Na Rossiho jsem v tu chvíli už vůbec nemyslela. Nepříjemné věci zapomínám co nejrychleji.

Našli ho v jeho bytě až za týden a nikdo nechápal, jak mohl zdravý muž tak najednou zemřít. Prostě se mu zastavilo srdce, řekl doktor. Vypršel jeho čas. Já se bála: co když mne to ráno přece někdo viděl? Třeba ta stařenka s dřívím? Co když pro mne přijdou? Musela jsem sama sobě vysvětlovat, že jsem přece neudělala nic jiného, než že jsem ve snu hodila oblázek po vysokém muži bez tváře, a že za svoje sny nemůžu.

Sabatiniho jsem celou dobu neviděla, poslal pro mne až to ráno, co se dozvěděl, že zemřel Giuseppe Rossi. Něco zase psal a ani se na mne nepodíval.

„Dám ti, co jsem slíbil,“ řekl mi.

Otevřel zásuvku a poslal ke mně po velkém stole sametový měšec. Vzala jsem si ho, odpočítala svých padesát zlatých a čekala, co bude dál. Sabatini ke mně konečně vzlédl. Já měla v tu chvíli na tváři svou malou černou masku, ale on neměl vůbec žádnou.

V jeho tváři už nebyla ta divoká jiskra, se kterou mne kdysi odvedl od mých lidí ke špatné, ale vysoké hře. Byly do ní vepsány karty, chamtivost, únava, spousta vína a neřesti provozované z nudy. Ale jedno se nezměnilo: Carlovými očima se na mne díval muž, který rozumí skrytým poutům a ví, jak mohou být nebezpečná.

„Všechno bude jako dřív,“ řekl mi tiše. „Budu ti dávat, co potřebuješ. Ale už nikdy s tebou nebudu spát. Budeš jako moje sestra. Adélo, buh ví, že se bez tebe neobejdu, ale nechci skončit jako on.“

Sabatini se bál o život! Vůbec mi ho nebylo líto. Přistoupila jsem až k jeho stolu. Je to obrovský stůl, nádherně vykládaný, je na něm mapa světa a možná patřil nějakému veliteli. Jako by právě Sabatini nějakou mapu potřeboval, když nikdy nebyl jinde než na severu Itálie a v tomhle hrozném městě! Vyhrnula jsem si sukně, vyskočila nahoru a dívala se z výšky na Sabatiniho, na celý sál, z okna ven a na mapu světa na stole a nahlas jsem se přitom smála. Pak jsem šla po své práci.

VII

Na Květnou neděli jsme se my dva poprvé setkali v domě brusiče drahokamů Dionýsa Miseroniho. Svátky nám začaly brzo a jaro je studené, ale v domě bylo útulno. Veliká rodina s dětmi, psi, pomocníci, stálí zákazníci a Italové, kteří vědí, že právě o Velikonocích se tam chodí na dolcetto, koláčky a kus řeči, která zpravidla vede k nějakému obchodu. Miseroniovi se vždycky před svátky všude poptají, jestli do Prahy nezamířil někdo zajímavý z Itálie, a pošlou těm lidem i jejich rodinám pozvání.

První, co jsem z vás viděla, byly vaše rytiny rozložené na stole. Ano, máte slavné jméno. Ale upřímně, nikdo tady nechápe proč, když přece nemáte vlastní dílnu ani nepatříte do nějakého určitého města.

V Praze málokoho oslní, že jste viděl zblízka Callota zpaměti kreslit hrůzy obléhání La Rochelle, že jste v Londýně zachytil na rytinách celou uplynulou módní sezónu, že jste byl v Africe a kreslil černochoy a tygry. Pražané vás budou poměřovat tím, co se děje v Praze. Jenom pár dam se podívalo na obrázky šatů, aby viděly, co se nosí v Bruselu a v Anglii, a dvě z nich prohodily, že nad Benátky není.

Ale já si prohlížela všechna ta vaše města, hrady, koráby a palmy a říkala si, proč musím celý život zůstat v Praze, když je na světě tolik báječných věcí. Mezi rytinami byl i portrét usměvavého muže s hranatou tvář, krátkými vlasy a rydlem v prstech. Dámy vedle mne viděly, že si ho prohlížím, a jedna mi řekla:

„To je přece on sám, Vincenzo Lucchetti! Táhle stojí!“

Nasadila jsem si škrabošku a hledala vás mezi lidmi. Tančilo se, ale vy jste stál docela v rohu, vedle sluhy, který doléval víno, a všechno bylo na vás hranaté i měkké zároveň, a dobře jsem si všimla také té díry na vaší punčoše a zažloutlých krajek na vašich manžetách. Přišla jsem blíž, nevšiml jste si mne. Mluvil jste ke skupince, kde byl i Sabatini, otáčel jste v prstech sklenicí a sypal ze sebe novinky tak duchaplně, až všichni pochopili, že jste z opravdu velkého světa. Móda v Bruselu je letos nákladnější než v Itálii. Velký Rembrandt dostal za jediný obraz pět set zlatých. A v Nizozemí lidé přestávají objednávat velké obrazy, a pořizují mědirytiny, které napodobují malby mistrů. Je to levnější a rytcům nastaly skvělé časy. Jistí De Passeovi z Rotterdamu na ně mají velkou dílnu ve třech propojených domech.

Mluvil jste dlouho. Každý teď ví, že než jste se stal Vincenzem Lucchettim, váš otec Václav Lucký tiskl dřevořezy a knihy v Soukenické ulici v Praze. Ale pak vás musel odvézt pryč, dostal jste se do Bavor a pak se v Itálii učil u největších mistrů. Teď se vracíte, abyste se soudil o nespravedlivě zabavené domy. Carlo Sabatini vám navrhl, že se podívá, co se s tím dá dělat.

Dívala jsem se na vás, poslouchala jsem váš přízvuk a viděla jsem, že jsme na tom stejně, oba falešní Italové bez domova a s rukama plnýma smolných karet, o kterých ostatním hráčům neříkáme nic. Proč byste se vracel a soudil, kdybyste mohl žít pohodlně v cizině, jak nám tvrdíte?

„Vincenzo, chci vám představit svou neteř!“ zvolal Sabatini.

„To jsou ale krásné šaty,“ byla první slova, která jste mi řekl.

Brzo jste odcházel a požádal jste o plášť a klobouk a já jsem byla tak překvapená, že jsem se vám ani neuklonila na rozloučenou. Služka vám přinesla ten s duhovým peřím, který jsem tak dobře znala! Jednou přece ležel na zídce u kostela, jindy ho měli na hlavě ti muži z mých snů, kterým jsem neviděla do tváře.

Před odchodem jste zaváhal, vrátil jste se ke mně a ptal jste se, zda byste si mne mohl nakreslit v mých nových červených šatech. Řekla jsem, že to bude pro mne čest, a musím vám přiznat, že jsem v tu chvíli celá zklamaná věřila, že vám jde právě jen o ten červený brokát. Zachytila jsem Sabatiniho pohled: vzrušený a zvědavý.

VIII

Láska, kterou k vám cítím, je větší dar než domy, šperky a věčné mládí. Nikdo mi ji nemůže vzít. Je jako moje kočka, nesmrtelná a pořád se mnou, i když ji nikdo nevidí.

Chtěla jsem vědět, zda dokážete na měděnou desku kromě šatů vyrýt i krajiny z mých snů. Odpověděl jste, že to bychom spolu museli ruku v ruce spát, aby ta krajina přeskočila i do vás. Viděla jsem, že stejně jako já potřebujete jít vždycky dál, a hlouběji, a ještě dál. A tak teď nevíme, kam nás ta daleká cesta vede.

Uprostřed noci jste mne probudil a vyptával se, co se mi zdálo. Popisovala jsem vám zimní krajinu s potokem, kde voda poskakuje mezi balvany a kusy ledu, které vypadají jako malá zvířata. Vrbové proutí nad potokem je obaleno ledem. Louka je široká, na nebi létají vrány a na kopci o kus dál jsou rozvaliny města.

Rozsvítil jste svícen, posadil se ke stolu a začal jste rovnou na desku rýt to, co jsem vám vyprávěla. Seděla jsem zabalená do přikrývek, pozorovala vás ze tmy a neřekla jsem vám to ostatní: jak stojím u zmrzlých vrb v děravých střevících, třesu se zimou a vidím vás přicházet cestou od zbořeného města a pak zasněženou loukou, jako vždycky máte plášť a klobouk s duhovým peřím. Čekám na vás s radostí. Ale když přijdete blíž, všimnu si, že za sebou na čerstvě napadaném sněhu nezanecháváte stopy, a přepadne mne hrůza. Čeká mne něco neznámého a možná hrozného, a já se musím bránit, musím se vás nějak zbavit.

Tentokrát jste mne probudil včas a já vás mohla obejmout a všude vás líbat, abyste mi odpustil, co se mi zdálo a čemu byste se v tu chvíli jistě smál. Příště to tak dopadnout nemusí. Myslíte, že vás naše společné sny budou poslouchat, stejně jako vaše ruka při práci poslouchá vaši paměť anebo můj hlas? Možná že poslechnou, ale možná, že nám naše sny budou vládnout. Co čekáte od žen? Snad klid, abyste měl kde spočinout, jako kdysi strýc na mých prsou. Ale spíš tajemství, které vám rozproudí šťávy a probudí naši obrazotvornost. Tu už pak nikdo nespoutá.

Divil jste se, proč jsem se uprostřed noci tak najednou oblékla a za každou cenu chtěla odejít. Říkal jste, že mne nepustíte. Musela jsem se vymlouvat na děti, na sousedy, na svoje svědomí. Plakal jste. Musela jsem vám slíbit, že se co nejdřív zase uvidíme. A od té doby mi marně píšete a marně mi posíláte dárky.

Přijímám je a pak hodiny mlčky sedím, celá prázdná, protože chybíte každému kousku mého těla a každému záhybu mé duše. Čekám na vás každou minutu, srdéčko moje. Ale přitom vám musím opakovat: Jsem pustina, kde je vám možná souzeno zahynout, a sama nevím proč. Nemám paměť, nemám naději, jenom sny – anebo spíše ty sny mají mne. Jestliže se ještě jednou uvidíme, už vás nikdy nepustím. Proto odjedte prosím, pokud můžete. Protože za naším světem je mnoho dalších, a tam nám nepomohou modlitby ani žádná rozhodnutí.

POŽÁR V MUZEU

I

Antonia Galantová zemřela v roce 1962. Těžko to dnes někoho rozruší, jenže pro mne je noticka v dvacet let staré literární revui jediným důkazem, že vůbec žila. Bylo jí málo přes čtyřicet, když během své poslední cesty po mayských sídlištích v Mexiku podlehla srdečnímu selhání.

Fotografie ukazuje skrze rastr ženu na prahu středních let, výraznou, nefotogenickou, ale přirozeně půvabnou. Ve věku, kdy mi ještě nedocházelo, že můj všední zevnějšek je definitivní, představovala jsem si příběhy, jejichž hrdinkou jsem byla já s touto tváří. Považovala jsem za samozřejmé, že mne do takové podoby utvoří nevšední způsob života.

Jak jsem se dočetla, Galantová byla vzděláním historička. Těsně před válkou se dostala jako jedna z posledních Židovek do Ameriky a pak do Mexika, kde byla přítelkyní Malcolma Lowryho. Po válce napsala dvě populární knihy o předkolumbovských kulturách, vrátila se do Evropy a pracovala ve výboru pro repatriaci dětí zavlečených do Německa. Navštívila Prahu. Posledních dvanáct let strávila na cestách jako dopisovatelka levicového vídeňského deníku a napsala román *Benedikt v zrcadle*.

O tom však v časopise nic bližšího nestojí, protože poslední sloupec pravé stránky končí slovem *Benedikt* a na další straně je titul jiného článku. Tato korektorská chyba znemožňuje určit autora či pramen zprávy.

II

Moje seznámení s Antoníí Galantovou rámovala bezmála dábelská kulisa: v muzeu, kde jsem pracovala, vybuchl plyn a poslali nás domů.

Měla jsem ve zvyku trávit hodně času v antikvariátech, i když jsem si tam obvykle koupila jen pár starých pohlednic. V době, kdy hasili naše městské muzeum, jsem prožívala období, kdy mi prohlídky regálů začaly přinášet poněkud zvrácený požitek: spočíval v uspokojení probouzeném při pohledu na kupy knih, které nikdo nečte a bez nichž by se svět nejenom dobře obešel, ale bylo by v něm i o tolik místa více, kolik ho zabere náklad. Původně jsem v antikvariátech tajila dech nad oceánem vědění a fantazie na přestupní stanici – tehdy jsem mívala hodně času a sama jsem zkoušela psát. Není to nic lehkého. Když jsem pak týdny okusovala tužku nad prázdným papírem, jako by se kouzlo lámalo. Musela jsem myslet na tisíce namáhavých hodin, které strávili nad prací průměrní či špatní spisovatelé, na bezpočet pohnutek a pochybený smysl konání všech, jimž byl upřen talent, na tuny stránek vyhozených jen za posledních padesát let do popelnic a z oken vlaků zároveň se slupkami od salámu. Cožpak se nikdo nepoučil? Já ano. Zvážila jsem svou lenost, pomyslela na potupnou nesmrtelnost jakožto na důsledek pochybného přežívání takových knih na policích antikvariátů a moje ambice se rozplynuly. Jak se později ukázalo, nikoli beze stop.

V den požáru jsem prolistovala v Dlážděné ulici pár stránek z neselhávajících autorů a pak jsem si dvěma prsty vybírala neznámé knihy. Nezklamaly: většinou vyrostly z více či méně upřímně míněné touhy po výjimečném, ale obvykle nudily až k dřímotě.

Venku pršelo, bylo to příjemné. Dříve než na podlaze oschla stružka z mého deštníku, narazila jsem pod písmenem „A“ na hřbet atypických desek s nápisem Antonia. Název chyběl. Teprve když jsem otočila titulní stránku, stálo v záhlaví „Benedikt v zrcadle“. Začala jsem číst: „V půli cesty mezi Stínavou a Vídní ležel Benedikt

Xaverius na podlaze ve světnici kamenného domu, zatímco městem obcházeli lékaři v kápích, podloubím pobíhaly zástupy kryš a zvenčí kdosi zatloukal dveře prknem.“

Musela jsem zavřít oči, abych se ujistila, že tento text znám. Kolem projížděla tmavovláska v modrém plášti s vozíkem plným knih, a když pochopila, že ji nevidím, a tudíž neodstraním z cesty deštník, pod nímž se vynořila blátivá kaluž, mlčky ho zvedla a podala mi ho. V zápase s nahromaděnými předměty jsem upadla do omluvného zmatku a kniha se slabým plácnutím padla lícem bílé vazby do bláta. Sehnula jsem se pro ni a srazila se čelem s lysou hlavou vedoucího.

„Jak se to chováte,“ pokáral mě.

Bylo mi jasné, že jsem v rozhovoru odsouzena k porážce, ale přesto jsem namítla, že si knihu ráda koupím. Vytrhl mi ji, zběžně prolístoval, zahleděl se mi do tváře a pravil: „Neprošlo komisí.“

„Nemohla bych si ji rezervovat?“

Čistil bílou vazbu krátkými prsty a po chvíli pravil:

„No, uvidíme, jestli se polepšíte.“

Strčil knihu do kapsy a pohupoval se na patách.

Pak se rozmyslel a vrátil ji do regálu, bezpochyby napospas kupcům.

„Prosím vás!“ vykřikla jsem. „Budte tak *hodný!*“

„Budeme o tom jednat,“ potřásl hlavou vedoucí, odhrnul závěs a zmizel v kanceláři. Dívka s vozíkem vzhlédla od práce a pozorovala, kterak s pánským deštníkem v ruce trčím pod písmenem „A“ a zpod brýlí mi tryskají slzy. Nezbylo mi než dát se na ústup.

III

Příběh o Benediktovi v zrcadle jsem napsala já.

Snadno jsem našla v zásuvce psacího stolu desky s nadpisem, poslední připomínku jediného mého literárního pokusu, který aspoň něco sliboval: Český sklář odejde za třicetileté války s nasažením života z Murana, odkud si odnáší tajemství výroby benátských zrcadel. Z tíživosti, pak z obavy před dopadením a nakonec proto, že o ně zkrátka nikdo nestojí, si je nechá pro sebe a pak před smrtí, zatlučen v hořícím a morem zasaženém Lešně, zjistí, že ho zapomněl.

Dostala jsem se sotva na konec třetí kapitoly. Nestačila jsem na to. Málo výstižná slova kroužila kolem nejasné myšlenky, děj zadrhoval, vázl; nakonec jsem změnila způsob života a s úlevou zjistila, že nemám na psaní čas.

V deskách jsem našla složenky za nájemné z předchozího bytu, lístky od čistírny a prošlé daňové přiznání. Rukopis tam nebyl. Ale rychle jsem si vzpomněla, že ho může mít jediný člověk, jelikož nikdo jiný ho nečetl – můj tehdejší přítel Honza Klein.

Byla to delikátní záležitost: v době naší známosti měl Klein pár měsíců po svatbě, bydlel na okraji Velké Prahy a podle potřeby zajížděl do centra shánět práci. Protože chtěl být svobodný, trávil čas úprkem za nejistou existencí a přicházel přitom o zbytky skutečné volnosti a klidu. Rád prohlašoval, že mu mohu bez obav telefonovat. Jednou jsem to udělala, ale ozvala se jeho žena a mně se zdálo, že má unavený hlas. Nechtěla jsem ji zneužívat a zavěsila jsem. Takové nepříjemnosti pak poměrně rychle vedly k nedostatku příležitostí, k oboustranné neochotě a konečně k rozchodu.

Dnes jsem byla nevinná. Vyšla jsem na ulici do budky, utratila všechny drobné, ale číslo nedávalo tón. Adresu jsem neznala, ostatně dům patřil rodičům Kleinovy ženy, takže nebylo možné ji zjistit. Klein vlastně neexistoval.

IV

Za bílého rána se mi celá věc jevila nepravděpodobná. Ale když jsem přišla do práce, kolegyně naléhala, abychom si prohodily službu, takže jsem zrychleným krokem spěchala do Dlážděné; každá minuta po otvírací hodině snižovala mé šance.

Vedoucí mlčky trval za pultem a zíral do prázdna. Černovláska u pokladny polohlasem s kýmsi rozkládala, a zatímco jsem sbírala odvalu promluvit, zastínila mi výhled záda jejího společníka, vysokého prošedivělého člověka v zelené bundě. Klein, napadlo mě, ačkoli k tomu nevedl přímý důvod. Myslela jsem prostě na něho cestou, takže ten nápad byl volným pokračováním vzpomínek.

Muž si nechal zabalit knihu a odešel. Teprve když jsem si nasadila brýle a zaostřila na regál „A“, ukázalo se, že tam zeje čerstvá mezera a Benedikt v zrcadle je pryč.

„Mohl byste mi říci,“ lichotila jsem vedoucímu, „nekupoval si ten pán knihu Benedikt v zrcadle?“

Z hloubi duše mu právě stoupalo poznání až do tváře, když tu na stole zazvonil telefon. Vedoucí řekl „slyším“ a začal potvrzovat dodávku uhlí.

Vyběhla jsem na ulici právě v okamžiku, kdy muž v zelené bundě přecházel na červenou. Dohnala jsem ho až u nádraží, ale přestala jsem si být jista, že jde o stejnou osobu. Přesto jsem za ním vešla do šera nádražní haly a postavila se do fronty. Přála jsem si, aby

to byl Klein. Místo abych ho oslovila, už jsem s ním v duchu jela tramvají do Podhoří, kde jsme líhali v sežehlé trávě a pozorovali čtyři holešovické komíny. Hořely mi tváře – Klein na mne tehdy čekával na schodech Domu umělců a nikdy se nemohl zdržet přes noc.

„Tak kam?“ zeptala se pokladní.

„Nikam,“ odpověděla jsem.

Neznámý už byl pryč. Ostatně Klein historické romány nečetl a nebavily ho, dával přednost knihám, které se těžko shánějí, v největší rychlosti přečtou a dávají dál.

V

Usnula jsem ve vaně. Když jsem s mokrým ručníkem na hlavě doháněla minuty, abych stačila doběhnout do kina, zazvonila sousedka, že mám u ní telefon. S pocitem provinění jsem přešla chodbu, zanechávajíc na podlaze několik mokrých tápot.

„Tady je Klein,“ ozvalo se v telefonu. „Chtěl bych se s tebou sejít.“

„Ted? Proč?“ Neviděli jsme se osm let, ale ani tehdy jsem s ním nedokázala mluvit přirozeně.

„Máš pořád tu zelenou bundu?“

„To bude zřejmě jiná,“ řekl Klein. Jasně jsem ho zahlédla, jak stojí v budce u Domu umělců a sklání prošedivělou hlavu, aby si prohlédl svou uniformu nezávislých.

„Chtěla jsem jít do kina. Kam mám přijít?“

„To jsou ale otázky,“ řekl Klein.

Vymínila jsem si půlhodinu, ale snažila jsem se vypadat dobře a přišla jsem pozdě. Na schodech u Rudolfinu nikdo nebyl a nej-

spíš bych Kleina vůbec nenašla, kdyby mě nenapadlo jít prostředkem Kaprovy ulice přes Staroměstské náměstí a pak Poříčím až k autobusovému nádraží, kde seděl na lavičce u nástupiště číslo osm.

„Proč jdeš pozdě?“ ptal se.

„Scházívali jsme se u Rudolfiny.“

„Ale kdepak. Čekala jsi na mne vždycky u autobusu. A pak někdy před domem, zrovna jsem tam prostál čtvrt hodiny.“

„Kde?“

„U Staré školy dvanáct přece.“

„Nikdy jsem tam nebydlela.“

Zdvořile se usmíval a prohlížel si mne, jako kdybych byla blázen.

„Vážně? Pak to ovšem musel být někdo jiný.“

VI

„Stala se mi divná věc,“ řekl později u mne doma. „Jedna známá mi dala do vazby knihu, já ji otevřel a na poslední straně byla tvoje fotografie. Pak jsem se podíval znovu a zdálo se mi, že je to jen někdo hodně podobný.“

Seděl na velice nízkém křesle. Vnutila jsem mu ze zdvořilosti pohodlné místo a sama jsem se nad ním tyčila na kuchyňské židli.

„Jak se jmenovala?“

„Nepamatuju se. Jezdila se mnou každý den v autobuse. Je hodně mladá.“

„Myslím tu knihu.“

Měl pořád pevnou tvář a temné iberské oči, jenže pod tím úderně přitažlivým zevnějškem bujela v zásadě úřednická povaha a Klein

se za ni styděl. Mluvil málo a ze společnosti brzo odcházel, jelikož se snadno opíjel do trapně urážlivého rozpoložení.

„Vzpomínáš si na ten text, co jsem ti tehdy dala? Máš ho ještě?“

„Text čeho?“

„Povídku ze starých časů. Nebyla dokončená.“

„Aha,“ soustřeďoval se neochotně. Dala jsem mu číst své tři kapitoly, protože mi vyčítal, že se nesnažím žít zajímavě. Byla jsem ráda, že už pak o nich nemluvil.

„Moc se na to nepamatuju.“

Měl pohled ve výši mého břicha, upíral ho tam bez zájmu. Šla jsem si obléci svetr, abych zakryla dojetí nad tím, že podle všeho můj zmatený rukopis plný překlepů a myriád pravopisných chyb vůbec nečetl.

„Není to asi zrovna zdvořilé,“ řekl, „ale vlastně teď nevím, proč jsem tě chtěl tak nutně vidět. Ta dívka se jmenuje – nevím teď jak, myslel jsem, že mi dává svůj deník. Jenže to bylo o něčem jiném a vzadu jsem našel tvůj obrázek. Je to –“

„Co je to?“

„Včera jsem zjistil, že na to musím každou vteřinu myslet, ale vlastně nevím na co. Je to příjemný pocit, ale nedá se to uchopit. Tu stránku jsem si vytrhl.“

Začal ji hledat v tašce, ale pak na mne roztržitě pohlédl: „Teď se mi zdá, že ta dívka je ti také trochu podobná!“

Mohla jsem pokrčit rameny. Bylo mi to jedno, a kromě toho je kdokoli podobný komukoli, pokud se k tomu odhodláme.

„Máš ten můj rukopis?“

„Ach, promiň, vždyť já mluvím jen o sobě. Ta tvoje povídka – já nevím, co je s ní teď. Nezlob se, mně se zdá, že jsem ji asi zahodil.“

Vyprávěla jsem mu, co se přihodilo, ale zamlčela jsem celou proslavovací pasáž. Poslouchal mě s rukama klidně zkříženými na kolenou.

„Nevšiml sis,“ ptala jsem se nakonec, „kdo tu knihu vydal? Jestli je to originál, nebo překlad?“

„Nebyla tam tiráž. Je to soukromý tisk a nesmyslný formát, náklad asi minimální. Chtěl jsem to přečíst, ale je to taková nuda, že to nešlo. V předmluvě bylo něco o indiánech. Radši bych změnil téma,“ usmál se na mne.

„Dobře. Pověz mi, co dělá ta tvoje slečna?“

„Říkala, že pracuje v antikvariátě v Dlážděné ulici.“

„Proč jsi mi to neřekl?“

„Proč bych ti to měl říkat?“

Styděla jsem se a Klein to viděl.

„Víš,“ řekl mi pak vlídně, „není vůbec vyloučeno, že se ta kniha jmenuje tak, jak říkáš. Já nejsem soustředěný a vlastně mě zajímala jen ta fotografie. Pravda je, že kromě předmluvy jsem to otevřel ještě někde uprostřed, a nezdálo se mi to ani chytré, ani zajímavé, jenže najednou se mi do podrobností vybavilo, jak jsme spolu jezdívali na výlety za Prahu, aby nás nikdo nepotkal, jak jsme se povalovali v Troji na poli a já přespával u tebe a nechával odjet noční autobus. Poslední léta jsem na tebe moc často nemyslel, ale v tu chvíli jsem všechno cítil znovu a bylo mi dobře.“

Vzali jsme se za ruce a vyjeli si dlaněmi po předloktí, jako když se indiáni chystají stvrdit bratrství.

„Tos byl ty, včera na nádraží?“

„Ne,“ řekl odněkud zdaleka. Pak se provinile usmál, jak se tomu nejspíš naučil v dětství, kdy si všiml, že ho krása ochrání před pohlavky, a já jsem pochopila, že mé papíry tehdy pravděpodobně nedonesl ani do autobusu.

„Já všechno ztratím,“ řekl mi. „A zvláště v poslední době se u mne nic neudrží déle než hodinu, věc ani myšlenka. Ztrácím knihy, lístky, paspartovací kartony, grafiky, co do nich patří, a nakonec peníze, které dostanu za to, co se mi ztratit nepodařilo. Nezáleží mi na tom. Ta dívka říkala, že už dlouho jsem součástí jiného systému.“

„Lidé si vymýšlejí, sdružují se ve všelijakých sektách a potom straší v ranních autobusech. Pušť to z hlavy.“

„Já nechci,“ řekl mi Klein a bez přechodu připojil: „Vážně, vždyť jsi jí podobná.“

VII

Za několik let zruší antikvariát v Dlážděné a odvezou všechny zbytečné knihy spolu s užitečnými. Ten den si z haldy složené před výlohou tajně odnesu starý časopis, v němž najdu článek o Antonii Galantové s korektorskou chybou.

Jednoho dne se octnu v kartotéce Univerzitní knihovny, jen tak nazdařbůh, hlavně abych se vyhnula vedru na ulici. To bude už v době, kdy mě zaměstnají na fakultě.

Téma dizertační práce mě donutí projít v kartotéce podrobně heslo Evropa - dějiny a tam pod nadpisem Epidemie naleznu kartu s titulem Benedikt v zrcadle. Vyplním žádanku, přečtu si staré noviny a za pár hodin mi vydají knihu s blátivou skvrnou na zadní straně bílých desek. Poslední list bude vytržen, ale na rozdíl od Kleina snadno najdu vpředu tiráž s adresou neznámého londýnského vydavatelství.

Začátek mi skutečně připomene to, co jsem kdysi sama psala, ovšem na stylisticky nepoměrně vyšší úrovni. Než zavřou studovnu, přečtu si celý příběh o Benediktovi, docela zajímavý, ale

trochu nudný a přetížený symboly. Bude to další z mnoha knih, které vznikly výhradně pro potěšení svých autorů.

Přírozeně už ji nevrátím a bez nervozity ji pronesu v kabelce kolem vrátnice. Zařadím ji do knihovny, a přestože pokaždé, když usednu za psací stůl, budu mít hřbet přesně ve výši očí, poměrně brzo na ni zapomenu, anebo spíše ji budu vnímat mezi ostatními a zabývat se svými věcmi.

JAN RICHARD VE STŘÍBŘE

1. Murano

V září 1633 spal Jan Richard Rejška zvaný Giovannino del Argento ve vyřezávané posteli v domě na ostrově a zdál se mu sen: Hleděl na svého otce, mistra Jakuba, jak sedí ve stříbrské sklářské dílně, a přestože oknem proniká bílé denní světlo, ozařuje mu tvář louč. Hladil si vousy a říkal jakoby žertem:

„Nosí tmavý plášť a špičatý klobouk, má zahnutý nos a srostlé obočí. Ví o tom daleko víc než já.“

V té chvíli se Richardova Lorianana posadila na posteli a napínala uši do ticha.

„Vzbud' se, Giovannino,“ řekla, „otec se ještě nevrátil.“

„O čem? O čem ví víc než vy?“ řekl Richard česky a probudil se.

„Běž se podívat ven, něco se mohlo stát.“

„Zůstane přes noc ve městě, oslavuje obchod. Říkal mi to,“ lhal Jan Richard, protože se mu nechtělo z postele.

„Madono, tolik peněz měl u sebe! Něco se muselo stát. Zdálo se mi o tom.“

Jan Richard uvažoval, že je divné, zdají-li se sny někomu, kdo tolik chrápe.

„Čí byl ten špičatý klobouk, co ležel dnes odpoledne na stole?“ ptal se.

„Co já vím, tvůj, ne? Anebo někoho jiného. Půjdu tam sama.“

Lorianana vstala a v několika košilích těžce přecházela po koberci. Jan Richard spal nahý. Hřálo ho mládí, a kromě toho mu tady nikdy nepřestalo být horko.

„Bude pršet. Přijde bouřka,“ řekl do prázdné místnosti. Pak si zabalil hlavu do polštáře a usnul. Spal rád, protože pokud ho netrá-

pily můry jako před chvílí, zdávalo se mu obvykle o Patricii, a tak sotva se ráno probudil z milostného snu, rychle se oblékl a nechal se převézt do města.

Měl celé dopoledne pro sebe, protože slíbil Lorianě, že zajde ke zповědi, a k tomu se chtěl vyhnout setkání s tchánem, který ho obden upozorňoval, že řemeslníka, ani nejbohatšího, nesmí dopoledne nikdo vidět na ulici ani u vína. To bylo to nejhorší, protože bylo opravdu těžké rozhodnout, zda jsou v Benátkách lepší ulice, nebo víno. Ale pomyslení na to, že z Benátek nesmí odejít, v něm poslední měsíce probouzelo takový stesk, že nepřetržitě uvažoval, jak by ze svého pohodlného postavení vyklouzl.

Toho rána si neuvědomil, že je tak brzy. Z kanálů stoupala pára, Patricie by ještě byla protivná a živo bylo jen na rybím trhu. Jan Richard pocítil neklid a nutkání říkat překvapivé a nečekané věci. To ho těšilo i v Čechách a měl radost, když se lidé uráželi. Ale v Benátkách se to nejenom smělo, před určitými hosty se dokonce očekávalo, že o sobě bude mluvit v dobrém a duchaplně a že bude na ostatních hledat chyby. Vždycky, když mu to mezi lidmi šlo nejlépe, olízl si rty a slaná chuť mu připomněla, že něco není v pořádku buď s ním, nebo s Benátkami, anebo s obojím zároveň.

Když před týdnem unikl Gaetanovi do města, pálilo bílé slunce, proti němu přicházela po náměstí vysoká žena zahalená do nádherných látek a za ní černoušek s pavími pery v ruce. Jak ho mījela, shrnula si z čela kovově rudou kadeř, a když se po něm ohlédla s hlavou nakloněnou k rameni, zasáhla Jana Richarda dvě zelená světla.

Před několika dny se prohlížel v zrcadle, na němž právě pracoval, za ním stála Loriana a společně obdivovali jeho skvělou postavu, dlouhé plavé vlasy a kníry, měnlivé oči a křivku úst. Na okamžik ho ten obraz uvrhl do zmatku, protože v zrcadle se od-

rážela také titulní strana Románu o růži (někdo ho musel v domě zapomenout). Jako by se dotkl neznámé hladiny, vzbudila v něm obrácená písmena pochybnosti a podrážděně se Loriany tázal, komu kniha patří. Pokrčila rameny. Jana Richarda uklidnilo, že její tvář je stejně klidná a plebejská jako v zrcadle, ale pocit, že v jeho práci je něco dábelského, se od té doby neustále vracel.

Jan Richard konvertoval o sedm let dříve od luteránů. Ještě předtím odešel s otcem a svou nevěstou Alžbětou z Čech do Horní Falce. Odtamtud ho Jakub poslal, aby našel ve světě místo, kde by se mohli zavést. Alžběta byla sirotek. V době, kdy ji opouštěl, byla těhotná a jeho otec to nevěděl.

Jan Richard vždycky toužil vidět Itálii. Dostal se s obchodníky na Murano a seznámil se s Gaetanem, který vyráběl skleněná zrcadla a ihned rozpoznal jeho řemeslný talent. Příslušníci Gaetanova cechu nesměli pod trestem smrti republiku opustit a žili tu po několik generací v úplném odloučení. Pouhý rozhovor s neznámým cizincem je mohl snadno připravit o jmění i svobodu.

Jan Richard měl přirozeně v úmyslu do Falce poslat, ale s každým dnem mu jeho benátské postavení připadalo pro takový krok méně příhodné. Po více než dvou letech mu do rukou náhodou padl dopis od Alžběty, v němž stálo, že se jim narodila dcerka se zelenýma očima a že jeho otec, mistr Jakub, má za to, že v tak těžké době to není smrtelný hřích. Pak přišlo Janu Richardovi několik vlastních dopisů z Falce zpět. Celá historie jejich smutného odchodu ze Stríbra, třeskot olovených sklenic, poslední pohled na prostý dům na náměstí i něžná nuda lásky k Alžbětě mu časem začaly připadat cizí, jako by se týkaly někoho jiného.

Začal si všímat Gaetanovy ovdovělé dcery, již brokát obepínající prsa praskal ve švech. To ona prosadila, že začal pomáhat

Gaetanovi v dílně, aniž se zprvu o zrcadlech cokoli podstatného dozvěděl, a byla to výhradně její zásluha, že se s ní nakonec přes odpor příbuzenstva oženil. Jan Richard vídal, jak zrcadla opouštějí dílnu, později pozoroval tovaryše, jak vyfukují skleněné válce a pokrývají tabule amalgámem. Gaetano musel u dvora přísahat, že se Jan Richard to nejdůležitější nikdy nedozví, ale ukázalo se, že to není možné, jakkoli pracoval pouze na rámech, a tajná dóžecí garda to dobře věděla.

Trvalo několik let, než si Jan Richard uvědomil, že je doživotním vězněm, a sotva na to přišel, začal se bát. Ne jako doma, kde stačilo rychle utíkat, sotva se před hradbami objevili postižení z vedlejšího města se zprávami o novém tažení. Doma, na to se dobře pamatoval, se všechno vědělo. Tady v Benátkách nemohl věřit nikomu v práci ani v krčmě, a jakkoli ho měli rádi, líbali ho na tváře a tiskli mu ruce, nikdo nezapomínal, že jeho případné zmizení by kromě jiného znamenalo žalář pro Gaetana i celou rodinu.

Jak se čas od času dozvídal, v Čechách se teď už docela podle zákona pájlo a mučilo za držení protestantských knih, za vyřčená slova i předpokládané rouhavé myšlenky. V Benátkách bylo každému jedno, zda je nová víra Jana Richarda pravá a skutečná, vždyť, jak uvažoval, co tu vlastně bylo skutečné a opravdové? Sotva se čehokoli dotkl, už to bylo proměněné. Sotva se zadíval na ocelový klid ranního moře, už se zvedla mlha a po azurové hladině připlouvala loď, sotva si zvykl ji v přístavu vídat, už po ní zbyli jen ptáci kroužící nad odpadky.

Jan Richard si vymyslel pár lehkých vin, s trochou odporu zašel, jak slíbil, ke zpovědi, a pak, s ulehčením, že už nemusí hledět na cizí nemyté ucho, vyšel na náměstí. Kanály milostně mlaskaly a na dlažbě skákaly děti Nebe, peklo, ráj.

Přibližně v tutéž chvíli vyplavilo mistra Gaetana moře na opačné straně Murana, kde ho Lorianana našla na pláži s podříznutým krkem. Jan Richard se vrátil domů v poledne. Řekli mu, že jeho dva tovaryši, kteří ho včera doprovázeli do přístavu, se schovávají kdesi ve městě a vzkázali, že se nevrátí, dokud jim městská rada neposkytne ozbrojenou ochranu. Jan Richard už dlouho neviděl mrtvého. Když vešel do domu a pohled na Gaetanovu mrtvolu ležící na stole se mu naskytl hned v přízemí, přitiskl si kapesník k ústům a rychle vyšel z místnosti. Odvedle se ozývalo ženino kvílení.

„Stejně za to může on,“ slyšel říkat Lorianina bratra, „a ty taky, byla jsi vždycky ošklivá jako ropucha a blázen do chlapů.“

Lorianana rozrazila dveře a udeřila jimi Jana Richarda do hlavy.

„Co se schováváš? Pojď, řekni něco na mou obranu!“ Jan Richard si zvykl, že tu zuřivost hasne stejně rychle, jako vzplála. Nedbal, že mu švagr nadává jižním dialektem, přikročil odhodlaně k dubové fošně a pozoroval chaluhy splývající z Gaetanových vlasů.

„Má zlámané prsty,“ řekl, „třeba něco vyzradil.“

Lorianin bratr okamžitě zmlkl, přikročil ke stolu a klidně zkoumal otcovu pravici.

„Pojedeme do města,“ poručil Lorianě. „A ty,“ řekl Janu Richardovi, „zůstaneš tady a nikam se nehneš.“

„Tak to ne,“ křičela Lorianana, „v domě teď rozhoduje Giovannino.“

„Už toho bylo dost,“ řekl švagr, a když se Lorianana zhroutila v slzách, zvedl ji ze židle a udeřil do tváře. Lorianana vytřeštila na Jana Richarda oči, ale on zůstal stát se svěšenýma rukama.

„Vidíš? Jistě v tom ten tvůj buran bude mít prsty, jinak by tu nestál jak špalek a zastal by se tě. Dělej, sice tě u dvora uvidí v pantoflích, ty krasavice!“

Jan Richard stál v rohu místnosti a zamyšleně poslouchal příboj, dokud ho nevyrušil odchod uražené Loriany s kohoutími pery na klobouku, švagra hledícího do země a Gaetanova tovaryše Beppa, který se zvědavě ohlížel. Pak si uvědomil, že celý dům je prázdný. Prošel dílnou kolem dohořívající pece, sebral ze země úlomek zrcadla a strčil ho do kapsy.

Jestliže teď někdo udělá skleněné zrcadlo jinde než v Benátkách, moje hlava poletí první, uvažoval. Bylo by zajímavé vědět, zda Gaetano do poslední chvíle mlčel. Proč by to ale dělal, vždyť ho čekala smrt tak jako tak, pomalá nebo rychlá. Mlčet o zrcadlech by bylo dobré jen k větší cti a slávě republiky, do níž ovšem jemu nic není. Konečně, kam teď odešla celá rodina? Všichni utekli a jeho, cizince, kterému stejně nevěřili, tu nechali, aby všechno odnesl sám. Kromě Gaetana ho nikdo z rodiny nepřijal a hodily se jim jenom jeho ruce.

Před třemi lety si sem poslal pro zrcadla frýdlantský vévoda. „Co je zač váš pán?“ ptal se tehdy Jan Richard.

A poslové se rozesmáli: „Ten teď může všechno, staví Jičín tak spanilý, že předčí Prahu i Vídeň. Bude nakonec císařem, mocným, jako byl Rudolf, a vaše slavná benátská rada mu podobných střepů bude posílat deset do roka, jen aby ji neslupl po večeři.“

Byli krásně oblečení, ale divocí. Jan Richard si odvykl podobné lidi vídat.

„Tak je to,“ povzdechl Gaetano, když odešli. „Doma bys, Giovannino, zrcadlo ani neviděl. Tady by sis za ně mohl koupit půl Čech, ale zase ti to není nic platné.“

Otec Gaetano zrcadla miloval, ale byl to nešťastný člověk: celý život si přál vidět urbinský hrad, samozřejmě Řím, ale ze všeho nejvíc toužil spatřit svá zrcadla na stěnách Louvru a Fontainebleau.

Nezemřu pro zrcadla, uzavřel pro sebe Jan Richard.

V Gaetanově ložnici odpočítal devět parket, otevřel skryš a vybral si tolik, aby se za to dal koupit pěkný dům. Cestou k přístavišti si hvízdal a kopal do oblázků docela jako Italové. Ve městě si koupil od Žida teplé šaty, našel malou podlounickou loď a ještě té noci vyrazil do Terstu. Když vypluli na volné moře, ani nevzpomněl na Lorianu a ostatní, ale bodl ho nepřekonatelný stesk po Benátkách, klikatém kanálu a muranském příboji.

2. Stříbro a Cheb

Cesta se protáhla, jelikož na sever od Alp Jan Richard vlastně jen kličkoval mezi bitevními poli a šibenicemi a byl tak nevyspalý, až měl ustavičně dojem, že sní. Teprve v únoru příštího roku stál před vesnicí jen hodinu cesty od Stříbra. Byl stále ještě pěkně oblečený, měl peníze a navzdory okolnostem nepřestával uvažovat, jak se co nejlépe představit ve Frýdlantském vévodství, v doméně zapsané v mapách jako Terra Felix.

Zima byla suchá a k bílému nebi trčely přemrzlé větve. Tlačily ho boty, nejméně čtvrté holínky stažené z mrtvého pěšáka. Protože před chvílí zaslechl výstřely z mušket, schovával se v rozvalinách Ouběhlic, vesnice, na kterou se z dětství pamatoval jako na pěkné výletní místo s potokem plným pstruhů.

K jeho překvapení vyšel z polorozbořené chalupy holohlavý muž s prsty zapletenými do špinavých vousů. Hleděl vstříc ženě s hlavou zabalenou do stejně špinavého šátku, která s ústy dokořán klopýtala po zmrzlém blátě a bez hlesu roztahovala ruce.

„Vojáci!“ vykřikla, když se přiblížila na doslech. Za starcem se objevila sotva čtrnáctiletá dívenka s dítětem v náruči a její rybí vzezření vzbudilo v Janu Richardovi víc odporu než všechna bída, kterou v poslední době viděl. Stařec se zahleděl k obloze, roztěkaně, jakoby po způsobu ptáků, a jemu se zdálo, že ho poznává.

„Kmotře,“ řekl, když vystoupil z úkrytu, „jsem Jan Richard Rejška a jdu domů. Vy jste Josef Neškroun, jsem rád, že vás vidím. Nepozvete mě dál? Mám jídlo i peníze.“

Oba domácí zarytě pozorovali kohouta klovajícího do zmrzlé hroudy a bylo zřejmé, že je už nic nedokáže překvapit.

„Tak proč jdeš pěšky a proč se schováváš?“ ptala se žena.

Chtěl odpovědět, ale znovu se ozvaly výstřely, tentokrát mnohem blíž.

„Pojď dál,“ řekl hospodář a silně ho udeřil po zádech, patrně na znamení dobrého úmyslu. Jan Richard se optal, kdo střílí a zda jsou tu v bezpečí.

„Generál Gallas proti Valdštejnovi,“ řekl Neškroun s jistotou a dodal, že se tu není čeho bát.

„Právě Valdštejnův průvod hledám,“ řekl Jan Richard.

„To jdeš, synku, právě včas, protože navečer budou nejspíš ve Stříbře, ale jinak zase přicházíš pozdě, protože s vévodou je konec.“

Do světnice dopadalo světlo jen škvírou pod stropem a v rohu doutnaly v ohništi uhlíky. Všichni pozorovali Jana Richarda jako zvěř, takže si vzpomněl na drsné pověsti o lidech z doby krále Boleslava.

Mlčeli. Ale když Jan Richard vytáhl na podlahu chleba a slaninu, vrhli se na jídlo. Pak se Neškroun, na něhož si Jan Richard vzpomínal jako na českého bratra, kvílivě rozhovořil. Řekl, že ve vsi před pár lety zimovala Valdštejnova pěchota, pak ji poborili Sasové, ale sotva se lidé trochu zmohli, a to při požadavcích nových úřadů vůbec nebylo jednoduché, zabloudil do ní zbytek vojska Gustava Adolfa složený z Irů a hugenotů. Bledé dítě jeho vnučky je pravděpodobně památkou na jednu z těchto událostí. Ve dvaatřicátém se nechal Neškroun naverbovat k Valdštejnovi a zdálo se, že generál Ilov ho žádal o radu, kdykoli šlo o závažné rozhodnutí. Dnes od Valdštejna muži utíkají, protože na Jičínsku se stále častěji objevují cizí úředníci a sepisují majetek. Vévoda upadl u císaře do nemilosti.

„Odkud to všechno víte?“ ptal se Jan Richard.

Neškroun odpověděl, že posílá ženu poslouchat na radniční a kostelní schody, když se konšelé vracejí domů, a také sbírat zprávy po vesnicích, aby věděli, kdy utíkat a kam. Vnučka si ulomila kus chleba, žvýkala ho, vyplivovala sousta a dávala dítěti do úst. Neškrounová dodala, že dráteník od Strakonice říkal, že u nich přšely krvavé kroupy a zdejší primas že napočítal v hrachu sedm maličkých umrlčích lebek s křížem na temeni. Jan Richard potřásal hlavou a nevěděl, co na to říci. Zeptal se tedy, kde by mohl ve Stříbře přespat.

„Běž k purkmistrovi,“ řekl Neškroun. „Je to Hofferling, ten samý, co kdysi, a pověsit tě nedá. Budeš překvapený.“

Proč, to nechtěl vysvětlit. Jana Richarda tedy zajímalo, kdo má otcův dům a dílnu. Neškroun krčil rameny.

„Jezuiti. Hejtman. Stolař Stírek, co z konfiskátů provdal tři dcery.“

„Potřebujete někomu vzkázat?“ ptal se už na odchodu.

„Hlavně o nás nemluv,“ zhrozil se hostitel.

Jan Richard naposledy přejel očima ohyzdnou vnučku a v duchu se vojákům Gustava Adolfa divil.

„Bratře Rejško,“ řekl mu Neškroun jasným hlasem, „ty jsi pitomec. Pozdě jsi odešel a pozdě se vracíš.“

„Spánembohem,“ řekl Jan Richard.

Před domem zavál vítr věštící oblevu.

Hodinu před půlnocí stál ve stříbrském hostinci na stole a pokoušel se trochou slámy ucpat škvíry v oknech. Už měsíc mu byla zima a právě teď se mu stýskalo po slunci víc než po kterékoli živé bytosti. Na náměstí poletovaly pochodně, jak zbytek vojáků hledal byty. Valdštejn s nejužším doprovodem ještě nedorazil.

Odpoledne Jan Richard pohodlně pěšky předhonił nosítka, v nichž vévoda pronásledován bludem sykal bolestí, zatímco mu

komorník obkládal vředy na nohou syrovým masem. Jan Richard se rozhodl uvažovat o změně plánů, ale hlavu měl úplně prázdnou.

Když se před chvílí vracel od purkmistra, okna v jeho bývalém domě na náměstí zářila do tmy a dýchala teplo jako betlémské ovečky. Purkmistr nebyl přirozeně ten, na něhož se Jan Rejška pamatoval. Byl to jeho syn, o jehož vztahu k chlapcům kolovaly kdysi řeči.

„Pojď dál,“ řekl mu Hofferling bez překvapení a vedl ho do síně, kde ho nechal stát.

Na vyřezávaném stole tam ležela rozešitá košile. V místě, kde by se látka mohla dotýkat krku, byla zabodnutá jehla. Po celou dobu, kdy mu Hofferling, který si ihned sedl, vysvětloval, že za jiných okolností by ho rád pozval na pár týdnů a doporučil lidem, o nichž přece musel předpokládat, že je dobře zná, se Jan Richard díval na bílou skvrnu jemného plátna, nepříjemně známou a ostře vystupující na pozadí temné místnosti. Prudce ho rozbolela hlava, protože nemohl najít nic, s čím by rozešitou košili spojil.

„Možná ses tu už setkal s obtížnými lidmi,“ řekl mu purkmistr. „Kdy jsi přijel?“

„Přišel,“ upřesnil Jan Richard. „Přes Ouběhlice.“

„Zastavil ses? Bydlí tam nějaký blázen. Je to ostuda, ale konec konců nikomu nepřekáží.“

„Rád bych se posadil, pane purkmistře,“ řekl Jan Richard. Hostiteli vyběhl ohryzek nahoru a dolů a ukázal na židli.

„Nedovedete si, mistře Richarde, představit, co tu teď máme starostí, abychom neumřeli hladem. Vojáci projíždějí sem a tam, snědí, na co přijdou, a obecný lid je teď, nevím proč, líný a hloupý až hrůza. Horší dobu k návštěvě jste si vybrat nemohl.“

„Rád bych zůstal natrvalo.“

„Tady?“ vyděsil se purkmistr.

„Ne, na Jičínsku.“

„To půjde bez doporučení těžko. Nebo nějaké máte?“

„Jak se to vezme,“ řekl Jan Richard, ale po chvíli připojil: „Vlastně bych potřeboval poradit.“

Hoffering kroutil hlavou a přitom bubnoval prsty o stůl. Měl nakadeřené hebké vlasy, rty s nepatrně rozplizkými koutky a hladké nízké čelo. Byl to hezký člověk, jaký se někdy líbí panovačným ženám, s rukama plnýma prstenů. Nijak se neměl k tomu, aby ho pozval na večeři.

Jan Richard nakonec vstal a zvuk odsouvané židle způsobil v klenuté místnosti nepříjemný hluk. Krb byl vyhaslý, ačkoli purkmistr nechal příchozího hodinu čekat.

„Půjdu. Vlastně jsem přišel poprosit, jestli byste mi neprodal nějaké teplé šaty, a slušné. Zvykl jsem si občas se převléknout.“

„Milerád vám jedny daruju,“ řekl Hoffering. „Podomek vám je přinese do hostince.“

Jan Richard se ještě zadíval na košili, vybavil si hřebíčkovou vůni, která s ní bůhvíjak souvisela, a jaksí ho rozrušil úhel, který jehla svírala s látkou. V síni nevisely na zdech rytiny, jen začernalý portrét, na němž zřejmě nikomu nezáleželo.

„Nejspíš jste teď taky katolík,“ ujistil se purkmistr, a když Jan Richard přikývl, zažertoval: „Rohy nám kvůli tomu nenarostly, že?“

Když Jan Richard odcházel, purkmistr za ním hleděl, aniž pokládal za vhodné vstát.

„Mistře Richarde!“ zavolal najednou.

Jan Richard se otočil.

„U hejtmana se včera po vás ptali dva Italové, divní chlapi. Ukazovali mu na vás zatykač.“

Hofferingova postava se utápěla v šeru.

„Poslal je za mnou a já jsem je vyhodil. Nebyl jste tu, máme svých starostí dost a taky nevíme, co se může zítra stát. Z Prahy na vás nepřišlo nic, ale to neznamená, že byste neměl hned ráno odjet.“

„Jestli je váš podomek spolehlivý, nemohl by jít se mnou hned?“ zmohl se konečně Jan Richard na myšlenku.

„Počkejte dole ve dvoře,“ souhlasil purkmistr.

Jan Richard prošel předpokojem, kde chrupal droboučkový sluha v kožichu a u stropu viselo opuštěné jiříččí hnízdo. Vzal rozžatou louč a sešel sám po několika stupních.

„Richarde,“ vydechl hlas na dosah jeho ruky.

Zvedl rychle lampu a kruh světla zasáhl bílý nákrčník ženy s chudokrevnou, trochu povadlou pletí rusovlásek.

„Alžběto,“ řekl.

„Chtěla jsem, abyste mě viděl,“ řekla a Jan Richard vztáhl ruku a přejel jí po rameni. „Vrátila jsem se a vzala si jeho.“

„O ničem jsem nevěděl,“ řekl Jan Richard.

„To má být omluva? Myslíte, že se vůbec dá něco napravit?“

Posouval dlaň po jejím krku, bez vášně, jen jako při procházce známou krajinou.

„Alžběto, jak se vám daří? Chybí vám něco?“

„Nechybí mi nic,“ syčela Alžběta a nijak jí to neslušelo.

„A tatínek?“

„Umřel v září v Haagu, přišel mi dopis.“

„Pojď, má milá, a budme spolu jako dřív,“ řekl tiše a vzal ji kolem pasu. „Zavedu se někde. Zním tajemství. Můžeš se mnou žít jako královna.“

„To stačilo, paní,“ ozval se shora purkmistrův hlas.

Hoffering se opíral loktem o zábradlí nad nimi, ale Jan Richard zahlédl, jak se za ním otevřely dveře a v nich se lehkými krůčky objevila malá silueta.

„Alžběto, kde je naše dítě? Tady?“ zeptal se najednou Jan Richard.
„Nikdy ho neuvidíš,“ odpověděla a vyběhla po schodech.

Jan Richard ještě zaslechl rozčilený dvojhlasý šepot a cvaknutí kliky, a když stíny zmizely, zůstal mu v ruce dopis od Alžběty. Ve dveřích na něho čekal purkmistrův podomek. Vzal od něho šaty, poslal ho domů a šel sám, obcházíje rohy obloukem.

Ještě po půlnoci seděl s dopisem na posteli.

„Purkmistra se nemusíš bát,“ psala mu Alžběta, „protože se bojí, že se dozvíš, co ti teď řeknu: On se ženami nelíhá a vzal si mne proto, aby lidé mlčeli. Běž odtud, srdce moje, a už se nevracej. Zůstala jsem ti věrná.“

Svíčka dohořela, Jana Richarda štípaly štěnice a trápilo proříznuté hrdlo jeho tchána. Za oknem troubil ponocný. Sotva zavřel oči, slyšel posouvání dubové truhly, kterou po příchodu zatarasil dveře. Plavovlasý muž jeho věku k němu přistoupil a násilím mu otvíral oči, až z nich vystříkla krev na obílenou zeď. Když se Jan Richard probрал, do pokoje proudil jednooký měsíc. Pak zůstal sedět, dokud se nerozednilo, a třásl se po celém těle.

Ráno ho budil hostinský kopáním do dveří:

„Otevřete, pane, slíbil jste, že v šest hodin zaplatíte, za vámi čekají další.“

Dík sokolníkovi Ditrichu Lielemu, za něhož zaplatil v hospodě účet, se za chvíli vezl na koni z valdštejských stájí do Chebu. Liele vůbec nevylučoval, že by se Jan Richard za další přátelsky poskytnuté služby nemohl jeho prostřednictvím dostat třeba k samotnému vévodovi.

Chebské brány jim otevřeli neochotně a klíče Valdštejn nedostal, protože je konšelé už předtím odevzdali kalvínskému plukovníku Gordonovi. Město bylo obsazeno vojáky až do posledního místeč-

ka, takže nocleh se Janu Richardovi nepodařilo najít a nakonec se usadil s Lielem v hospodě. Liele pak odešel s markytkou, jejíž tváře pokrývala nepěkná vyrážka, a Jan Richard k půlnoci zaplatil, překročil těla vojáků spících na podlaze a vydal se nazdařbůh kolem chebského hradu utopeného ve tmě.

Tu noc spal pár hodin v maštali mezi neklidnými koňmi a škvírou pozoroval záblesky pochodní, protože vrata protějšího domu, kde bydlel plukovník Gordon, se celou noc netrhla. Dnes odpoledne zahlédl v rámu nosítek vévodovu tvář a věděl, že zrcadlo je to poslední, o co teď Valdštejn stojí. V tu chvíli se rozhodl změnit směr, otočit se a vrátit se někam na jih, ale to by znamenalo jít mnoho týdnů přes hory k Linci, kde by se snad dalo bezpečněji přečkat do jara. Krátce po rozednění tedy pečlivě obral ze šatů slámu a šel se ohlásit do Pachelbelovského domu, kde začínal vévodův zvláštní den.

Vojáci chtěli slyšet heslo. Když řekl, že jde z Benátek, smáli se mu, ale Valdštejnův komorník se ho vyptal a pak mu položil ruku na rameno a řekl italsky:

„Ještě před měsícem bych vám dal glejt, abyste co nejrychleji vyrazil do Jičina a ohlásil se v kanceláři. Dnes vám říkám, pane bratře, vraťte se co nejrychleji do Itálie. Jdete pozdě.“

Jan Richard mu nějak špatně rozuměl. Když s námahou pocho-
pil, ptal se:

„Kam se mám vrátit?“

Komorník pokrčil rameny a zmizel ve dveřích.

„Přijdu se zítra zeptat znovu!“ volal za ním Jan Richard.

Pak prochodil půl dne městem, než skončil na lavici v kuchyni hliněného domku přilepeného k hradbám, kde mladá žena vařila kotle polévky a prodávala ji z okna vojákům. Když jí Jan Richard platil, chytla ho za ruku a ptala se:

„Odkud máš ten prsten?“

„Z Benátek,“ odpověděl Jan Richard.

„Je svatební?“ Jan Richard přešel očima po její postavě a zarůžovělém hrdle, odhaleném, přestože byl mráz. Z ženy sálalo léto, vlhkost lesa plného borůvek a hub, stíny kaprů pod hladinou rybníka za horkého dne.

„Ano, svatební,“ usmál se na ni.

„Jsou Benátky daleko?“

„Řeknu ti to, když mě tu necháš spát,“ odpověděl.

„To nebude zadarmo, pane.“

„Však my se dohodneme,“ souhlasil.

Zajela mu prsty pod límec košile a viděl, že zavřela oči, když ucítila hebkou kůži.

„Jen přijď večer,“ řekla, „povíš mi o Benátkách.“

Když se stmívalo, zaklepal napůl zmrzlý na její dveře. Místnost ozařovala voskovice zasazená ve svícnu tvaru sevřené pěsti. Na zdech visely těžké čalouny s orientálním vzorem, nad postelí sametové závěsy a na podlaze ležely bílé kožešiny. Jan Richard ustoupil o krok zpět za dveře, když viděl, že si rozčesala na ramena záplavu kovově rudých vlasů. V pokoji bylo nesmírné horko, ale jakkoli se rozhlížel, neviděl nikde jeho zdroj. Plášť mu nesnesitelně ztěžkl, takže jí dovolil, aby mu ho sňala z ramen.

Chtěl ji hned obejmout, ale vzala ho za ruku a odvedla do kouta, kde odhrnula pruh látky z malého kovového zrcadla. Uvnitř oválu se rozžehlo světlo z jakési skleněné baňky. Podržela jeho tvář u své a Jan Richard viděl odraz dvou sálajících zelených světél. Pak poodstoupila a on spatřil vedle sebe ještě jednu svou tvář, sinalou, vyhublou. Polekaně ucouvl, ale jeho obraz zůstal a nasadil si na hlavu špičatý klobouk. V tu chvíli ho žena zezadu objala a strhla na sebe.

„Tohle bys v Benátkách těžko zažil,“ smála se mu.

Jan Richard ji líbal, posadil ji na sebe a za chvíli se slyšel, jak jí říká:

„Ty jsi čarodějnice. Jak ti říkají?“

„To jméno nesmíš nikdy vyslovit,“ šeptala mu.

„Ale já tě znám, vždycky jsem tě znal.“

„Ester,“ šeptala a Jan Richard upadl do sladkého polospánku, ale už za chvíli ho probudila, hladila ho a ptala se, co dělal v Benátkách. Řekl jí, ačkoli byl k smrti unavený, že velká zrcadla, ve kterých by se viděla od hlavy k patě.

„Takové bych si přála,“ povzdechla a on sliboval:

„Lásko moje, přísahám, že ho pro tebe udělám,“ a znovu usnul. Ještě zaslechl její hlas:

„Je zlá noc, duše moje. Nejhorší, jakou sis mohl vybrat.“

Chtěl ji oslovit jménem, ale položila mu dlaň na ústa.

Po nějaké době se probudil, protože venku se rozléhal křik. Místnost byla prázdná a studená, byl tu cítit pach vojenské polévky vařené možná ze starých bot a kostí. Ester byla pryč a s ní všechny jeho peníze až na pár mincí, které si zašil do opasku.

Vyšel na práh. Kolem pobíhali vojáci, kdosi táhl za nohy mrtvého a po chvíli s křikem proběhl důstojník se zkrvavenou tváří. Z města se ozývalo volání, že zrádce je mrtev a nechť žije císař, o kus dál vyrazili vrata kůlem. Lépe bylo nevycházet. Strávil tedy zbytek noci s hlavou opřenou o stůl, a když ráno vyšel ven, ozařovalo zimní slunce náměstí, kde spolu lidé s krátkými stíny rozmlouvali o tom, že vévodu v noci ubodali jeho vlastní generálové.

„Vyrostl příliš vysoko,“ zaslechl Jan Richard. „Ale kdo by si byl pomyslel, že byl taky zrádce!“

Mám málo času, pomyslel si Jan Richard, ale nevěděl, kam a proč spěchat.

3. Domů

O dva dny později stál v Rakovníku u brány a směs češtiny a italštiny, která se mu bůhvíproč drala na jazyk, přemlouval formana, aby ho vzal do Prahy. Byl si vědom, jaké neopatrnosti se dopustil den předtím v Žatci: ohlásil se na zámku a řekl, teď už zcela bez okolků, co umí. Přitom cítil v zádech pronásledovatele, ostatně tušil je dříve, než mu jejich přítomnost naznačil Hofferling. Když po nocích zkřehle usínal, dokonce si přál už konečně potkat špičatý klobouk. Toužil po něm. Snad proto šel tak daleko, že ukázal vdově po majiteli zámku střep, který vrhal na strop prasátka. Rukou s naběhlými klouby mu ukázala oknem na dvůr, kde se hemžili poddaní a připravovali pytle zrní pro vojáky.

„Generálové zrcadla nejedí,“ řekla mu. „A mimo to si neumím představit slušného člověka, který by něco takového doopravdy potřeboval.“

Před zámkem spatřil muže v dlouhém plášti, jak drží v natažené ruce dlouhou hůlku a podobně jako malíři proměřuje na dálku skalnatý kopec.

„Co to děláte?“ ptal se Jan Richard.

„Potřebuji poslat plukovníkovi zprávu,“ odpověděl muž.

Jan Richard se už ničemu nedivil.

Kodrcal se rozbitou cestou do Prahy a nespatriil ani jedinou bohatou stavbu, jen šibenice, bláto a vrány. Šel by raději pěšky přes pole, jenže to nebylo možné pro bolesti omrzlých nohou. Věděl však, že na ně nesmí dát. Vždyť je teprve na začátku cesty, ostatně těžko říci, k čemu je dobrá Valdštejnova smrt. Sám viděl v Itálii desítky lidí, kteří ztráceli velké příležitosti jen proto, aby se jim naskytly ještě

větší. Na začátku cesty ke slávě a bohatství může někdy být ztráta a neštěstí. Vzpomněl si, jak jeho otec rozbíjel ve Stříbře všechno, co v dílně zůstalo, a jak pak odjížděli co nejrychleji do Falce. Ví Bůh, proč lidem tolik záleží na rodných domech či městech.

Forman mu řekl, že za pár týdnů bude březen. Do jara zbývá tedy jen měsíc a pak může překročit hory zpět za bohatstvím směrem na jih. A pokud nakonec unikne, může se usadit v Piemontu anebo jít až dolů. Do Neapole, kde sníh neznají ani z vyprávění. Když se to tak vezme, k životu stačí jen slunce.

Po dlouhé době mu přálo štěstí; v Praze na Havelském trhu narazil na janovské kupce s kořením, kteří právě kvapně balili zboží, protože zaslechli kohosi mluvit o moru. Byli ochotni naložit Jana Richarda za zbytek peněz. Chtěli zálohu a nahlas nadávali na všechno pražské, od purkmistra až po kupující, od počasí až po falešné peníze.

„Nic už tady neplatí,“ volal jeden a kopal do beden, „nic není na svém místě!“

Jan Richard se uložil ke spánku ve vyrabovaném měšťanském domě. Neměl už peníze a z důvodů, o nichž neuvažoval, dával v posledních dnech přednost nocování v neobydlených domech. Sotva se setmělo, snažil se usnout, aby zapomněl na hlad a zimu.

Uprostřed noci ho probudil šramot.

„Ester,“ zavolal napůl probuzen.

„Mohl ses, maestro, narodit v příjemnějším kraji,“ ozvalo se.

Pomalou otevřel oči do blikajícího světla a spatřil sedět na zemi dva muže. První byl mladý a plavovlasý jako on, druhý měl srostlé černé obočí a špičatý klobouk. Jan Richard se zkusil zvednout na loktech, ale ruce měl svázané provazem.

„Giovannino del Argento,“ řekl ten mladší, „posílá nás benátská rada. Vydala na vás zatykač platný v celé Evropě, ale tady ho

samozřejmě nikdo nebere na vědomí, takže vás můžeme přivést zpátky, anebo zabít rovnou. Můžete si vybrat sám. Buďte ujistěn, že máme vašich Čech až po krk," dodal a strkal mu pod nos listinu s obrazem okřídleného lva.

Jan Richard chtěl vysvětlit, že tajemství tu stejně není k ničemu, ale nemohl si vzpomenout ani na jediné italské slovo, a tak mlčel a upřeně hleděl za návštěvníky do rohu místnosti.

„Rozumíte nám?“ ptal se tiše černý. Oči se mu leskly, bylo možné v nich číst pochopení, a dokonce stiskl Janu Richardovi rameno štíhlými prsty. Zmocnila se ho velká úleva a otřel se černému hlavou o předloktí.

„Už jsem vás pomalu nečekal,“ řekl mu s námahou. „Dobře, že jste tady.“

A sám se tomu všemu upřímně rozesmál.

Muži mu přehodili přes ramena plášť, aby nebylo vidět spoutané ruce, a odvedli ho do hostince. Když se s ním zkusili zavřít ve vytopené místnosti se třemi postelemi, začal Jan Richard výt jako vlk a nepřestal, dokud ho nenechali spát venku na pavlači připoutaného k zábradlí. Sám se slyšel, jak sípavě oddechuje, a přece se mu zdálo, že rozumí každému slovu zevnitř.

Ráno mu navrhli, aby jim samotným svěřil tajemství velkých zrcadel výměnou za svobodu. Černý se laskavě usmíval a hladil Jana Richarda po vlasech a ten druhý seděl na parapetu a kýval nohou. Jan Richard požádal o papír a uhel, chvíli cosi kreslil, snad nějakou ozdobu, pak se zamyslel, zavrtěl hlavou a napřáhl ruce, aby se znovu nechal spoutat.

Když ho vedli ven, snášely se těžké sněhové vločky, jedny z posledních té zimy. Před domem, kde včera spal, se začal cukat jako pes na šňůře. Strážce to zřejmě bavilo, smáli se a šli za ním.

V domě Jan Richard znovu požádal o papír a uhel a oba muži mu nahlíželi přes rameno, zatímco on ve skutečnosti dírou vyraženou v okně pozoroval, jak muž s ptačí maskou na obličeji kreslí na protější vrata žlutý kříž. Opravdu vypukl mor? Pod těžkou klenbou holubí oblohy zanikly kročeje chodců jako v nastlané slámě. Opřel hlavu o stůl a začal podřimovat.

„Dál,“ zatřásl s ním plavovlasý, „jak je to dál?!“

„Zapomněl jsem. Non mi ricordo.“

„Měl jsi pravdu,“ vykřikl plavovlasý, „skončíme to!“

Vytáhl dýku, ale černý najednou vyskočil, rozpřáhl se a vší silou ho udeřil pěstí do spánku. Když se plavý zhroutil, vzal černý Jana Richarda kolem krku:

„Však my se dohodneme. Dám ti, co budeš chtít. Jen přemýšlej, času je dost.“

Seděli pak ještě dlouho, Jan Richard střídavě pokrýval papír čarami, odmítavě vrtěl hlavou a usínal, jako by mu u nohou hřál ohníček. Ve spánku předl jako kocour.

„Možná že jste nezapomněl, jen jste to prostě nikdy nevěděl,“ namítl černý. „Nejspíš jste se nikdy ani nepokoušel něco si zapsat.“

Možná, myslel si Jan Richard, možná bych si při práci vzpomněl. Ale dál předl jako kocour a nechtělo se mu mluvit, anebo to nějak zapomněl.

„Až přijdeš do dílny, vzpomeneš si,“ řekl náhle černý, jako by se rozhodl. „Vrátíme se domů a budeš pracovat pro mne.“

„Domů?“ ozval se překvapeně Jan Richard. „Ty bys mě vzal domů?“

„Ovšem, už brzy,“ řekl černý.

„Tady! Tady to bylo,“ ozval se zvenku výkřik. Černý se otočil a Jan Richard mu mrštně skočil po krku, dusil ho a kousal do obličeje, nejprve lokal jeho krev a pak cítil, jak tělo povoluje, zmenšuje se a klesá k zemi, jako by mu unikalo mezi prsty.

„Tos neměl, bratříčku,“ zasténal ještě černý. A když ležel na zemi jako otep slámy, Jan Richard ho na rozloučenou políbil na čelo a zašeptal mu.

„Sbohem, láska moje.“

V tu chvíli slyšel, jak lidé zatloukají vrata prkny. Vyskočil tedy oknem mezi muže v ptačích kuklách a volal:

„Domů!“

Lidé zděšeně uskakovali z cesty.

Za pár dní dorazil zpátky do Stříbra, na potoce tálo a slunce začínalo hřát. Za poslední dny zešedivěl a narostl mu plnovous. Usedl na kostelní schody vedle Neškrounovy ženy, vystavil tvář jarnímu slunci a čekal, až propukne jeho nemoc. Konečně se rozvzpomněl na pár italských slov a polohlasně opakoval benátskou dětskou říkanku:

Figlia, figlia

Mazza, mazza

Questa pulce

Traditora!

Pak viděl Alžbětu v krásném kožešinovém plášti vycházet ze mše, natáhl k ní ruku. Dala mu zlaták, podívala se mu pevně do očí a stiskla mu dlaň, která právě začínala vlhnout horečkou.

Tereza Brdečková
Listy Markétě

Novely o tajemství

Ilustrace na obálce Suryadi suyamtina / Shutterstock.com

Korektura Eva Houšková

Technická redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 11. 10. 2024

ISBN 978-80-274-4177-8 (epub)

ISBN 978-80-274-4178-5 (pdf)

ISBN 978-80-274-4179-2 (prc)